

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Європейський університет

В. П. Шило, С. Б. Ільїна,
С. С. Доровська, В. В. Барабанова

«Фінанси підприємств»
(за модульною системою навчання)

Теоретично-практичний посібник

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ-2006

УДК 658.14/17 (075.8)

ББК 65.9 (2)26. 27

Ш 36

Рецензенти:

Сопко В. В., академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор Київського національного економічного університету

Труш В. Є., кандидат економічних наук, професор Херсонського державного технічного університету, завідуючий кафедрою «Облік і аудит»

Кудінов В. В., доктор технічних наук, професор Криворізького економічного інституту

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист №14/18.2 – 764 від 28 березня 2006 року)**

Ш 36 Шило В. П., Ільїна С. Б., Доровська С. С., Барабанова В. В.

«Фінанси підприємств» (за модульною системою навчання): теоретично-практичний посібник. — Київ: ВД «Професіонал», 2006. — 288 с.

ISBN 966-370-029-7

Навчально-практичний посібник висвітлює практичні аспекти модульної системи з дисципліни «Фінанси підприємств». З метою поглибленого вивчення студентами цієї дисципліни і отримання базових знань та навичок з питань теорії і практики фінансових відносин суб'єктів господарювання передбачено 2 змістових модуля, крім того, рекомендується вхідний тест-тренінг та відкритий тест на формулювання відповідей. Знайшли відображення нові законодавчі і нормативні акти автореферати, статті провідних економістів практиків пов'язаних з застосуванням нової Європейської форми навчання з кредитно-модульної системи. У посібнику передбачені форми активних методів навчання: відкритий тест на формування та структурування відповідей, технічні вправи, ситуаційні завдання, графічний диктант, вхідні(вихідні) тестові завдання. Розрахований на студентів економічних та фінансових спеціальностей, контролю керівників навчальних установ незалежно від форм власності.

УДК 658.14/17 (075.8)

ББК 65.9 (2)26. 27

© Шило В. П., Ільїна С. Б.,
Доровська С. С., Барабанова В. В.

ISBN 966-370-029-7

© ВД «Професіонал», 2006

ЗМІСТ

Вступ	5
Модуль 0. Завдання та рекомендації з вивчення модуля	7
Змістовий модуль 1. Теоретичні та організаційні основи фінансів підприємств	18
Розділ 1. Теоретичний блок	19
1.1. Основи фінансів підприємств	19
1.2. Організація грошових розрахунків підприємств	30
1.3. Грошові надходження підприємств	42
1.4. Формування і розподіл прибутку	50
1.5. Оподаткування підприємств	65
Розділ 2. Форми активних методів навчання. Практичний блок 1	86
2.1. Основи організації фінансів підприємств	86
2.2. Організація грошових розрахунків підприємств	88
2.3. Грошові надходження підприємств	93
2.4. Формування та розподіл прибутку	95
2.5. Оподаткування підприємств	107
2.6. Теоретичні й організаційні основи фінансів підприємств	111
Змістовий модуль 2. Сучасні аспекти функціонування фінансів підприємств	121
Розділ 3. Теоретичний блок	121
3.1. Оборотні кошти та їх організація на підприємстві	122
3.2. Кредитування підприємств	135
3.3. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів	146
3.4. Оцінка фінансового стану підприємства	158

3.5.	Фінансове планування на підприємствах.....	170
3.6.	Фінансова санація підприємств	183
Розділ 4.	Форми активних методів навчання. Практичний блок 2	194
4.1.	Кредитування підприємств	194
4.2.	Оцінка фінансового стану підприємства	198
4.3.	Фінансове планування на підприємствах.	202
4.4.	Фінансова санація підприємств	206
4.5.	Сучасні аспекти функціонування фінансів підприємств	207
	Список рекомендованої літератури	220
	Додатки	224
	Глосарій	243

ВСТУП

Фінанси підприємств за своєю сутністю — це складна економічна категорія. Фінанси підприємств — це різноманітні фонди фінансових ресурсів, що створюються і використовуються з метою здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг, у різних галузях, а також для фінансування інших видів діяльності підприємства. Щоб успішно функціонувати на ринку, кожне підприємство повинно залучати зовнішні джерела фінансування.

Фінанси підприємств — це мистецтво, професія фінансиста потребує таланту, терпіння і вміння. Особливістю її є те, що за різними формами фінансових відносин можна бачити світ економіки у її взаємозв'язку і гармонії. В умовах ринкової економіки акцентується особлива увага на перебудову форм і методів організації навчального процесу, який повинен забезпечити творче засвоєння програмного матеріалу за умов тісної інтеграції його з реальною практикою досягненнями науки. Виходячи з цього, необхідно значно розширити і поглибити самостійну творчу роботу студентів в умовах вищої школи: особливо на виробництві. Останнє — є одним з найбільш важливих методів підготовки спеціалістів вищої кваліфікації, оскільки дає можливість готувати реальних спеціалістів для національного господарства країни.

Навчальні матеріали представлені на підставі переліку змістовних модулів (блоків змістовних модулів навчальних дисциплін), що сформовані на основі освітньо-професійної програми підготовки і

структурно логічної схеми підготовки фахівців. Навчальна дисципліна формується як система змістовних модулів, передбачених для засвоєння студентом, об'єднаних в блоки змістовних модулів — розділи навчальних дисциплін.

Представлені матеріали можуть стати в нагоді студентам під час вивчення та самостійного засвоєння курсу «Фінанси підприємств». Для цього у посібнику надається система схем, таблиць, розміщених у певній логічній послідовності відповідно до програми курсу, в якій узагальнено найбільш суттєвий і складний матеріал. Це доцільно використовувати під час лекційних занять, щоб студенти не втрачали часу на його копіювання, а концентрували увагу на засвоєнні змісту програмного матеріалу.

У теоретично-практичному посібнику важливе значення для поглибленого засвоєння теорії з «Фінансів підприємств» мають практичні заняття, і тому представлені навчальні матеріали допоможуть студенту ефективніше підготуватися до занять. До кожного змістовного модулю, згідно з темами курсу «Фінанси підприємств», розроблено систему відкритих тестів на формулювання та структурування відповідей технічних та ситуаційних вправ, графічних диктантів, практичної роботи за допомогою електронних таблиць Excel, для творчого мислення студентів та практичних навичок.

Модуль 0

ЗАВДАННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ МОДУЛЯ

Вхідний контроль до дисципліни «Фінанси підприємств»

Вступ

Зміст курсу. Предмет і завдання його вивчення. Зв'язок з іншими дисциплінами. Структура курсу. Організація навчання. Технологія роботи з модулями та характеристика методів активного навчання. Загальні прийоми самостійної роботи з урахуванням специфіки дисципліни (пошук інформації, планування, робота з літературою). Використання у навчальному процесі підручників, навчальних посібників, законодавчого та інструктивного матеріалу.

Мета модуля

Розкрити зміст і завдання предмету. Вказати на взаємозв'язок дисципліни «Фінанси підприємств» з іншими економічними і фінансовими дисциплінами. Виявити рівень знань із загальноекономічних дисциплін, на яких базується вивчення предмету «Фінанси підприємств»; ознайомити з формами організації навчального процесу; рекомендувати підручники, навчальний, законодавчий та інструктивний матеріал, що використовується при вивченні фінансів підприємства; навчити самостійно працювати із законодавчим та інструктивним матеріалом.

Навчальні цілі:

За результатами навчання студенти повинні:

- розуміти зміст і завдання дисципліни «Фінанси підприємств», її взаємозв'язок з іншими дисциплінами;
- оновити залишкові знання із загальноекономічних дисциплін «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економіка підприємства», «Фінанси», «Бухгалтерський облік», на яких базується вивчення предмету «Фінанси підприємств»;
- знати перелік законодавчого та інструктивного матеріалу, демонструвати спроможність самостійно працювати з ним.

Форма проведення практичних занять:

Вхідний тест-тренінг рекомендації до матеріалів для самостійного вивчення предмета.

Вхідний тест-тренінг

Тема: Взаємозв'язок предмету «Фінанси підприємств» із загальноекономічними та фундаментальними дисциплінами.

Час: 90 хвилин.

Мета: Оцінити студентів на предмет знання ними термінології, понять та їх суті, нормативні матеріали, які регулюють організацію фінансових відносин в сучасних умовах. Дати оцінку усвідомлення студентами підходів до взаємозв'язку між економічними та фундаментальними дисциплінами. Згуртувати підгрупи у ході спільної роботи над тестом.

Учасники тренінгу готують запитання, які викликали труднощі у ході виконання тесту та його обговорення (15 хвилин). Алгоритм розрахунку додається.

Завдання:

1. Протягом 30 хвилин кожний студент групи повинен самостійно виконати тестові завдання.
2. Після завершення індивідуальної роботи, кожна підгрупа студентів має спільно знайти правильну відповідь на тестові завдання (колективне рішення 15 хвилин).

3. Викладач видає кожному студентові формуляр з ключем до тесту, у якому кожний розраховує свій і груповий результати (15 хвилин).

Алгоритм розрахунку ефективності колективної роботи студентів:

1. Сума балів з «групового» формуляра:	A
2. Індивідуальні результати студентів групи:	Б1, Б2, ... Бn
3. Сума індивідуальних оцінок:	B = Б + ... Бn
4. Середня індивідуальна оцінка:	Г = B : n
5. Реальний виграш або програш групи:	Д = А - Г
6. Найвищий можливий результат:	Є = 90
7. Максимально можливий виграш групи:	Ж = Є - Г
8. Ефективність роботи групи, %:	З = Д : Ж * 100 %

1. Вкажіть правильну відповідь:
- поняття «дохід» і «прибуток» ідентичні;
  - поняття «дохід» ширше від поняття «прибуток»;
  - поняття «прибуток» ширше від поняття «дохід».
2. Амортизація — це:
- втрата частини вартості основних фондів під впливом НТП;
  - процент річних відрахувань від балансової вартості;
  - матеріальний знос основних фондів, внаслідок чого вони перестають задовольняти поставлені до них вимоги;
  - поступове погашення вартості основних фондів перенесенням її на собівартість виготовленої продукції.
3. Норма амортизації — це:
- поступове погашення вартості основних фондів перенесенням її на собівартість виготовленої продукції.
  - процент річних відрахувань від балансової вартості;
  - втрата частини вартості основних фондів під впливом НТП.

- 4. Резиденти — це:**
- а) суб'єкти підприємницької діяльності, які створені та здійснюють свою діяльність на території України відповідно до її законодавства;
  - б) суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють свою діяльність на території України відповідно до її законодавства;
  - в) суб'єкти підприємницької діяльності, які створені та здійснюють свою діяльність на території України.
- 5. Нерезиденти — це:**
- а) суб'єкти підприємницької діяльності з місцезнаходженням за межами території України, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства іншої держави;
  - б) суб'єкти підприємницької діяльності з місцезнаходженням за межами території України;
  - в) суб'єкти підприємницької діяльності, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства іншої держави.
- 6. Лізинг — це:**
- а) вид довгострокової оренди машин, устаткування, транспортних засобів, споруд виробничого призначення;
  - б) вид короткотермінової оренди основних фондів;
  - в) дозвіл на використання нематеріальних ресурсів протягом певного терміну та за визначену плату.
- 7. Дивіденди — це платежі, що сплачують:**
- а) відповідно до умов договору;
  - б) за рішенням загальних зборів акціонерів;
  - в) у зв'язку з розподілом частки прибутку.
- 8. Проценти — це доход, що сплачують:**
- а) відповідно до умов позики;
  - б) за рішенням загальних зборів акціонерів;
  - в) у вигляді плати за використання залучених коштів або майна на визначений термін.

9. Ліцензія — це:
- а) документ дозвільного характеру, що дає право на заняття певним видом господарської діяльності, який відповідно до чинного законодавства підлягає обмеженню;
  - б) державне свідоцтво, що засвідчує право суб'єкта підприємницької діяльності на особливий порядок оподаткування;
  - в) обов'язковий документ, що дає право на здійснення господарської діяльності юридичною особою.
10. Матеріальний актив — це:
- а) основні фонди;
  - б) ресурси підприємства;
  - в) основні фонди та оборотні активи у будь-якому вигляді.
11. Нематеріальний актив — це:
- а) об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі промислової власності;
  - б) оборотні активи у будь-якому вигляді;
  - в) грошові кошти.
12. Акція — цінний папір, який:
- а) дає право на частку прибутку;
  - б) дає право на частку майна і прибутку акціонерного товариства;
  - в) свідчить про надання позики і гаситься за номіналом.
13. Вексель — цінний папір, який:
- а) дає право на частку прибутку;
  - б) свідчить про надання позики і гаситься за номіналом;
  - в) свідчить про надання комерційного кредиту.
14. Облігація — цінний папір, який:
- а) дає право на частку прибутку;
  - б) свідчить про надання позики і гаситься за номіналом;
  - в) свідчить про надання комерційного кредиту.
15. Собівартість продукції — це:
- а) витрати праці на виробництво і реалізацію продукції;

- б) витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції;
- в) витрати на придбання виробничих запасів.

16. Інвестиція — це:

- а) господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно;
- б) господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів цінних паперів в обмін на кошти;
- в) господарська операція, яка передбачає здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок доходу, отриманого від інвестиційних операцій.

17. Реінвестиція — це:

- а) господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно;
- б) господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів цінних паперів в обмін на кошти;
- в) господарська операція, яка передбачає здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок доходу, отриманого від інвестиційних операцій.

18. Факторинг — це:

- а) передача права стягнення дебіторської заборгованості іншій особі на узгоджених умовах;
- б) передача права стягнення кредиторської заборгованості іншій особі на узгоджених умовах;
- в) передача права стягнення боргів іншій особі на узгоджених умовах.

19. Фінанси — це:

- а) гроші;
- б) валовий внутрішній продукт;
- в) грошові відносини;

- г) кредит;
  - д) платіж;
  - е) ваш варіант відповіді.
- 20.** Моделі фінансових відносин формуються за ознаками:
- а) розподілу ВВП;
  - б) напрямку руху грошових потоків;
  - в) рівнем централізації ВВП;
  - г) безперервності відтворення виробництва;
  - д) керування економікою країни;
  - е) утворення системи показників;
  - ж) ваш варіант відповіді.
- 21.** Функції фінансів полягають в:
- а) створенні системи показників фінансової діяльності суб'єктів;
  - б) створенні системи органів управління в державі;
  - в) забезпеченні еквівалентності обміну;
  - г) формуванні й використанні доходів і фондів фінансових ресурсів;
  - д) ваш варіант відповіді.
- 22.** Яке із тверджень вірне?
- а) фінанси — це грошові відносини;
  - б) грошові відносини — це фінанси.
- 23.** Які риси є спільними у категорій «фінанси» і «кредит»:
- а) грошова форма виявлення;
  - б) розподільчий характер;
  - в) умови використання;
  - г) мета використання;
  - д) ваш варіант відповіді.
- 24.** Джерела формування фінансових ресурсів:
- а) валовий внутрішній продукт;
  - б) державний бюджет;

- в) пенсійний фонд;
  - г) позабюджетні фонди;
  - д) цільові державні фонди;
  - ж) ваш варіант відповіді.
- 25.** До критеріїв визначення фінансових ресурсів належать:
- а) форма виявлення;
  - б) порядок розподілу валового внутрішнього продукту;
  - в) ступінь централізації валового внутрішнього продукту;
  - г) джерела створення;
  - д) цільове призначення;
  - е) фінансова політика;
  - ж) ваш варіант відповіді.
- 26.** Фінансові ресурси складаються з:
- а) ресурсів підприємств і приватного сектора;
  - б) показників фінансового прогнозування;
  - в) ресурсів банківських і страхових установ;
  - г) ресурсів віх секторів економіки держави;
  - д) кредитних ресурсів;
  - ж) ваш варіант відповіді.
- 27.** Фінансові ресурси це:
- а) грошові нагромадження і доходи;
  - б) валовий внутрішній продукт;
  - в) виражена в грошах частина національного доходу;
  - г) складова фінансового механізму;
  - д) показники використання фондів грошових коштів;
  - е) ваш варіант відповіді.
- 28.** Які риси є спільними у категорій «фінанси» і «гроші»:
- а) функції, що виконують;
  - б) еквівалентність обміну;
  - в) сфера застосування;
  - г) передумови виникнення та існування;
  - д) ваш варіант відповіді.

29. Фінансові протиріччя — це протиріччя:
- а) всередині об'єкту розподілу;
  - б) між суб'єктами розподілу;
  - в) ваш варіант відповіді.
30. Способи збалансування фінансового протиріччя:
- а) забезпечення руху вартості ВВП;
  - б) забезпечення контролю за формуванням і використанням фінансових ресурсів;
  - в) забезпечення одночасного зростання доходів кожного із суб'єктів фінансових відносин;
  - г) забезпечення кругообігу фінансових ресурсів;
  - д) встановлення оптимальних пропорцій розподілу ВВП;
  - ж) ваш варіант відповіді.

Відкритий тест на формування відповіді

Підібрати до кожного визначення термін, який відповідає зазначеному переліку термінів.

Терміни: бюджетна система, бюджетний устрій, державні видатки, антиінфляційна політика, державні фінанси, джерелами фінансування є, субвенції, фінансова політика держави, фінансування, фінансист, субсидія, дотація, державний кредит, грошово-кредитна політика, бюджет, валютна політика, бюджетний дефіцит, характерні ознаки фінансів, доходи, кредит, дебітор, маржа, активи, інфляція, стагфляція, роялті.

Визначення:

- обмінно-розподільчий характер;
- рух вартості від одного суб'єкта до іншого;
- грошова форма відносин;
- формування доходів і здійснення видатків;
- еквівалентний (за призначенням) характер обміну та розподілу і нееквівалентний (перерозподіли).

1. *Власні грошові накопичення підприємств (прибуток, амортизаційні відрахування) та кошти державного бюджету.*
2. *Система заходів (законів, адміністративних рішень) у сфері фінансів з метою цілеспрямованого впливу держави на розвиток фінансово-кредитної системи та національної економіки загалом.*
3. *Комплекс державних заходів, спрямованих на врегулювання грошового обігу, зменшення грошової маси, припинення непомірного зростання цін.*
4. *Центральна складова частина фінансової системи держави, через яку здійснюється вплив держави на економічний і соціальний розвиток.*
5. *Це заснована на економічних відносинах, врегульованих правовими нормами, сукупність видів бюджетів, які існують на території держави.*
6. *(Лат. — приходжу на допомогу) — різновид цільової субсидії, яка передбачає участь у фінансуванні певних заходів і програм бюджету, що її видає, та бюджету, що її отримує. У разі використання не за призначенням, підлягає поверненню до бюджету вищого рівня.*
7. *Це безперервне цільове використання державних грошових ресурсів, що накопичуються у Державному бюджеті, державних бюджетних та позабюджетних фондах з метою виконання загальнодержавних функцій.*
8. *Це організація і принципи побудови бюджетної системи, її структура, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.*
9. *Забезпечення фінансовими ресурсами економіки держави, соціальних потреб і програм, виробництва продукції, науково-технічних досліджень, будівництва і переобладнання підприємств, а також утримання бюджетних організацій тощо.*
10. *Спеціаліст з фінансів, кредиту і грошового обігу, а також з фінансування підприємницької діяльності; працівник (керівник) фінансової установи; банкір; особа, основним джерелом доходів якої є фінансування діяльності інших осіб або яка сама здійснює значні фінансові операції чи фінансує певні проекти.*

11. Сукупність заходів держави у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які проводяться з метою впливу на кількість грошей, що перебувають в обігу, стійкість грошової одиниці, розвиток кредитних відносин.
12. Сукупність економічних, правових та організаційних заходів, здійснюваних державними органами, центральними банківськими і фінансовими установами, а також міжнародними валютно-фінансовими установами в галузі валютних відносин.
13. (З лат. — сумка) — це фонд фінансових ресурсів, який перебуває у розпорядженні органів виконавчої влади певного рівня й використовується для виконання покладених на них функцій, передбачених Конституцією.
14. (Лат. — допомога) може бути цільовою на конкретні видатки і знеособленою. Вона не пов'язується безпосередньо з фінансовим станом бюджету, який її отримує.
15. (З лат. дар, пожертвування) — цільова фінансова допомога на покриття дефіциту відповідного бюджету.
16. Це перевищення видатків бюджету над його доходами.
17. Це суспільні відносини, врегульовані правовими нормами з приводу акумуляції державою тимчасово вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб на принципах добровільності, строкості та платності з метою покриття бюджетного дефіциту, регулювання грошового обігу та інвестування..
18. Виручка від реалізації та інші кошти, що надходять на підприємство.
19. Різниця між цінами товарів або курсами цінних паперів.
20. Економічні ресурси, що має в розпорядженні підприємств, використання яких передбачає отримання прибутку.
21. Юридична чи фізична особа, що заборгувала підприємству, установі, організації.
22. Знецінення грошей і безготівкових коштів, тобто невідповідність грошової маси, товарній.
23. Стан економіки, при якому спостерігається застій виробництва, торгівлі та наростання інфляції і безробіття.
24. Вид ліцензійної винагороди.

Змістовий модуль 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Мета модулю:

Розкрити сутність фінансів підприємств, їх місце у фінансовій системі держави склад фінансових ресурсів необхідних підприємству для фінансування виробничого процесу; розкрити зміст та завдання управління фінансами підприємств; набуття навиків з проведення фінансових розрахунків з грошових надходжень, прибутку і його розподілу, впливу оподаткування та використання прибутку на діяльність підприємства.

Навчальні цілі:

За результатами навчання студенти повинні:

- розуміти сутність фінансових ресурсів підприємств; методів і джерел їх формування, організації фінансової діяльності підприємства;
- знати особливості організації фінансових відносин підприємств та міжгалузевих фінансових відносин;
- давати характеристику суті та порядку проведення безготівкових розрахунків підприємства;
- набути навичок з проведення розрахунків із застосуванням наукових методів планування суми виторгу від продажу продукції та обчислення планової суми прибутку підприємства від основної діяльності;
- вміти розраховувати показники рентабельності діяльності підприємства та давати оцінку результатам;
- давати власну оцінку податковій системі України; бачити позитивні і негативні сторони податкових реформ в Україні;

- навчитися обчислювати суму податків і зборів, які сплачує підприємство за результатами своєї діяльності;
- вміти заповнювати основні типові форми фінансової звітності та знати законодавчі акти, що їх регламентують;

Форма практичних занять:

Відкритий тест, технічні вправи, ситуаційні завдання, вихідне тестування.

Наочність:

Бланковий матеріал, схеми, закони і інструкції.

Розділ 1. Теоретичний блок

- 1.1. *Основи фінансів підприємств.*
- 1.2. *Організація грошових розрахунків підприємств.*
- 1.3. *Грошові надходження підприємств.*
- 1.4. *Формування і розподіл прибутку.*
- 1.5. *Оподаткування підприємств.*

1.1. Основи фінансів підприємств

Основні питання:

- 1.1.1. *Економічна сутність фінансів підприємств.*
- 1.1.2. *Формування і функціонування фінансів підприємств.*
- 1.1.3. *Фінансові ресурси та джерела їх формування.*
- 1.1.4. *Фінансова діяльність підприємств.*

Основні терміни і поняття:

Фінанси підприємств, грошові фонди, фінансові ресурси, самокупність, самофінансування, комерційний розрахунок, фінансова діяльність, фінансовий механізм.

1.1.1. Економічна сутність фінансів підприємств

Необхідною умовою прибутковості діяльності будь-якого підприємства є правильна і раціональна організація його фінансів. Для того, щоб успішно функціонувати на ринку, кожне підприємство повинно формувати, розподіляти і використовувати фонди грошових коштів, обґрунтовано залучати зовнішні джерела фінансування. Фінанси підприємств за своєю сутністю — це складна економічна категорія.

Фінанси підприємств — це економічні відносини, що зв'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення (у вітчизняній економічній літературі)

Проте останнім часом більшість економістів вважають, що фінанси підприємств — це різноманітні фонди фінансових ресурсів, які створюються і використовуються задля здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг у різних галузях, а також для фінансування інших видів діяльності підприємств

Фінансові відносини підприємств охоплюють обмінні і розподільчі відносини, що відображаються в різноманітних грошових потоках. Із руху грошей починається і ним завершується кругообіг коштів підприємства, оборот усього капіталу. Матеріальною основою фінансів підприємств є грошовий обіг. У зв'язку з цим поняття «фінанси підприємств» часто помилково отожднюють з грошовими коштами. Фінансами гроші стають тоді, коли їх власник створює відповідний грошовий фонд і використовує його для фінансування господарських операцій з метою отримання певного доходу.

Ознаки фінансів підприємства:

- **загальні**, які виражають сукупність економічних (грошових) відносин, зв'язаних з розподілом вартості валового продукту;
- **специфічні**, які виражають грошові відносини, що залежать від первинного розподілу вартості валового продукту, формування і використання грошових доходів і децентралізованих фондів.

Функції фінансів

Фінанси підприємств у процесі відтворення розкривають свою сутність за допомогою функцій:

- формування фінансових ресурсів у процесі виробничо-господарської діяльності;
- розподіл і використання фінансових ресурсів для забезпечення операційної виробничої й інвестиційної діяльності, для виконання своїх фінансових зобов'язань перед бюджетом і іншими суб'єктами господарювання;
- контроль над формуванням і використанням фінансових ресурсів у процесі відтворення.

1.1.2. Формування і функціонування фінансів підприємства

Формування фінансових ресурсів підприємства починається під час формування статутного капіталу й у процесі розподілу грошових надходжень у результаті продажу продукції, товарів, робіт, послуг, а також надходжень від інших видів операційної, фінансової й інвестиційної діяльності. Формування фінансових ресурсів здійснюють з метою фінансування оборотних і необоротних активів, формування резервного капіталу, забезпечень, фондів цільового призначення тощо.

Формування і використання фінансових ресурсів на підприємстві — це процес утворення грошових фондів для фінансового забезпечення операційної й інвестиційної діяльності, виконання фінансових зобов'язань перед державою й іншими суб'єктами господарювання

Контроль над формуванням і використанням фінансових ресурсів здійснюється завдяки властивим фінансам здатності об'єктивно відображати кількісні і вартісні пропорції виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг. На макроекономічному рівні фінанси

підприємств забезпечують: формування фінансових ресурсів країни через бюджет і позабюджетні фонди; збалансованість між матеріальними і грошовими фондами.

Ефективне функціонування фінансів підприємств визначає:

- різноманітність форм власності;
- свобода підприємництва і самостійність у прийнятті підприємницьких рішень;
- вільне ринкове ціноутворення і конкуренція;
- самофінансування підприємницьких структур;
- правове забезпечення підприємницької діяльності;
- обмеження і регламентація державного втручання в діяльність підприємств.

До сфери фінансових належать такі економічні відносини підприємства:

- із засновниками (формування статутного капіталу, зміна статутного капіталу, виплата дивідендів на акції та процентів на паї);
- з іншими суб'єктами підприємництва щодо розрахунків із позичальниками, підрядниками, покупцями, замовниками;
- із бюджетом (платежі та асигнування);
- із цільовими фондами (внески і надходження);
- з учасниками фондового ринку (розміщення власних цінних паперів, купівля, продаж цінних паперів інших емітентів);
- із банками, страховими компаніями (відкриття та ведення рахунків, одержання та погашення кредитів, відкриття депозитів, страхові платежі, страхове відшкодування);
- із галузевими і корпоративними органами управління (внески в централізовані фонди, надходження з них).

Об'єктом фінансів підприємства є економічні відносини, зв'язані з рухом коштів, формуванням і використанням грошових фондів.

Суб'єктами таких економічних відносин можуть бути підприємства й організації, банківські установи і страхові компанії, позабюджетні фонди, інвестиційні фонди, аудиторські організації, інші суб'єкти господарювання, що є юридичними особами і фізичні особи.

1.1.3. Фінансові ресурси та джерела їх формування

Фінансові ресурси підприємства — це кошти, що перебувають в розпорядженні підприємств і призначені для виконання ними певних фінансових зобов'язань. Фінансові ресурси підприємств формуються за рахунок внутрішніх (статутний капітал, амортизаційні відрахування, валовий дохід і прибуток) і зовнішніх (отримані кредити; пайові й інші внески; кошти мобілізовані на фінансовому ринку) джерел:

Складовими фінансових ресурсів підприємств є:

- статутний фонд (капітал);
- додатково вкладений капітал;
- резервний капітал;
- централізовані кошти для фінансування капітальних вкладень;
- нерозподілений прибуток;
- амортизаційні відрахування;
- забезпечення поточних витрат і платежів;
- кредити банків;
- відстрочені податкові зобов'язання;
- кредиторська заборгованість усіх видів;

Фінансові ресурси підприємств класифікують за основними ознаками:

- за джерелами формування;
- за етапами формування;
- за використанням;
- за формою реалізації.

Основними джерелами формування фінансових ресурсів є власні та залучені кошти:

1. Під час формування статутного капіталу:

- внески засновників у статутний капітал.

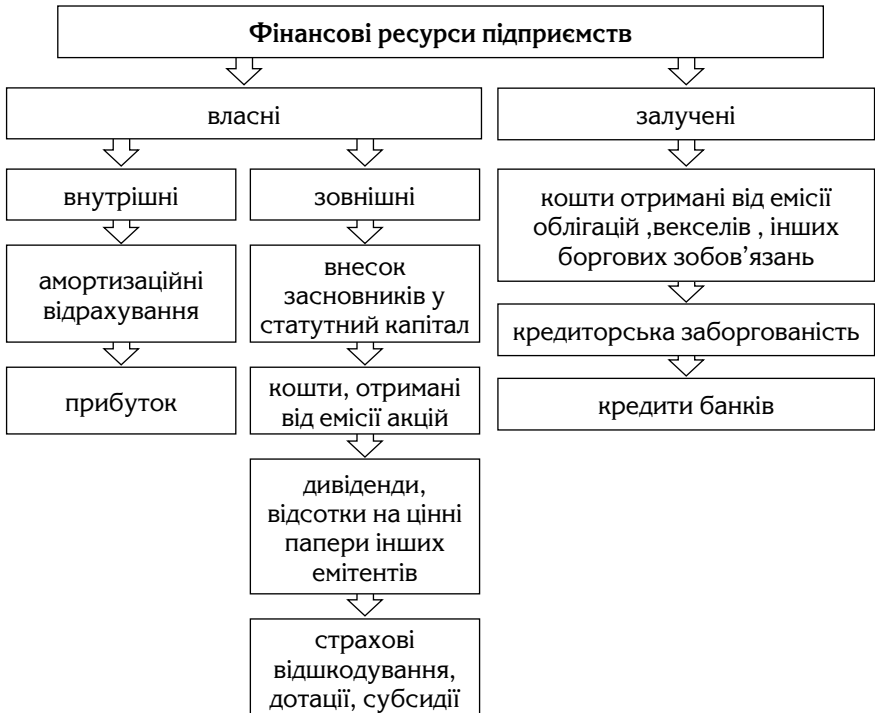
2. За рахунок власних фінансових ресурсів:

- **доходи:**
  - валовий і чистий дохід, прибуток від основної діяльності;
  - прибуток від іншої операційної діяльності;
  - прибуток від фінансових операцій;
  - прибуток від додаткової діяльності і надзвичайних ситуацій;

- **надходження:**
  - амортизаційні відрахування;
  - цільові надходження;
  - стійкі пасиви;
  - цільові внески членів трудового колективу;
  - інші види надходжень (спонсорська допомога).

3. Шляхом мобілізації на фінансовому ринку:

- надходження коштів від емісії акцій, облігацій і інших видів цінних паперів;
- кредитні інвестиції.

Рис. 1.1

Класифікація фінансових ресурсів за джерелами формування

4. У порядку розподілу коштів:

- фінансові ресурси, отримані від галузевих структур, концернів і асоціацій;
- страхові відрахування;
- бюджетні субсидії.

Класифікацію фінансових ресурсів за джерелами формування подано на рис. 1.1.

Однієї з найважливіших задач фінансової служби підприємств є пошук ефективних джерел формування фінансових ресурсів, оптимізація їх структури та напрямів інвестування.

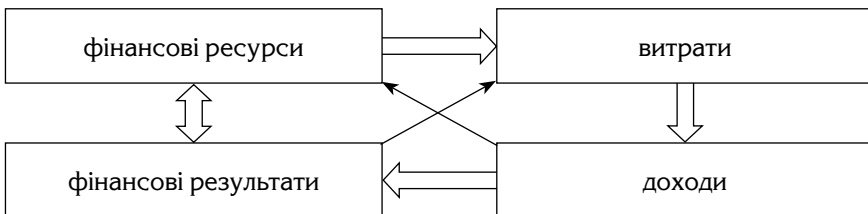
1.1.4. Фінансова діяльність підприємств

Під організацією фінансів підприємств розуміють форми, методи формування і використання фінансових ресурсів, контроль за їх кругообігом задля досягнення економічних цілей підприємств

Організація фінансів підприємств за умов ринкової економіки ґрунтується на принципах саморегулювання, самокупності та самофінусування.

Основний метод фінансової діяльності — комерційний розрахунок.

Це метод ведення господарювання шляхом постійного порівняння (у грошовому вираженні) витрат і результатів діяльності. При ньому фінансова діяльність будується за такою схемою, рис. 1.2:

Рис. 1.2

Фінансова діяльність підприємства за комерційним розрахунком

Комерційний розрахунок передбачає, що фінансові відносини регламентуються державою в основному економічними методами за допомогою важелів відповідної податкової, амортизаційної, валютної, протекціоністської політики.

На організацію фінансів впливають організаційно-правові форми господарювання, сфера і характер діяльності підприємств, що виявляється в процесі формування капіталу, розподілу прибутку, утворення грошових фондів, взаємовідносини з бюджетом.

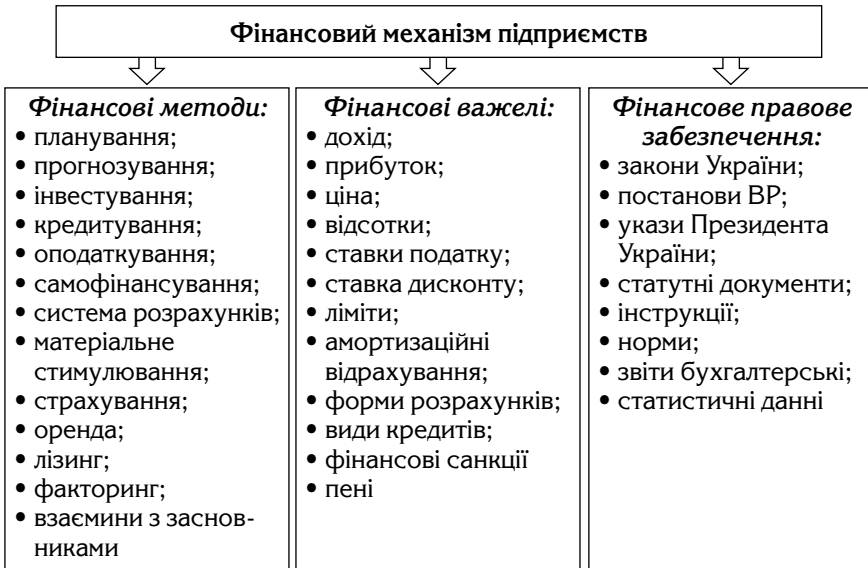
Організація фінансів підприємства відображає галузеві особливості, специфіку виробництва, рівень його технічного забезпечення і рівень технологічних процесів, склад і структуру виробничих витрат, вплив природнокліматичних факторів на виробництво.

Управління фінансами підприємств включає:

- визначення потреби і джерел фінансових ресурсів, що повинні забезпечити процес виробництва і реалізації продукції;
- визначення потреби в оборотних коштах;
- фінансове забезпечення капіталовкладень на технічне переозброєння, реконструкцію, розширення виробництва;
- забезпечення формування і розподілу витрат від реалізації продукції для відновлення оборотних коштів, формування амортизаційного фонду, валового і чистого доходу;
- формування, розподіл і використання прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства.

Фінансовий механізм підприємства — це система керування фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати його діяльності

Фінансовий механізм підприємства — сукупність форм і методів формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення фінансування діяльності підприємств, рис 1.3

Рис. 1.3
Фінансовий механізм підприємства

Фінансова діяльність посідає особливе місце в управлінні підприємством.

Фінансова діяльність — це система використання різних форм і методів фінансового забезпечення підприємств і досягнення ними поставлених цілей, тобто це практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення його результатів

Фінансова діяльність підприємства спрямована на вирішення таких основних завдань:

- фінансове забезпечення поточної діяльності підприємства;
- пошук резервів підвищення доходів, прибутку, підвищення рентабельності і платоспроможності;

- виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками;
- мобілізація фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для фінансування подальшого розвитку підприємства;
- контроль над ефективним, цільовим розподілом і використанням фінансових ресурсів.

Фінансова робота підприємства здійснюється за такими основними напрямками:

- стратегічне планування;
- аналіз і контроль виробничо-господарської діяльності;
- оперативна, поточна фінансово-економічна робота.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. *Наявність фінансів підприємств обумовлені існуванням товарно-грошових відносин і чинністю закону вартості.*
2. *Фінанси підприємств представляють собою сукупність фінансових відносин, що виникають у процесі формування основного й оборотного капіталу, фондів грошових коштів, їх розподілу і використання.*
3. *Не всі готівкові відношення є фінансовими, а лише та частина, що складає зміст фінансів підприємства.*
4. *Підприємство реалізує товари і одержує виторг. У цьому випадку відбувається не тільки заміна форм вартості (Т-Д), але і виникають економічні відношення.*
5. *В результаті реалізації продукції підприємство одержує визначену суму валового прибутку, що не є основним джерелом утворення отриманого прибутку.*

6. Якщо підприємство реалізує свою продукцію нижче собівартості, то отримує прибуток.
7. Важливим елементом готівкових відношень є відношення між підприємством і робітниками даного підприємства.
8. До основних функцій фінансів підприємства належить обслуговування готівкою кругообігу коштів і розподіл отриманих прибутків і контроль за виробничо-господарською діяльністю підприємств (контроль за виробництвом, розподілом і використанням суспільного продукту, національного і чистого прибутку).
9. Фінансові ресурси — це складова частина економічних ресурсів, що представляє собою кошти готівкової, кредитної і бюджетної системи, які використовуються для забезпечення безперервного функціонування і розвитку національного господарства, витрачаються на соціально-культурні заходи, потреби оборони і управління.
10. Основними джерелами формування фінансових ресурсів є тільки залучені кошти підприємства.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список рекомендованої літератури:

1. Аранчій В. А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. — К.: ВД «Професіонал», 2004. — 265с.
2. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств. — К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. — 312 с.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів: Підручник. — К.: НІОС, 2000. — 416 с.
4. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. — 3-вид., випр. та доп. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. — 587 с.
5. Патрін М. О., Загородній А. Г., Фінанси підприємств: Підручник. — Львів: ЛБІ НБУ, 2003. — 223 с.

6. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. — Вид. 2, доп. і перероб. — Луцьк: Вежа, 2001. — 456 с.
7. Фінанси зарубіжних корпорацій: Навч. посібник / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова; За ред. В. М. Федосова. — К.: Либідь, 1993. — 247 с.
8. Фінанси підприємств: Підручник / Кер. ант. кіл. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 3-тє вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 460 с.

1. 2. Організація грошових розрахунків підприємств

Основні питання:

- 1.2.1. *Поняття грошового обороту та сфери застосування готівкових та безготівкових розрахунків.*
- 1.2.2. *Рахунки підприємств.*
- 1.2.3. *Характеристика форм безготівкових розрахунків.*
- 1.2.4. *Економічна відповідальність за несвоєчасність здійснення розрахунків.*

Основні терміни і поняття:

Грошові кошти, грошові потоки, платіжне доручення, акредитив, акцепт, бенефіціар, інкасо, вексель, тратта, аваль

1.2.1. Поняття грошового обороту та сфери застосування готівкових та безготівкових розрахунків

Діяльність підприємства зв'язана з різного роду розрахунками і платежами. Загальна грошова маса на підприємстві може бути розділена на активні гроші, тобто ті, котрі в кожний момент часу беруть участь в обороті, і пасивні, що є потенційним платіжним засобом.

Активний грошовий обіг на підприємстві має дві основні форми: наявну і безготівкову, що дозволяє ефективно регулювати грошову масу підприємства. Грошовий оборот — це виявлення сутності грошей у русі. Він охоплює процеси розподілу й обміну. Грошовий обіг підприємства покликаний забезпечувати процеси виробництва і реалізації продукції, виконання фінансових зобов'язань, спільну діяльність підприємств.

Виконання більшості господарських операцій суб'єктів господарювання зв'язано з грошовими розрахунками. Дані про обсяги грошових розрахунків підприємства за звітний період містить «Звіт про рух грошових коштів». Його зміст, форму і загальні вимоги визначено в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку «Звіт про рух грошових коштів» від 31.03.1999 р. Указ № 87 Міністерства Фінансів України. Підставою для здійснення грошових розрахунків є надання спеціальних облікових документів: рахунків, договорів, угод, контрактів, актів закупівлі товарів та ін.

Грошовий обіг підприємства зв'язаний з такими напрямками:

- забезпечення процесу виробництва;
- реалізація продукції;
- сплата податків, обов'язкових відрахувань і зборів;
- забезпечення спільної діяльності підприємств;
- одержання кредитів, їхнє погашення і сплата відсотків.

Суть безготівкових розрахунків полягає в тому, що платежі здійснюються шляхом списання коштів з банківського рахунка платника на банківський рахунок одержувача, тобто проведенням відповідних записів на банківських рахунках учасників розрахунків. Підставою для здійснення безготівкових розрахунків є подання до банку спеціальних розрахункових документів (платіжного доручення, платіжної вимоги-доручення, реєстру документів за акредитивом, реєстру чеків тощо) на паперових носіях, або в електронному вигляді, використовуючи програмно-технічний комплекс «Клієнт-Банк».

Безготівкові грошові розрахунки класифікують на підставі таких основних ознак:

За видами господарських операцій:

- грошові розрахунки за товарними операціями;
- грошові розрахунки за нетоварними операціями.

За місцерозташуванням банківських установ, що обслуговують розрахунки:

- місцеві;
- міжміські;
- міжнародні.

За фактом здійснення оплати:

- попередня чи авансова оплата продукції, товарів, робіт, послуг;
- оплата після реалізації продукції.

За умовою оплати договорів:

- акцептна форма оплати;
- безакцептна форма розрахунків.

За джерелами фінансування:

- грошові розрахунки власними засобами підприємства;
- грошові розрахунки за рахунок кредитів і інших позикових засобів;
- грошові розрахунки за кошти клієнта.

1.2.2. Рахунки підприємств

Банківські рахунки та порядок їх відкриття

Суб'єкти підприємницької діяльності відкривають рахунки в банках з метою заощадження коштів і здійснення банківських операцій за власним вибором. Порядок відкриття банківських рахунків регулюється Інструкцією про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валютах, яку затверджено постановою Правління НБУ. Підприємство може відкрити один і більше поточних рахунків у національній і інших валютах (додаток Г).

Для відкриття поточних рахунків підприємства подають установам банків такі документи:

- заяву встановленого зразка на відкриття рахунку, підписану керівником і гол. бухгалтером підприємства (додаток В);
- копію свідоцтва про державну реєстрацію підприємства в органи державної виконавчої влади, засвідчену нотаріально;
- документ про створення підприємства (наказ, рішення, постанова) у формі копії, засвідченої нотаріально;

- копію статуту підприємства (положення), засвідчену нотаріально;
- довідки про реєстрацію підприємства у Пенсійному фонді, ДПА, органах статистики, органах соціального страхування (додаток А, Б);
- картку із візцями підписів посадових осіб, що мають право розпоряджатися рахунком і підписувати платіжні та розрахункові документи, засвідчену нотаріусом.

Відкриваючи рахунок підприємству, банк протягом трьох днів повідомляє про це податковий орган за місцем реєстрації підприємства. Операції на рахунку здійснюються після того, як отримано повідомлення з податкового органу про взяття рахунку на облік.

Про відкриття 2-го, 3-го і наступних поточних рахунків у національній валюті власник рахунку протягом трьох днів з дня його відкриття повідомляє ДПА.

Види банківських рахунків у національній валюті:

- *поточні рахунки* — відкриваються для зберігання грошових коштів та здійснення всіх видів банківських операцій;
- *бюджетні рахунки* — відкриваються підприємствам, яким виділяються кошти за рахунок державного або місцевого бюджетів для цільового їх використання;
- *кредитні рахунки* — відкриваються в установі банку, котра має право видавати кредити (ці рахунки призначено для обліку кредитів, наданих способом оплати розрахункових документів, чи переказу коштів на поточний рахунок позичальника відповідно умов кредитної умови);
- *депозитні рахунки* — відкриваються власником рахунку й установою банку на визначений строк.

Види банківських рахунків в іноземній валюті:

- *поточний рахунок* — відкривається підприємству для проведення розрахунків у безготівковій формі при здійсненні поточних операцій;
- *розподільний рахунок* — відкривається для попереднього зарахування коштів та подальшого їх розподілу за призначенням;
- *кредитний рахунок* — відкривається уповноваженим банком на договірній основі юридичним особам (резидентам і нерезидентам);
- *депозитні рахунки (вкладні).*

Сутність готівкової форми розрахунків

Готівкова форма розрахунків застосовується для обслуговування населення (наприклад — виплата заробітної плати, премій, грошової допомоги, дивідендів, пенсій). Отримуючи грошові доходи, населення витрачає їх на купівлю товарів, продуктів харчування, оплачує послуги і здійснює інші платежі. Між готівковими і безготівковими розрахунками існує тісний зв'язок.

Усі розрахунки готівкою між підприємствами можуть здійснюватися як за рахунок коштів, отриманих у касі банку, так і за рахунок виторгу від реалізації й інших касових надходжень. Причому готівка, отримана як виторг від реалізації продукції й інші касові надходження, може бути використана підприємствами для забезпечення господарських потреб, а готівка, отримана з каси банку, як виторг від реалізації продукції і касові надходження на оплату праці і виплату дивідендів. Підприємства повинні забезпечувати систематичне і повне виконання своїх фінансових зобов'язань (сплата податків, обов'язкових платежів у бюджет і державні цільові фонди).

Касові операції підприємства

Касові операції підприємства пов'язані як з прийняттям, так і з видачею готівки. Усі підприємства, що мають поточні рахунки в банку, повинні зберігати свої гроші на цих рахунках. Одержання готівки з рахунка здійснюється за допомогою грошового чека, що є розпорядженням банкові видати зазначену в ньому суму коштів. Порядок ведення касових операцій регулюється Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою НБУ від 15.12.2004 р. № 637, а також Постанови Правління НБУ «Про затвердження Змін до Положення про ведення касових операцій у національній валюті України» від 10.08.2005 р. № 277, яка встановила граничний строк перегляду ліміту до 31.12.2005 р.

Готівкову форму розрахунків застосовують:

- для розрахунків із працівниками (виплата заробітної платні, грошових компенсацій, премій, дивідендів, пенсій тощо);
- забезпечення нагальних господарських потреб (на придбання канцелярських товарів, оплату витрат на відрядження тощо);

- розрахунків із бюджетом і державними цільовими фондами;
- розрахунків між підприємствами — діловими партнерами (за матеріали, паливо тощо, але не більше **ніж 10 000 грн. на день**), за умови відсутності у них податкової заборгованості.

Розрахунки в готівковій формі для підприємств усіх видів діяльності і форм власності проводяться з оформленням таких документів:

- податкова накладна;
- прибуткові і видатковий касові ордери;
- касовий або товарний чек;
- квитанції;
- договір закупівлі-продажу;
- акт про закупівлю товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

Основні вимоги до організації і проведення готівкових розрахунків

Прибуткові, видаткові касові ордери й видаткові відомості заповнюють чорнилом темного кольору чорнильною або кульковою ручкою, за допомогою друкарських машинок, комп'ютерних засобів чи іншими способами, які забезпечили б належне збереження цих записів протягом установленого для зберігання документів терміну (3-х років). Усю готівку, що надходить до кас, потрібно своєчасно (тобто в день одержання коштів) та в повній сумі оприбутковувати: відображати у касовій книзі за прибутковими касовими ордерами, у книзі обліку розрахункових операцій на підставі фіскальних звітних чеків РРО або даних РК. Надходження і видачу готівки в національній валюті підприємства відображають у касовій книзі за касовими ордерами і видатковою відомістю в день її надходження або видачі.

Аркуші касової книги мають бути пронумеровані, прошнуровані та скріплені відбитком печатки підприємства; кількість аркушів своїми підписами засвідчують керівник і головний бухгалтер; записи в касовій книзі здійснюються удвох примірниках (через копіювальний папір) чорнилом темного кольору чорнильною або кульковою ручкою. Перші примірники, що є невідривною частиною аркуша касової книги, залишаються в касовій

книзі, другі, що є відривною частиною, — є документом, за яким касири звітують щодо руху грошей у касі; за відсутності руху готівки в касі протягом робочого дня — записи в касовій книзі в цей день можуть не проводитися.

Виправлення у касових ордерах та видаткових відомостях забороняються; у касовій книзі виправлення також, як правило, не допускають, однак якщо вони зроблені, то повинні бути засвідчені підписами касира та головного бухгалтера (або особи, що його заміщує). Ліміт каси підприємства визначають собі самостійно на підставі розрахунку, засвідченого підписом головного (старшого) бухгалтера та керівника.

Якщо на підприємстві ліміт каси не встановлено, то він вважається нульовим. Новостворені підприємства на перші три місяці роботи ліміт каси встановлюють відповідно до прогнозних розрахунків, потім його переглядають за фактичними показниками діяльності. Не встановлюють ліміт каси для банків та підприємців.

Гранична сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами встановлюється відповідною постановою Правління Національного банку України. Станом **на 01.09.2005 р. вона становить 10 тис. грн.**

Ці обмеження не поширюються на:

- а) розрахунки з фізичними особами, бюджетами та державними цільовими фондами;
- б) добровільні пожертвування та благодійну допомогу;
- в) розрахунки за спожиту електроенергію;
- г) використання коштів, виданих на відрядження;
- д) розрахунки під час закупівлі сільськогосподарської продукції

В касі забороняється зберігати готівку та інші цінності, що не належать даному підприємству. Спеціальних вимог до обладнання приміщення каси немає — керівник підприємства вирішує самостійно, як облаштувати касу та забезпечити надійне зберігання готівкових коштів.

Строки витрачання готівки:

- кошти, отримані на оплату праці, для виплати пенсій, стипендій, дивідендів (доходу), можна зберігати в касі понад установлений ліміт протягом трьох робочих днів, включаючи день одержання готівки;

- кошти, отримані на інші виплати, потрібно видати працівникам у той самий день або повернути в банк не пізніше наступного робочого дня, також їх дозволено залишати в касі у межах ліміту.

Якщо на підприємстві працює кілька касирів, то перед початком робочого дня старший касир видає іншим касирам авансом потрібну для видаткових операцій суму готівки під підпис у книзі обліку прийнятих та виданих касиром грошей; а в кінці робочого дня вони зобов'язані скласти звіт про одержання авансу і готівки, прийнятих (виданих) за відповідними касовими документами, і здати залишок готівки та касові документи за проведеними операціями старшому касиру. При зарахуванні на роботу касира керівник підприємства укладає з ним договір про повну матеріальну відповідальність. На підприємствах, штатний розпис яких не передбачає посади касира, виконувати його обов'язки може бухгалтер чи інший працівник згідно з письмовим розпорядженням керівника; з цим працівником також укладають договір про повну матеріальну відповідальність.

1.2.3. Характеристика форм безготівкових розрахунків

Усі безготівкові форми розрахунків здійснюються за допомогою таких основних принципів:

- збереження підприємствами грошових коштів в установах банків.
- самостійність вибору підприємством установи банку.
- самостійність вибору підприємством виду і форми розрахунків.
- самостійність розпорядження підприємства своїми коштами в межах чинного законодавства.
- максимальне наближення моменту грошових розрахунків до моменту реалізації продукції.
- здійснення грошових розрахунків у межах коштів на рахунках підприємства.

Підприємства можуть здійснювати безготівкові розрахунки за допомогою таких розрахункових документів, рис. 1.4.

Меморіальний ордер	Розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або в разі достовірного списання отримувача до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунка платника на рахунок отримувача
Платіжне доручення	Розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій зі списання коштів з рахунка платника, внутрішньобанківських операцій, відповідно до норм НБУ
Платіжна вимога-доручення	Розрахунковий документ, який складається з двох частин: верхньої — вимоги отримувача безпосередньо до платника про сплату визначеної суми коштів; нижньої — доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунка визначеної ним суми коштів та перерахування її на рахунок отримувача
Платіжна вимога	Розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунка зазначеної суми коштів та перерахування на рахунок отримувача
Розрахунковий чек	Розрахунковий документ, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження власника рахунка (чекодавця) банку-емітенту, в якому відкрито його рахунок, про сплату чеко держателю зазначеної в чеку суми коштів
Вексель	Це цінний папір, що засвідчує безумовне грошове зобов'язання боржника (векселедавця) сплатити у певний термін зазначену суму грошей власникові векселя
Акредитив	Договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж

Рис. 1.4
Види платіжних документів

Клієнти банків для здійснення розрахунків самостійно обирають вищенаведені платіжні інструменти (за винятком меморіального ордера) і зазначають їх під час укладання договорів. Усі текстові елементи бланків мають бути виконані українською мовою.

Пластикова картка — це пластина з нанесеною на ній магнітною смугою або вмонтованою мікросхемою, яка містить ключ до спеціального карткового розрахунку в банку

За *економічним змістом можна виділити* кредитні та дебетні картки. **Кредитні картки** пов'язані з відкриттям кредитної лінії у банку, що дає можливість власникам користуватися кредитом при купівлі товарів і отриманні касових позик. **Дебетні картки** призначені для одержання готівкових коштів у банківських автоматах або покупки товарів з розрахунком через електронні термінали. Кошти при цьому списуються з рахунка власника банку.

1.2.4. Економічна відповідальність за несвоєчасність здійснення розрахунків

Розрахункова дисципліна передбачає дотримання суб'єктами господарювання визначених правил проведення розрахунків. **Платіжна дисципліна** передбачає забезпечення оплати підприємством своїх фінансових зобов'язань у повному обсязі та у встановлені строки. Стан платіжної дисципліни залежить від фінансового стану підприємства.

Залежно від того, які суб'єкти застосовують санкції, останні поділяються на договірні, банківські (кредитні), фінансові.

Договірні санкції спрямовані на забезпечення повного й безумовного виконання господарських угод. Такі санкції застосовуються у вигляді сплати неустойки, яка визначається у відсотках до суми невиконаного зобов'язання.

Банківські (кредитні) санкції застосовуються до підприємств за порушення ними кредитної дисципліни; за незадовільний стан обліку

і звітності; нецільове використання кредитних ресурсів; порушення планових строків введення об'єктів, на які отримано кредит, в експлуатацію; за несвоєчасне повернення отриманих кредитів.

Перед застосуванням кредитних санкцій банк може виставити вимогу підприємству ліквідувати недоліки і порушення, які були виявлені в процесі аналізу діяльності підприємства, а також проведення поточних кредитних і розрахункових операцій.

Фінансові санкції застосовуються за порушення суб'єктами господарювання фінансової дисципліни. Вони застосовуються державними органами, податковими адміністраціями.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. *Платіжне доручення — це письмове розпорядження власника рахунку перевести відповідну суму із свого рахунку на рахунок одержувача коштів.*
2. *Акредитиви бувають покриті, непокриті, відкличні, безвідкличні.*
3. *Акредитивна форма розрахунку дає постачальнику впевненість, що товар буде відвантажений після виставлення суми акредитива.*
4. *Депозитні рахунки відкриваються на основі депозитного договору між власником рахунку й установою банку на визначений у договорі строк.*
5. *Операції на рахунок можуть бути припинені рішенням податкової адміністрації, судовими, правоохоронними й іншими*

органами у випадку, якщо це передбачено законодавчими актами України.

6. Готівкові чеки застосовуються для одержання підприємствами із рахунків банку готівки для виплати заробітної плати, премій, сум на відрадження.
7. В залежності від характеру угоди векселі класифікуються на: прості і переказні.
8. В залежності від суб'єкту, який здійснює плату векселі класифікуються на: товарні, фінансові.
9. Платіжна дисципліна передбачає здійснення підприємствами платежів по фінансовим зобов'язанням в повному обсязі і в установлені терміни.
10. Грошові кошти, які знаходяться в обороті, мають дві форми: готівкову і безготівкову.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список рекомендованої літератури:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20.09.2001 р. № 2740-III.
2. Положення про ведення касових операцій у національній валюті: Затверджено постановою 637 Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 р.
3. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Затверджено постановою № 22 Правління Національного банку України від 21.01.2004 р.
4. Інструкція про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземних валютах: Затверджено постановою № 492 Правління НБУ України від 12.11.2003 р.
5. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 5 квітня 2001 р. (№ 2374-III).

1.3. Грошові надходження підприємств

Основні питання:

- 1.3.1. Види грошових надходжень.
- 1.3.2. Виручка від реалізації продукції та від іншої реалізації
- 1.3.3. Грошові надходження від фінансово-інвестиційної діяльності.

Основні поняття і терміни:

Грошові надходження, дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, чистий дохід, оптова і роздрібна ціни.

1.3.1. Види грошових надходжень

Грошові надходження підприємств відіграють важливу роль у процесі кругообігу коштів. Грошові надходження підприємства повинні забезпечувати відшкодування витрат, своєчасне виконання фінансових зобов'язань, формування доходів і прибутку.

Продаж продукції (товарів) — це господарські операції підприємства, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на такі товари за компенсацію незалежно від термінів її надання, а також операції з безоплатного надання товарів

Продаж послуг (робіт) — це операції цивільно-правового характеру з наданням послуг (результатів робіт), надання права на користування або розпорядження товарами, у тому числі нематеріальними активами, а також: надання об'єктів власності за компенсацією; надання права на користування або розпорядження товарами у межах договорів лізингу, продажу, ліцензування або інші способи і передачі права на патент, авторське право, торговий знак, інші об'єкти права інтелектуальної власності

Грошові надходження — це сукупність надходжень коштів за реалізовану продукцію, виконані роботи, послуги, а також виконання інших господарських операцій у процесі операційної, фінансової й інвестиційної діяльності підприємства. Сума грошових надходжень не завжди дорівнює сумі доходу підприємства за реалізовану продукцію

Дохід — це збільшення економічних вигод підприємства у виді надходження активів (коштів, інших матеріальних або нематеріальних активів), або зменшення зобов'язань підприємства перед його діловими партнерами, що забезпечують зростання власного капіталу підприємства

Розрізняють доходи:

- **Дохід від усіх видів звичайної** (операційної, фінансової, інвестиційної) діяльності підприємства та надзвичайних подій;
- **Дохід від реалізації продукції** (товарів, робіт, послуг) загальний, який дорівнює загальній сумі доходу без вирахування наданих знижок, ПДВ, акцизного збору тощо.
- **Чистий дохід** від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, який обчислюють вирахуванням із загального доходу суми податку на додану вартість, акцизного збору, інших зборів або податків з обороту, суми наданих знижок, повернення проданих товарів та інших сум, що підлягають вирахуванню з доходу.

За економічним змістом **прибуток** — це грошовий вираз частини вартості додаткового продукту, тобто частини чистого доходу, отриманого підприємством.

Грошові надходження підприємств включають:

- доходи від основної (операційної) діяльності — виручка від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;
- доходи від іншої операційної діяльності (реалізація оборотних активів, іноземної валюти; від операційної оренди, операційної курсової різниці; отримані пені, штрафи; від списання дебіторської заборгованості; отримані гранди, субсидії);

- доходи від фінансових операцій (від спільної діяльності, інвестицій в асоційовані і дочірні підприємства, отримані дивіденди і відсотки по облігаціях);
- доходи від іншої звичайної діяльності (реалізація фінансових інвестицій, основних засобів, нематеріальних активів, необоротних активів; ліквідації необоротних активів, неопераційних курсових різниць; безкоштовно отриманих оборотних активів; уцінки необоротних активів і фінансових інвестицій);
- доходи від надзвичайних подій (відшкодування збитків від надзвичайних подій).

1.3.2. Виручка від реалізації продукції та від іншої реалізації

Виручка від реалізації продукції — це сума грошей, що надійшла на рахунок підприємства, чи в касу за реалізовану продукцію (виконані роботи, надані послуги)

В Україні застосовуються два методи визначення надходжень від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та виконання інших операцій:

- **касовий метод**, відповідно до якого дохід (виручку) від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та виконання інших операцій визначають за коштами, що надійшли на рахунки у вигляді платежів за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги, оприбуткованих матеріальних цінностей, а також від виконання інших операцій та фінансової діяльності;
- **метод нарахування**, відповідно до якого дохід (виручку) від продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та інших матеріальних цінностей визначають за вартістю відвантажених (переданих) товарів (підписання документа про виконані роботи, надані послуги) на відповідну дату.

Застосування методів визначення доходу (виручки) від виконання господарських операцій та фінансової діяльності тісно пов'язане з

чинним податковим законодавством, яке передбачає відповідальність будь-якої юридичної особи з моменту юридичного визнання дійсності проведених операцій.

Розмір виручки від реалізації продукції, за інших однакових умов, залежить від:

- кількості, асортименту та якості продукції, що підлягає реалізації. Збільшення кількості реалізованої продукції збільшує розмір виручки. У той же час ця кількість залежить від обсягів виробництва і зміни величини перехідних залишків нереалізованої продукції на початок і кінець року. Збільшення асортименту реалізованої продукції за більш високими цінами збільшує виручку і навпаки;
- рівня реалізаційних цін.

Прямий вплив на розмір виручки становить рівень відпускних цін, що у свою чергу знаходиться під впливом якості і споживчих властивостей, термінів реалізації продукції, попиту та пропозиції на ринку.

Розрізняють фіксовані, регульовані і вільні ціни.

Фіксовані ціни встановлюються державою, як правило, на предмети першої необхідності і товари, що виробляються в умовах державної монополії (наприклад, газ, електроенергія).

Регульовані ціни встановлюються шляхом регулювання рівня рентабельності товарів першої необхідності (наприклад, хлібобулочні вироби, продукти дитячого харчування). Держава встановлює мінімальний і максимальний рівень регульованої (індикативної) ціни.

Вільні ціни встановлюються співвідношенням попиту та пропозиції на ринку.

Розрахунок ціни продукції здійснюють за формулами:

Ціна продукції (ціна виробника) = Собівартість продукції + Прибуток;

Ціна продукції з урахуванням ПДВ = Собівартість продукції + Прибуток + ПДВ;

Ціна продукції з акцизним збором і ПДВ = Собівартість продукції + Прибуток + ПДВ + Акцизний збір;

*Роздрібна ціна продукції = Собівартість продукції +
+ Прибуток + ПДВ + Акцизний збір + Торгова націнка.*

Приклад 1.

Собівартість продукції А — 10 грн. Планова рентабельність — 25 %, значить прибуток по плановій рентабельності — 2,5 грн., а ціна — 12,5 грн. Ставка акцизного збору — 2,5 грн., тоді ціна з урахуванням акцизу — 15 грн. Ціна з урахуванням ПДВ (20 %) складе 18 грн. Ціна з урахуванням торговельної націнки (20 %) — 21,60 грн.

Планова виручка від реалізації продукції визначається методом прямого розрахунку (підсумовуючи отримані суми по всій номенклатурі продукції):

*Виручка від реалізації (планова) = Кількість реалізованої продукції
в плановому періоді × Ціна реалізації;*

*Кількість реалізованої продукції в плановому періоді = Залишки
продукції на початок планового періоду + випуск продукції в
плановому періоді – Залишки продукції на кінець періоду.*

Ціни реалізації в плановому періоді визначають на основі цін базового періоду, з урахуванням корегування змін у плановому періоді (у тому числі з урахуванням попиту і пропозиції).

Виручка від реалізації продукції, робіт, послуг є основним джерелом відшкодування засобів на виробництво і реалізацію продукції, утворення доходів і формування фінансових ресурсів. Її величина впливає не тільки на виробниче відшкодування витрат і формування прибутку, але і на своєчасне і повне виконання фінансових зобов'язань.

1.3.3. Надходження від фінансово-інвестиційної діяльності та інші грошові надходження

Фінансові інвестиції обумовлені наявністю вільних фінансових ресурсів і можливістю ефективно їх використовувати на фінансових ринках, що дозволяє діставати додатковий прибуток.

Фінансові інвестиції — це вкладення фінансових ресурсів в інвестиційні (фондові) інструменти (акції, облігації, паї)

Тимчасово вільні грошові кошти можуть бути вкладені на депозитні рахунки в банках під відсоток. Підприємство може одержувати додатковий дохід від здачі в оренду нерухомого майна (будинків, споруджень, устаткування, техніки й ін.).

Оренда — це угода, за якою орендар набуває права користування необоротним активом за плату протягом погодженого з орендодавцем строку

Оренда заснована на договорі, що укладають орендодавець і орендар. У договорі передбачається склад і вартість майна, розмір і термін орендної плати, права та обов'язки сторін, умови і порядок призупинення дії договору.

Орендна плата — грошова оплата права користування орендованим майном

Розмір орендної плати визначається договором про оренду і, як правило, містить у собі амортизаційні відрахування і частина прибутку від використання майна.

*Орендна плата = Сума амортизаційних відрахувань +
+ Орендний відсоток + Витрати на ремонт орендованого майна.*

Підприємство може одержувати додаткові доходи, здійснюючи **лізинг**.

Лізинг — це форма довгострокової оренди, що передбачає передачу права користування майном на платній основі на визначений договором термін

У лізинговій угоді беруть участь три сторони: підприємство-постачальник, лізингова фірма (підприємство-орендодавець) і орендар. Лізингова плата залежить від об'єкта лізингу, термінів лізингу й інших умов, передбачених у договорі. Розрізняють оперативний і фінансовий лізинг.

Оперативний лізинг передбачає багаторазову зміну лізингоодержувача протягом терміну служби машин або устаткування, тобто термін договору менше ніж амортизаційний період. Як правило, власник сам здійснює ремонт і технічне обслуговування об'єкта операційного лізингу, одержуючи при цьому всю суму амортизаційних відрахувань від лізингоодержувача.

Фінансовий лізинг передбачає виплату лізинговій фірмі протягом періоду дії договору суму, яка дорівнює сумі повної вартості амортизації і частки прибутку від використання устаткування, одержуючи право викупу устаткування по залишковій вартості після закінчення терміну дії договору, повернення устаткування або продовження договору.

Підприємство може одержувати додаткову курсову різницю на валютних рахунках — здійснюючи операції в іноземній валюті.

Підприємство може одержувати додатковий дохід, коли на його користь сплачують штрафи, пені, або відшкодують збитки.

У зв'язку з тим, що вартість грошей у часі міняється, для оцінки різночасних грошових надходжень використовують метод дисконтування, сутність якого полягає в тому, що всі грошові надходження за певний період зводять до конкретного моменту часу. Визначають теперішню вартість майбутніх грошових надходжень, за формулою:

$$C = \frac{S}{(1 + kn) n}, \quad (1.3.1)$$

де C — теперішня вартість майбутніх грошових надходжень, грн.; S — сума грошових надходжень, грн.; kn — дисконтна ставка за n -ний період; n — кількість періодів дисконтування.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. Валовий дохід — це сума доходу підприємств від усіх видів діяльності у готівковій, матеріальній, нематеріальній формах.
2. Простим і доступним визначенням прибутку є перевищення доходів підприємства над його сумою видатків, яке знаходиться у його власних накопиченнях.
3. Акцизний збір та ПДВ, які знаходяться у складі виручки від реалізації товарів, являють собою форми централізованих накопичень, формують доходну частину державного бюджету.
4. Прибуток у класичному розумінні являє собою різницю між ціною товару та витратами на виробництво цього товару, його собівартості.
5. Інфляція являє собою процес зниження здатності грошей у результаті росту цін.
6. Собівартість промислової продукції — виражені у готівковій формі поточні витрати підприємства на її виробництво і збут.
7. Товарна продукція — уся випущена продукція за визначений період, незалежно від того, де вона знаходиться.
8. За способом віднесення витрати поділяються: по економічних елементах, по статтям калькуляції.
9. За видами витрат, витрати поділяються: на прямі, непрямі, по вартості продукції.
10. Визначення доходу від різних видів діяльності відображається згідно з ПСБО № 2 «Баланс».

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список рекомендованої літератури:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 4 «Звіт про рух грошових коштів»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 «Дохід»: Затверджено наказом № 290 Міністерства фінансів України від 29 листопаду 1999 р.

1.4. Формування і розподіл прибутку

Основні питання:

- 1.4.1. Економічна сутність прибутку та його види.
- 1.4.2. Фактори, що формують прибуток підприємства.
- 1.4.3. Собівартість продукції.
- 1.4.4. Розподіл прибутку підприємства.

Основні поняття і терміни:

Прибуток, обліковий прибуток, оподаткований прибуток, валовий прибуток від реалізації продукції, чистий прибуток, нерозподілений прибуток, собівартість продукції, рентабельність, прибуток від звичайної діяльності, прибуток від іншої звичайної діяльності, прибуток від надзвичайних подій.

1.4.1. Економічна сутність прибутку та його види

Прибуток — частина додаткової вартості реалізованої продукції, що залишається після покриття витрат виробництва

Прибуток — це частина отриманого на вкладений капітал чистого доходу підприємства, що характеризує частину його винагороди за ризик у підприємницькій діяльності

Як економічна категорія прибуток відображає чистий дохід, створений у сфері матеріального виробництва. Прибуток виступає як форма прояву вартості додаткового продукту, що є об'єктивною основою її існування. Одночасно, прибуток є підсумковим показником, результатом фінансово-господарської діяльності підприємств. На формування прибутку підприємства впливають результати його роботи, сфера діяльності, галузь господарства, установлені законодавством умови обліку фінансових результатів. Згідно з чинним законодавством розрізняють обліковий і податковий прибутки (збитки) підприємства.

Податковий прибуток — це сума прибутку підприємства, визначена за податковим законодавством (згідно зі ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств»), який є об'єктом оподаткування за звітний період

Податковий прибуток (об'єкт оподаткування податку на прибуток) розраховується за формулою:

$$Oo = Dв - (Bв + A), \quad (1.4.1)$$

де Oo — об'єкт оподаткування податку на прибуток; $Dв$ — скориговані валові доходи підприємства за звітний період; $Bв$ — скориговані валові витрати підприємства за звітний період; A — сума нарахованої за звітний період амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших оборотних активів.

Обліковий прибуток — це сума прибутку, до оподаткування, що визначається в бухгалтерському (фінансовому) обліку, і який відображається в звіті про фінансові результати підприємства за звітний період

Рис. 1.5

Складові облікового прибутку підприємства

Сума облікового прибутку відрізняється від суми податкового прибутку в зв'язку з різними методиками їхнього розрахунку, рис. 1.5.

Можна виділити такі види облікового прибутку підприємства:

- валовий прибуток від реалізації продукції;
- прибуток від операційної діяльності;
- прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;
- прибуток від надзвичайних подій.

У процесі розподілу облікового прибутку виділяють прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток і нерозподілений прибуток підприємства.

1.4.2. Фактори, що формують прибуток підприємства

Валовий прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) — це перевищення чистого доходу підприємства від реалізації над їх собівартістю

Прибуток від операційної діяльності — визначається як алгебраїчна сума валового прибутку, іншого операційного доходу та операційних витрат за звітний період

До інших операційних доходів належать доходи від операційної оренди активів, від операційних курсових різниць, відшкодування раніше списаної на збитки безнадійної дебіторської заборгованості, доходи від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій).

До операційних витрат належать адміністративні витрати, витрати на збут продукції, виробничих запасів, суми сумнівних, безнадійних боргів, втрати від знецінення запасів, втрати від операційних курсових різниць, визнані підприємством економічні санкції, відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, крім витрат що включаються до собівартості продукції, товарів, робіт.

Різниця між іншими операційними доходами й операційними витратами характеризує прибуток підприємства від іншої операційної діяльності.

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування розраховують як сума прибутку від операційної діяльності підприємства, його доходу від участі в капіталі, суми інших фінансових доходів, суми інших доходів підприємств і суми витрат підприємства від участі в капіталі. **Доход від участі в капіталі** включає дохід підприємства, отриманий від його інвестицій у дочірні, спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі.

До інших фінансових доходів підприємства відносять доходи, отримані ним у формі дивідендів, відсотків та інших доходів від фінансових інвестицій.

До інших доходів підприємства належать доходи від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, доходи від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності та не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

До інших витрат підприємства належать: собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів, утрати від уцінки фінансових інвестицій і необоротних активів.

Прибуток від надзвичайних подій — це прибуток від подій, що підлягають визначенню непередбачених в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності

Прибуток від надзвичайних подій — розраховують як різниця між надзвичайними доходами (відшкодування збитків від надзвичайних подій тощо) та надзвичайними витратами (витрати від стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій, включаючи витрати на здійснення заходів, зв'язаних з попередженням та ліквідацією наслідків таких подій).

Чистий прибуток підприємства це сума прибутку підприємства після сплати податку на прибуток.

Нерозподілений прибуток — це частина чистого прибутку підприємства, що залишається після його розподілу і використання на інвестиційні потреби, формування внутрішніх цільових грошових фондів, або безпосередньо на фінансування поточних витрат.

Прибуток від реалізації продукції

Одержання прибутку від реалізації продукції залежить від здійснення основної діяльності суб'єктів господарювання. Прибуток є складовою частиною вибору від реалізації. Реальне формування прибутку на підприємстві відбувається за рахунок реалізації продукції.

На розмір прибутку від реалізації впливають два основних показники:

- обсяг реалізації продукції;
- собівартість продукції.

У свою чергу обсяг реалізації продукції залежить від зміни обсягів виробництва, залишків нереалізованої продукції, частини прибутку в ціні продукції (рентабельність продукції). Зміна обсягу виробництва, залишків нереалізованої продукції роблять також вплив на собівартість, тому що змінюються умовно-постійні витрати.

1.4.3. Собівартість продукції

Собівартість продукції, робіт, послуг — виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на їх виробництво. Витрати на виробництво продукції складають виробничу собівартість

Підприємство може істотно впливати на формування собівартості. Однак, варто брати до уваги існуючу нормативно-законодавчу базу, що регламентує склад витрат і порядок визначення собівартості (положення, інструкції, установлені нормативи відрахувань: Положення — стандарт бухгалтерського обліку № 16 «Витрати» та Методичні рекомендації з формування собівартості продукції, затверджені наказом № 47 Держкомітетом промислової політики України від 02.02.2001 р.

Розрахунок собівартості продукції дозволяє визначити фінансовий результат виробничо-господарської діяльності підприємства. Зниження собівартості є важливим чинником збільшення виручки від реалізації. При розрахунку собівартості необхідно чітко знати повний перелік зазначених витрат, особливості складу і формування витрат з урахуванням сфери і галузі діяльності підприємства.

Виробнича собівартість продукції включає:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- загально-виробничі витрати.

Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції встановлюється підприємством самостійно.

Витрати, зв'язані з операційною діяльністю, не включені у виробничу собівартість реалізованої продукції, поділяють на:

- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати.

Розрахунок прибутку від реалізації продукції

Розрахунок прибутку від реалізації продукції є важливою складовою частиною в процесі роботи підприємства. Даний розрахунок має специфічні особливості в залежності від сфери діяльності підприємства (виробнича сфера, сфера торгівлі, сфера послуг) і виду самої діяльності (промисловість і сільське господарство, транспорт, будівництво).

У виробничій сфері можуть бути використані чотири методи розрахунку прибутку від реалізації продукції:

1. Метод прямого розрахунку

Згідно з методом прямого розрахунку планову суму прибутку обчислюють за окремими видами продукції, яку виробляють і реалізують на підприємстві. Розрахунок здійснюють на основі таких показників:

- плановий обсяг реалізації продукції відповідної номенклатури (асортименту);
- планова собівартість одиниці продукції;
- планова ціна (виробника) одиниці реалізованої продукції (ціна виробника) за її асортиментом.

Приклад 1.

Собівартість виробу 10 грн., ціна виробу 12 грн. Підприємство планує зробити і реалізувати 500 виробів. Необхідно розрахувати прибуток від реалізації продукції (планову).

1 варіант розрахунку: Прибуток від реалізації одного виробу — 2 грн. ($12 - 10 = 2$). Прибуток від реалізації запланованої кількості виробів — 1000 грн. ($500 \times 2 = 1000$).

2 варіант розрахунку: Обсяг реалізації всієї кількості виробів — 6000 грн. ($12 \times 500 = 6000$), а собівартість — 5000 грн. ($10 \times 500 = 5000$). Прибуток від реалізації запланованої кількості виробів — 1000 грн. ($6000 - 5000 = 1000$).

Варто пам'ятати, що цей метод розрахунку застосовується при виробництві щодо невеликого асортименту продукції, та не дає можливості аналізувати вплив різних факторів на розмір прибутку від реалізації продукції.

2. Метод розрахунку на основі показника витрат на 1 грн. продукції — який використовується для розрахунку прибутку від випуску і реалізації продукції всього по підприємству.

Приклад 2.

Витрати на 1 грн. продукції в звітному періоді — 90 коп. Заплановано: обсяг реалізації продукції — 10 000 грн.; зниження витрат на 1 грн. продукції на 5 коп. Необхідно розрахувати прибуток від реалізації продукції (планову).

1 варіант розрахунку: *Планові витрати на 1 грн. реалізованої продукції — 85 коп. ($90 - 5 = 85$). Планова собівартість продукції — 8500 грн. ($10000 \times 0,85 = 8500$). Прибуток від реалізації продукції (планова) — 1500 грн. ($10000 - 8500 = 1500$).*

2 варіант розрахунку: *Витрати на 1 грн. у майбутньому періоді — 85 коп. ($90 - 5 = 85$). Плановий прибуток на 1 грн. — 15 коп. ($100 - 85 = 15$). Плановий прибуток від реалізації продукції — 1500 грн. ($10000 \times 0,15 = 1500$).*

Метод досить точний, однак, не дозволяє виявити вплив окремих факторів на обсяг прибутку від реалізації продукції та їх зміну.

3. Економічний (аналітичний) метод застосовується для визначення прибутку за порівнянною і непорівнянною продукцією.

У першому випадку розрахунок прибутку від реалізації продукції припускає: визначення очікуваного базового прибутку і базової рентабельності.

Базовий прибуток — це прибуток від реалізації продукції в попередньому (базовому) періоді

При її розрахунку здійснюється корегування базового й очікуваного прибутку з урахуванням факторів, що роблять вплив на прибуток

винятково в базовому періоді (наприклад, зміна гуртових цін, рентабельності, собівартості по окремих видах продукції; припинення випуску окремих видів продукції).

Базова рентабельність — це рентабельність продукції в попередньому (базовому) періоді, розраховується по формулі:

Базова рентабельність продукції = Базовий прибуток від реалізації продукції : Собівартість продукції в базовому періоді

- планова собівартість визначається на основі попереднього періоду;
- плановий прибуток розраховується на основі рівня базової рентабельності;
- визначається вплив окремих факторів на зміни прибутку в плановому періоді (наприклад, за рахунок зниження собівартості продукції, збільшення обсягу випуску продукції).

В другому випадку прибуток від реалізації продукції розраховується по методу прямого розрахунку, а у випадку відсутності розрахункових даних використовують показник середньої рентабельності по підприємству.

Застосування розглянутих методів на основі показника — загальний випуск продукції припускає облік зміни прибутку в залишках нереалізованої продукції, що, можливо, розрахувати по методу прямого розрахунку або на основі показника — рентабельність продукції.

Четвертий метод припускає визначення **точки беззбитковості**, тобто значення обсягу і вартості продажу, при яких підприємство здатне покрити всі свої витрати, не одержуючи прибутку. Цей метод планування прибутку базується на принципі розподілу витрат на постійні і змінні та розрахунку маржинального прибутку. З виторгу від реалізації продукції (без ПДВ, акцизів, мита) віднімаються змінні витрати і залишається маржинальний прибуток. Далі з маржинального прибутку віднімаються постійні витрати і визначається фінансовий результат (прибуток чи збиток). Точка беззбитковості — це такий розмір виручки, при якому підприємство не одержує ні прибутку, ні збитку.

Після визначення точки беззбитковості — планування прибутку будується на основі ефекту операційного (фінансового) важеля, тобто того запасу фінансової стійкості, при якому підприємство може дозволити собі знизити обсяг реалізації, не приходячи до збитковості. Ефект операційного важеля полягає в тому, що будь-яка зміна виручки від реалізації приводить до ще більш сильної зміни прибутку. Дія даного ефекту пов'язана з непропорційним впливом постійних і змінних витрат на фінансовий результат при зміні обсягу виробництва і реалізації. Чим вище частка постійних витрат у собівартості продукції, тим сильніше вплив операційного важеля, і навпаки, при зростанні обсягу продажу частка постійних витрат у собівартості знижується і вплив операційного важеля зменшується:

$$\text{Сила операційного (фінансового) важеля} = \frac{\text{Маржинальний прибуток}}{\text{Прибуток}}; \quad (1.4.1)$$

$$\text{Маржинальний прибуток} = \text{Виручка від реалізації} - \text{Змінні витрати}. \quad (1.4.2)$$

Припущення при використанні аналізу беззбитковості

Для прийняття рішень на підставі аналізу беззбитковості слід пам'ятати про деякі важливі припущення. Незнання цих припущень призведе до помилкових висновків і рішень. Такими припущеннями є:

1. *Аналізується лише прийнятний діапазон обсягів виробництва, тобто той рівень виробництва, якого фірма дотримувалась у минулому і для якого є інформація про витрати, і рівень виробництва, який фірма передбачає досягти в майбутньому.*
2. *Сукупні витрати та сукупний дохід є лінійними функціями обсягу виробництва.*

Припускається, що середні витрати і ціна реалізації одиниці продукції залишаються незмінними. Це припущення дійсне лише в межах прийнятного діапазону обсягів виробництва.

3. *Витрати можна точно поділити на постійні і змінні.*

Точність визначення рівня беззбитковості залежить від того, наскільки правильно розподілено витрати на змінні і постійні. Отже,

важливим припущенням є припущення про можливість коректного розподілу витрат на постійні і змінні.

4. *Всі інші показники, окрім того, що аналізується, залишаються постійними.*

Припускається, що змінюється лише той показник або та стаття витрат, що аналізується. Всі інші показники (наприклад, продуктивність, номенклатура продукції, технологія виробництва, рівень цін) залишаються незмінними. Це означає, якщо ці показники суттєво зміняться, то висновки, зроблені за результатами аналізу беззбитковості, будуть неправильними.

5. *Реалізується лише один виріб або номенклатура залишається постійною.*

Аналіз беззбитковості передбачає, що або продають одне найменування товару, або, у випадку продажу декількох видів продукції, реалізація буде здійснюватися відповідно до заздалегідь визначеної номенклатури.

6. *Обсяг реалізації дорівнює обсягу виробництва.*

Припускають, що фірма продає стільки продукції скільки виробляє, тобто припускається, що постійні витрати, що мали місце за певний період, враховуються як витрати цього періоду. В протилежному випадку враховані постійні витрати не будуть співпадати із фактичними постійними витратами. Сума врахованих постійних витрат дорівнює сумі фактичних витрат лише тоді, коли обсяг виробництва дорівнює обсягу реалізації.

Прибуток від реалізації продукції = Прибуток у залишках нереалізованої продукції на початок планового періоду + Прибуток від випуску продукції – Прибуток у залишках нереалізованої продукції на кінець планового періоду;

Прибуток у залишках нереалізованої продукції на початок планового періоду = Собівартість залишків продукції × Середня рентабельність продукції на підприємстві в базовому періоді;

Прибуток у залишках нереалізованої продукції на кінець планового періоду = Собівартість залишків продукції × Середня рентабельність продукції на підприємстві в плановому періоді.

Розрахунок рентабельності

Рентабельність — відносний показник, що характеризує ефективність роботи підприємства

Рентабельність означає прибутковість або прибутковість виробництва і реалізації продукції (або її окремих видів), підприємства, галузей економіки.

*Рентабельність = Прибуток : Поточні витрати
або авансована вартість*

Існує значна кількість показників рентабельності.

Рентабельність окремих видів продукції може бути розрахована:

Прибуток від реалізації : Собівартість продукції (виробнича)

Прибуток від реалізації : Собівартість за винятком матеріальних витрат (знову створена вартість)

Прибуток від реалізації : Вартість за цінами виробника

Рентабельність підприємства може бути розрахована:

Загальний прибуток : Авансована вартість (як капітал підприємства; як власний капітал; як позиковий капітал; як основний капітал; як оборотний капітал)

Прибуток від основної операційної діяльності : Поточні витрати (собівартість)

Прибуток від основної операційної діяльності : Обсяг реалізації за цінами виробника

1.4.4. Розподіл прибутку підприємства

Прибуток підприємства використовується, насамперед, на формування фінансових ресурсів держави, фінансування бюджетних витрат, і як джерело формування власних фінансових ресурсів підприємства.

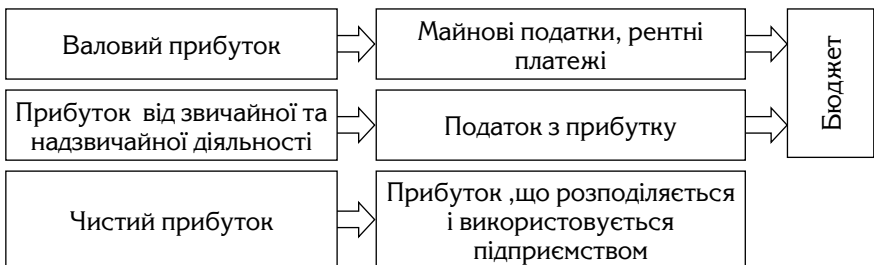
При формуванні системи розподілу прибутку головна вимога зводиться до того, щоб органічно поєднувались інтереси підприємства, суспільства в цілому і конкретних працівників. Реалізація цієї **вимоги обумовлює основні принципи розподілу прибутку:**

- першочергове виконання фінансових зобов'язань перед суспільством в цілому в особі держави;
- максимальне забезпечення за рахунок прибутку потреб розширеного відтворення;
- використання прибутку на матеріальне стимулювання працівників;
- використання прибутку на задоволення соціально-культурних потреб.

Об'єктом розподілу є загальна сума прибутку, отриманого підприємством у звітному періоді від звичайної і надзвичайної діяльності. Під розподілом прибутку потрібно розуміти спрямування прибутку до бюджету у вигляді податків і визначення чистого прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства.

Через розподіл прибутку реалізується одна із його найважливіших функцій — стимулювання діяльності підприємств. Перш ніж бути використаним на фінансування підприємства, прибуток розподіляється між сторонами, що забезпечують його створення.

Кількість сторін, між якими він розподіляється, в першу чергу, залежить від організаційно-правової форми підприємства.

Рис. 1.6

Розподіл прибутку підприємства між суб'єктами володіння і розпорядження

Як правило, держава присвоює частину прибутків, застосовуючи два канали його вилучення, рис. 1.6.

Етапи розподілу прибутку:

1. **Розподіл загального прибутку.** Учасниками такого розподілу є держава і підприємство, а пропорції розподілу визначаються фінансовою політикою держави.
2. **Розподіл і використання прибутку, що залишилася в розпорядженні підприємства** (після здійснення платежів у бюджет). На цьому етапі за рахунок прибутку можуть формуватися цільові фонди на підприємстві.

Чистий прибуток — це частина прибутку, що залишається на підприємстві після сплати податків

Чистий прибуток підприємства може бути використано, наприклад, на утворення резервного (страхового) фонду, виробничий розвиток, поповнення статутного фонду, соціальний розвиток, виплату дивідендів. Підприємство самостійне приймає рішення по використанню чистого прибутку. Державне регулювання використання чистого прибутку здійснюється зменшенням оподаткованого прибутку на суму витрат з чистого прибутку: на зміст і експлуатацію об'єктів соціальної інфраструктури і благодійну діяльність.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. *Маса прибутку визначає результат і вказує на масштаби комерційної діяльності, порівняння прибутку з витратами, характеризує ефективність роботи підприємства.*

2. *Обліковий прибуток це сума прибутку до оподаткування, що визначається в бухгалтерському обліку, і який відображається в звіті про фінансовий результат.*
3. *Потенційний прибуток (частина прибутку) формується за рахунок доходів від активів, вартість яких змінюється у часі (доходів від цінних паперів, доходів від здачі майна в оренду тощо).*
4. *Прибуток це частина вартості реалізованої продукції, що залишається після покриття витрат виробництва.*
5. *На розмір прибутку від реалізації впливають два основних показники:*
  - *обсяг реалізації продукції;*
  - *собівартість продукції.*
6. *Рентабельність — це абсолютний показник, що характеризує ефективність роботи підприємства.*
7. *Чистий прибуток — це частина прибутку, що залишається на підприємстві після сплати податків та виплати дивідендів.*
8. *Аналіз беззбитковості використовується для визначення обсягу і вартості продажів, за яких фірма здатна покрити всі свої витрати без одержання прибутку, але й без збитку.*
9. *Аналіз беззбитковості базується на методі розрахунку валової маржі.*
10. *Поріг рентабельності — це виручка від реалізації, при якій підприємство не має збитків, а отримує прибуток.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список рекомендованої літератури:

1. *Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22 травня 1997 р. (№ 283/97 — ВР).*
2. *Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг): Затверджено наказом № 47 Державного комітету промислової політики України від 2 лютого 2001 р.*

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 2 «Баланс»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси»: Затверджено наказом № 246 Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати»: Затверджено наказом № 318 Міністерства фінансів України від 31 грудня.

1.5. Оподаткування підприємств

Основні питання:

- 1.5.1. Сутність оподаткування підприємств і податкова система.
- 1.5.2. Пряме оподаткування підприємств.
- 1.5.3. Непряме оподаткування підприємств.
- 1.5.4. Збори і цільові відрахування.

Основні поняття і терміни:

Носій податку, податкова ставка, податкова квота, податкова пільга, відрахування, бюджетне відшкодування, податковий кредит.

1.5.1. Сутність оподаткування підприємств і податкова система

Податки — це обов'язкові платежі, що встановлює держава для юридичних і фізичних осіб з метою формування централізованих фінансових ресурсів, що забезпечують фінансування державних витрат

Обов'язкові платежі (сплачені в бюджет держави й інші цільові державні фонди) можуть бути представлені у *формах*:

- податків;
- плати за ресурси;
- цільових відрахувань.

Податок встановлюється виключно державою і базується на актах вищої юридичної сили.

Основними характерними особливостями податку є те, що він:

1. стягується на умовах безповоротності. Повернення, податку можливе тільки в разі його переплати або тоді, коли законодавством передбачено пільги щодо даного податку;
2. має односторонній характер встановлення. Оскільки і податок стягується з метою покриття суспільних потреб, які в основному відокремлено від індивідуальних потреб конкретного платника податку, то він є індивідуально безповоротний. Сплата платником податку не породжує зустрічного зобов'язання держави вчиняти будь-які дії на користь конкретного платника;
3. на відміну від інших обов'язкових платежів, може бути сплачений лише до бюджету, а не до іншого грошового централізованого або децентралізованого фонду;
4. категорія не тільки правова, але й економічна, оскільки це форма перерозподілу національного доходу. При сплаті податкового платежу відбувається перехід частини коштів із власності окремих платників у власність всієї держави. Такого переходу права власності немає при внесенні до бюджету обов'язкових платежів державними підприємствами. Ці платежі будуть податками лише за формою, а не за змістом.

Функції податків:

1. **фіскальна функція** полягає у формуванні грошових доходів держави (мобілізація коштів у розпорядження держави і формування централізованих фінансових ресурсів);
2. **регулююча функція податків проявляється** через вплив їх на різні сторони діяльності суб'єктів господарювання (державна регулює розвиток економіки і соціально-економічні процеси в суспільстві).

Функції податків взаємозалежні. Реалізація фіскальної функції створює матеріальну основу для здійснення регулюючої функції. У той же час економічне регулювання дозволяє одержати більше коштів за рахунок податків, а виходить сприяє їх фіскальній функції.

Одиниця оподаткування — це одиниця виміру об'єкта оподаткування. Вона має фізичний (гектар, квадратний метр) і вартісний виміри (в гривнях)

Податкова квота — це частина податку в доході платника. Виражається вона як в абсолютному, так і у відносному підрахунку. Її значення полягає в тому, що вона характеризує рівень оподаткування. В той же час включення податкових квот до доходу платника значно знижує можливість використання податків як фінансових важелів. Виходячи з цього в практиці оподаткування податкові квоти законодавче не встановлюються

Існуюча система податків і податкових платежів має свою класифікацію, в основу якої покладені такі ознаки: форма оподаткування; економічний зміст об'єкта оподаткування; рівень державних структур, які встановлюють податки; напрямок використання.

Податки і збори включають:

1. *Загальнодержавні податки і збори:*
  - прямі податки — стягуються державою безпосередньо з доходів і майна платників податків. Об'єктом виступає доход і вартість майна;
  - непрямі податки — встановлюються у формі надбавок до ціни товарів або тарифів на послуги;
  - збори (податок із власників транспортних засобів і інших самохідних машин і механізмів; плата за спеціальне використання прісних водних ресурсів і надр при видобутку корисних копалин; плата за використання лісових ресурсів).
2. *Місцеві податки і збори.*

Основні принципи побудови системи оподаткування:

- обов'язковість;
- стимулювання підприємницької діяльності, інвестиційної активності НТП;
- рівнозначність і пропорційність;
- соціальна справедливість;
- стабільність;
- економічне обґрунтування;
- недопущення проявів податкової дискримінації.

1.5.2. Пряме оподаткування підприємств

Прямі податки включають:

- податок на прибуток;
- податок на доходи з фізичних осіб;
- плата за землю;
- податок на майно підприємств;
- податок із власників транспортних засобів і інших самохідних машин і механізмів.

Оподаткування прибутку підприємств

Податковий прибуток — це сума прибутку підприємства, визначена за податковим законодавством (згідно зі ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств»), який є об'єктом оподаткування за звітний період

Податковий прибуток (об'єкт оподаткування податку на прибуток) розраховується за формулою:

$$Oo = Dv - (Bv + A), \quad (1.5.1)$$

де Oo — об'єкт оподаткування податку на прибуток; Dv — скориговані валові доходи підприємства за звітний період; Bv — скориговані валові витрати підприємства за звітний період; A — сума нарахованої за звітний

період амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших оборотних активів.

Валовий дохід — це загальна сума доходу підприємства від усіх видів діяльності, протягом звітного періоду, у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах

Валовий дохід включає:

- загальні доходи від реалізації продукції, доходи від реалізації цінних паперів, доходи від банківських і інших операцій;
- доходи від операцій особливих видів (бартер, страхування, розрахунки в іноземній валюті);
- доходи від спільної діяльності, у вигляді дивідендів, відсотків, роялті, від операцій лізингу, володіння борговими зобов'язаннями, та ін.

Не враховуються:

- суми акцизного збору, ПДВ у складі ціни;
- суми коштів або вартість майна, отримані у виді компенсації або внаслідок задоволення претензій;
- суми коштів або вартість майна, отриманих у виді прямих інвестицій;
- суми емісійного доходу;
- кошти, отримані у вигляді міжнародної технічної допомоги.

Валові витрати — сума будь-яких витрат у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів, придбаних таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності

Прибуток як результат фінансово-господарської діяльності визначається за даними бухгалтерського обліку. Оподатковуваний прибуток визначається за даними податкового обліку. Ці два показники не тотожні і не дорівнюють один одному, а існують самостійно і визначаються залежно від потреби.

Основна ставка податку на прибуток становить з 01.01.2004 р. в розмірі 25 % від об'єкта оподаткування.

Податок з доходів фізичних осіб

Податок з доходів фізичних осіб застосовується в Україні на підставі Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» № 889-IV від 22.05.2003 р.

Платниками податку з доходів фізичних осіб (суб'єктами оподаткування) в Україні є: **резиденти**, що одержують доходи з джерелом походження на території України, і **нерезиденти**, що одержують доходи з джерелом походження на території України.

Не є платниками **нерезиденти**, які одержують доходи з джерелом походження на території України і мають дипломатичні привілеї, встановлені міжнародними договорами.

Прибутковий податок з громадян утримується із сукупного оподаткованого доходу, до якого зараховуються доходи, одержані як у натуральній формі, так і в грошовій (національній або іноземній валюті). Доходи, одержані в натуральній формі, оцінюються за справедливою вартістю.

Прибутковий податок із сукупного оподаткованого доходу утримується кожного місяця за встановленими ставками, визначеними у Законі України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003 р. № 889-4, які змінюються від **13 %** — у 2004 р. до **15 %** — у 2007 р.

При цьому скасовано неоподатковуваний мінімум 17 грн., який раніше виключався з доходів усіх громадян, а замість цього встановлено, що для окремих категорій податок не буде утримуватись від встановленого розміру мінімальної заробітної плати. Ці пільги вводяться поступово: від **30 %** — у 2004 році, **2006 р.** — **80 %**, до **100 %** — у 2007 році і, залежно від категорії осіб, їм буде надаватись одна, півтори чи дві таких соціальних пільг на рік.

Об'єктом оподаткування резидента є:

1. Загальний місячний оподатковуваний дохід.
2. Чистий річний оподатковуваний дохід, що визначається шляхом зменшення загального річного оподаткованого доходу на суму податкового кредиту.

3. Доходи з джерелом походження в Україні, що підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті.

4. Іноземні доходи.

Об'єктом оподаткування нерезидента є:

1. Загальний місячний оподатковуваний дохід із джерелом походження в Україні.

2. Загальний річний оподатковуваний дохід із джерелом походження в Україні.

3. Доходи з джерелом походження в Україні, що підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті.

При одержанні доходів в іноземній валюті здійснюється перерахунок у гривні за курсом НБУ на дату одержання таких доходів.

При визначенні доходів у нематеріальній формі об'єкт оподаткування визначається за звичайними цінами, помноженими на коефіцієнт, що розраховується за формулою:

$$K = \frac{100}{(100 - Cn)}, \quad (1.5.2)$$

де Cn — ставка податку, встановлена для таких доходів на момент визначення.

Вартість об'єкта нематеріальної форми визначається виходячи зі звичайної ціни, збільшеної на суму ПДВ і акцизного збору. При нарахуванні заробітної плати об'єкт оподаткування визначається як сума заробітної плати, зменшена на суму збору в пенсійний фонд і внесків у фонди загальнообов'язкового загальнодержавного.

Плата за землю

Плата за землю стягується з метою формування джерел засобів для фінансування заходів щодо раціонального використання, поліпшенню й охороні землі, проведення земельної реформи і розвитку інфраструктури населених пунктів.

Розмір плати за землю не залежить від результатів господарської діяльності її власників і користувачів.

Об'єктом плати за землю є ділянка землі у власності або користуванні, у тому числі і на умовах оренди.

Суб'єктом плати за землю (платником) є власник землі і користувач, у тому числі орендар.

Ставки земельного податку за землю у населених пунктах а також за 1 га сільськогосподарських угідь встановлюють у відсотках від їхньої грошової оцінки. Якщо грошова оцінка ділянки землі не встановлена, використовуються середні ставки земельного податку в конкретних розмірах за 1 м² у залежності від групи населених пунктів та чисельністю.

Земельний податок нараховується з моменту виникнення прав власності або прав користування землею. Розмір, умови і терміни внесення орендної плати встановлюються і відображаються в укладеному договорі оренди. Підприємства сплачують земельний податок за рахунок собівартості, тобто включаються у валові витрати, що зменшує суму оподаткованого прибутку (а значить і податку на прибуток).

Платежі за землю зараховуються на спеціальні бюджетні рахунки бюджетів місцевих органів самоврядування.

Податок із власників транспортних засобів і інших самохідних машин і механізмів.

Податок є джерелом фінансування будівництва, реконструкції, ремонту і змісту автомобільних доріг загального користування і проведення природоохоронних заходів на водоймах.

Платниками податку є:

- підприємства (юридичні особи);
- іноземні юридичні особи;
- фізичні особи, що мають власні транспортні засоби, зареєстровані в Україні.

Об'єкти оподаткування:

- трактори (колісні);
- автомобілі, призначені для перевезення не менш 10 осіб;
- автомобілі легкові, вантажні, спеціального призначення (наприклад: машини швидкої допомоги, реанімаційні машини, пожежні машини);
- мотоцикли (включаючи мопеди), велосипеди з установленим двигуном за винятком з обсягом двигуна до 50 см³;

- яхти, вітрильні судна з допоміжним двигуном або без нього за винятком спортивних;
- моторні човни і катери за винятком човнів з підвісним двигуном.

Ставки податку встановлені за видами транспортних засобів і диференційовані в залежності від потужності двигуна, виду транспортного засобу, його призначення та використання. Податок сплачують по місцезнаходженню підприємства і зараховують до місцевих бюджетів.

Підприємства автомобільного транспорту загального користування звільняються від сплати податку. Сума податку на транспортні засоби включається до складу валових витрат платника, а значить зменшує оподатковуваний прибуток.

1.5.3. Непряме оподаткування підприємств

Непрямі податки включають:

- податок на додану вартість;
- акцизний збір;
- мито.

Податок на додану вартість (ПДВ)

Податок на додану вартість застосовується в Україні на підставі Закону України «Про ПДВ» № 168/97-ВР від 03.04.97 р. і ЗУ «Про внесення змін в ЗУ «Про ПДВ» № 1955 від 14.09.2000 р. На підставі ЗУ від 20.10.2003 р. «Про внесення змін у деякі закони України з питань оподаткування у зв'язку з прийняттям ЗУ «Про державний бюджет України на 2004 р.» — платниками податку на додану вартість стали тільки ті платники податків, у яких обсяг оподаткованих операцій з продажу товарів, робіт, послуг протягом 12 місяців складає 300 тис. грн.

Об'єктом оподаткування по ПДВ є такі операції:

- з продажу товарів на митній території України, у тому числі операції з оплати вартості послуг за договорами оперативної оренди й операції за передачею права власності на об'єкти застави кредиторю;

- із ввезення товарів на митну територію України для їх використання чи споживання на митній території;
- із вивезення товарів за межі митної території України.

Податок на додану вартість виплачується на всіх етапах руху товарів, робіт, послуг (тобто при кожному акті продажу, починаючи з виробничого циклу і закінчуючи реалізацією товарів, робіт, послуг споживачеві).

Не є об'єктом оподаткування операції із:

- випуску, розміщенню та і продажу цінних паперів, випущених в обіг підприємствами, НБУ, Міністерством фінансів, Державним казначейством України, органами місцевого самоврядування;
- наданням послуг по страхуванню та перестрахованню, соціального і пенсійного страхування;
- виплати пенсій, зарплати, стипендій, субсидій, дотацій, інших грошових або майнових виплат фізичним особам за рахунок бюджетів, соціальних або страхових фондів, виплати дивідендів тощо.

Платниками податку в бюджет є суб'єкти господарської діяльності (юридичні особи) і громадяни (фізичні особи).

База оподаткування для нарахування ПДВ залежить від сфери і виду діяльності.

Для розрахунку ПДВ встановлені ставки:

1. **20 %** від бази оподаткування, що включається в ціну продукції;
2. **Нульова ставка**, застосовується при експорті товарів та супутніх такому експорту послуг. Застосування нульової ставки означає повне відшкодування суми ПДВ, сплаченої постачальником за продукцію, що використовується для вище обговорених постачань.

Податкові зобов'язання — загальна сума податку, яку зобов'язаний сплатити (нарахувати) платник податку у звітному (податковому) періоді.

Податковий кредит складається із сум податків, сплачених підприємством у звітному періоді за придбану продукцію, вартість якої відноситься до валових витрат, основним фондам або нематеріальним активам, що підлягають амортизації.

Погашення податкового кредиту здійснюється за рахунок сум ПДВ від реалізації продукції підприємством.

Податковий кредит — це сума, на яку підприємство (платник податків) має право зменшити податкові зобов'язання звітного періоду

Сума ПДВ, що підлягає перерахуванню в бюджет, визначається як різниця між загальною сумою податкових зобов'язань, що виникли в зв'язку з продажем продукції протягом звітного періоду і сумою податкового кредиту, що сформувався протягом цього періоду.

Акцизний збір

Акцизний збір, також як і ПДВ, включається в ціну товару, що реалізується, у формі надбавки. Покупець при покупці підакцизного товару платить акцизний збір, включений у ціну товару. Платниками податку в бюджет є підприємства-виробники або імпортери підакцизних товарів.

Акцизний збір застосовується в Україні на підставі Декрету КМУ «Про акцизний збір» № 4393 від 30.04.1993 р., Закону України «Про внесення змін у Декрет України «Про акцизний збір»» № 3113-ІІ від 07.03.2002 р.

Платниками акцизного збору є:

- **суб'єкти підприємницької діяльності**, а також їхні філії, відділення (інші відокремлені підрозділи) — виробники підакцизних товарів на митній території України, у тому числі з давальницької сировини по товарах (продукції), на які встановлено ставки акцизного збору у твердих сумах; а також замовники, з доручення яких виготовляється продукція на давальницьких умовах по товарах, на які встановлено ставки акцизного збору у відсотках до обороту, що сплачують акцизний збір виробнику;
- **нерезиденти**, що здійснюють виготовлення підакцизних товарів (послуг) на митній території України чи безпосередньо через їхні постійні представництва або осіб, прирівняних до них відповідно до законодавства;
- **будь-які суб'єкти підприємницької діяльності, інші юридичні особи**, їхні філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, **що імпортують** на митну територію України підакцизні товари, незалежно від наявності вкладених у них іноземних інвестицій;

- **фізичні особи** — резиденти чи нерезиденти, що ввозять (пересилають) підакцизні речі або предмети на митну територію України у вигляді супроводжуваного багажу, а також фізичні особи, що одержують такі підакцизні речі (предмети), переслані (спрямовані) через митний кордон України у вигляді поштових чи інших відправлень або несупроводжуваного багажу, в обсягах чи вартістю, що перевищує норми безмитного провозу (пересилання) для таких фізичних осіб, визначені митним законодавством;
- **юридичні чи фізичні особи**, що купують (одержують) в інші форми володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари в податкових агентів.

Об'єктом оподаткування є:

- а) **обороти з реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів** (продукції), у тому числі з давальницької сировини шляхом їх продажу, обміну, безкоштовної передачі чи передачі з частковою оплатою;
- б) **обороти з реалізації (передачі) товарів (продукції)** для власного споживання, промислової переробки, а також для своїх працівників;
- в) **митна вартість товарів** (продукції), імпортованих на митну територію України, у тому числі в межах бартерних операцій без оплати їх вартості або з частковою оплатою.

Акцизний збір обчислюється:

- 1) **за ставками у відсотках до обороту з продажу:**
  - товарів, реалізованих за вільними цінами, виходячи з їхньої вартості за цими цінами, без урахування акцизного збору без ПДВ, товарів, реалізованих за державними фіксованими і регульованими цінами, виходячи з їхньої вартості за цими цінами без урахування торгових знижок, а також сум ПДВ, імпортованих товарів, виходячи з митної вартості, збільшеної на суму ввізного мита, без урахування акцизного збору.
- 2) **у твердих сумах з одиниці реалізованого товару (продукції).** Ставки акцизного збору є єдиними на всій території України.

Якщо ставка встановлена в грошовому еквіваленті, акцизний збір визначається таким чином:

1. При застосуванні ставки акцизного збору в гривнях:

$$A = C \cdot K, \quad (1.5.3)$$

де C — ставка акцизного збору; K — кількість товару, визначена у фізичних одиницях вимірювання.

2. При застосуванні ставки акцизного збору в євро:

$$A = C \cdot \epsilon \cdot K, \quad (1.5.4)$$

де ϵ — курс гривні до євро за станом на перший день відповідного кварталу.

Якщо ставка встановлена у відсотках:

$$A = Ca \cdot B, \quad (1.5.5)$$

де Ca — ставка акцизного збору; B — вартість підакцизного товару.

Акцизний збір може бути виплачений шляхом придбання марок акцизного збору встановлених зразків (наприклад, на алкогольні напої, на тютюнові вироби). Терміни сплати акцизних зборів у бюджет залежать від виду підакцизних товарів, суми податку. Перелік підакцизних товарів і ставки акцизного збору затверджуються законодавчо і є єдиними на всій території України для вітчизняних і імпортованих товарів.

Мито

Мито — податок, стягнутий державою з товарів, транспортних засобів, інших предметів, що переміщуються через митний кордон по ставках митного тарифу

Митний тариф — перелік товарів, з яких стягуються мита, із указівкою ставок митного податку на одиницю даного товару

Поряд з чисто фіскальними, мито виконує стимулюючу і захисну функції.

Захисна функція мита передбачає формування бар'єрів, що перешкоджають проникненню на територію держави товарів, більш конкурентоспроможних. **Стимулююча функція** формує передумови зацікавленості у збільшенні експорту. Економічно розвинуті країни орієнтовані насамперед на регулювання імпорتنих надходжень. **Експорт** товарів, вироблених у країні, не обмежується, оскільки **такі** процеси сприяють розвитку економіки. Було би помилкою вважати, що це відносно нова ідея. Подібні позиції відстоювали кілька століть назад представники школи «меркантилістів», хоча й надто зміщали акценти у сфері торгівлі.

Мито має багато спільного з непрямими податками насамперед з акцизним збором:

- як і акциз, сплачується в остаточному підсумку за рахунок споживача;
- збільшує ціну товару, включаючись в неї на стадії формування ціни реалізації;
- контроль за правильністю сплати як акцизу, так і **мита** здійснюється податковими органами.

Ряд відмінностей, і насамперед умовний характер **мита** — перетинання митного кордону — не дозволяє віднести його до податків.

За характером спрямованості переміщуваних **товарів, об'єктів** — **мита** поділяються на:

- а) ввізні;
- б) вивізні;
- в) транзитні.

Платником мита є особи, що ввозять чи переміщують товари через митний кордон держави. Специфікою платника в даній ситуації є те, що ним може бути як власник товару, так і уповноважена особа (декларант). На відміну від податкового регулювання тут можлива передача обов'язку зі сплати митних платежів іншій особі, що не має відношення до товару.

За характеристикою платника мито поділяється на:

- а) сплачуване юридичними особами;
- б) сплачуване фізичними особами.

Ставки розрізняються: для особистого користування (ставки невеликі), для виробничого (рівень ставок вищий).

Об'єкт мита являє собою митну вартість переміщуваних товарів, щодо яких має нараховуватися мито. Митна вартість перераховується в національну валюту за курсом НБУ, що діє на день подачі митної декларації. Ставки мита єдині на всій території. Це, однак, не виключає різноманіття ставок:

1. **Адвалерні** — ставки, встановлюються у відсотках до митної вартості їх товарів, що підлягають оподаткуванню;
2. **Специфічні** — ставки, що нараховуються у встановленому розмірі за одиницю вимірювання ввезеного товару (кілограм, метр тощо). Дана ставка припускає специфічну характеристику товару, тоді як попередня задовольняється знеособленим предметом обкладання.
3. **Комбіновані (змішані)** — ставки, що використовують поєднання адвалерних і специфічних зборів при нарахуванні мита.
4. **Сезонні** — ставки, за допомогою яких можливе оперативне реагування на ввезення на територію держави і вивезення з неї сезонних товарів. Як правило, термін їхнього введення не може перевищувати 6 місяців.
5. **Особливі** — являють собою ставки, що реалізують захисні функції мита.
6. **Антидемпінгові** — ставки, що являють собою певну надбавку до звичайного імпортного мита. Застосовуються при ввезенні на територію держави товарів за цінами нижчими (демпінговими, непридатними), ніж їхня ціна в країні, яка ввозить, що загрожує підірвати основи вітчизняного виробника. За допомогою антидемпінгового мита ціни імпортованих товарів піднімаються до рівня, на якому з ними можуть конкурувати вітчизняні. (В Австралії експорт вважається демпінговим, якщо експортні ціни на 20 % нижчі за ціни товару на внутрішньому ринку і мінімум на 8 % менші від світової ціни).
7. **Спеціальні** — митні ставки, що захищають митну територію від ввезення товарів, що загрожують вітчизняним виробникам (аналогічних чи безпосередньо конкуруючих). Іноді спеціальні мита використовуються як відповідний захід стосовно дій інших держав.

8. **Компенсаційні** — митні ставки, застосовувані до ввезених товарів, щодо яких використовувався механізм субсидій, що відповідно за-низило їхню ціну і цим загрожує завдати шкоди вітчизняному виробництву.

Механізм застосування пільг при сплаті мита досить різноманітний і включає:

1. Звільнення від сплати мита певних категорій платників.
2. Зменшення митних ставок.
3. Повернення раніше сплачених сум мита.
4. Звільнення від мита певних предметів.

Порядок сплати і ставки мита визначаються єдиним митним тарифом України. Митний тариф являє собою систему ставок митних зборів, застосовуваних до товарів, переміщуваних через митний кордон.

В Україні товари, що обкладаються митом, зафіксовані в товарній класифікаційній схемі, що базується на Гармонізованій системі опису і кодування товарів. Усі товари, що підлягають митному оформленню, зосереджені в 21 розділі, 97 главах, 1241 товарній позиції, 5019 товарних позиціях. Кожен товар має чотиризначний цифровий код, де два перших знаки означають товарну групу, два інших — товарну позицію.

Митні платежі

Мито входить у систему митних платежів, що являють собою усі види зборів, відрахувань, платежів при перетинанні митного кордону держави.

Систему митних платежів можна розділити на 2 групи:

1. **Основні** — обов'язкові платежі, стягувані в більшості випадків при перетинанні митного кордону і стягувані із суб'єктів, що не характеризуються специфічними особливостями:
  - а) мито;
  - б) митні збори за митне оформлення;
  - в) непрямі податки (ПДВ, акцизний збір).
2. **Додаткові** — митні платежі, що стягуються з платників за додатково надані послуги, або характеризують платника, який відрізняється

специфічними особливостями (збір за зберігання товарів, збори за митний супровід вантажів, збори за видачу ліцензій, плата за участь у митних аукціонах тощо).

Додаткові митні платежі становлять систему зборів, що регулюють сплату при різних митних режимах. Особливості їх нарахування регулюються Державним митним комітетом.

Митний режим

Сплата мита передбачає перетинання митного кордону. Митний кордон передбачає обмеженість **митної території** — території держави (у тому числі й окремих островів, установок і споруд в економічних зонах), стосовно якої держава має виключні права в регулюванні митних платежів. Різні цілі, механізм і особливості переміщення товарів і транспортних засобів передбачають їх різний митний **режим**, що охоплює умови віднесення товарів до певного режиму; застосування чи звільнення від сплати митних платежів; особливості митного контролю.

1.5.4. Збори і цільові відрахування

Загальнодержавні збори включають:

- плату за спеціальне використання прісних водних ресурсів і надр землі при видобутку корисних копалин;
- плату за використання лісових ресурсів.

Податкові збори впливають на фінансово-господарську діяльність підприємств. Нормативи відрахувань встановлені законодавчо й однаково для всіх суб'єктів господарювання.

Плата за спеціальне використання прісних водних ресурсів і надр землі при видобутку корисних копалин

Плата за спеціальне використання прісних водних ресурсів встановлена з метою зацікавити підприємства раціонально використовувати водні ресурси.

Платники (повинні мати дозвіл на спеціальне використання води):

- юридичні особи (користувачі) незалежно від форм власності, включаючи підприємства гідроенергетики, водного транспорту;
- господарські виробничі підрозділи без статусу юридичної особи.

Органи місцевого самоврядування встановлюють ліміт використання (для прісних вод місцевого значення) за винятком тих водних ресурсів, що не вилучаються з водних джерел (ГЕС, водний транспорт). Нормативи плати затверджує Кабінет Міністрів з узгодженням з Міністерством економіки і Міністерством фінансів.

Порядок нарахування й оплати за спеціальне використання прісних водних ресурсів:

- платник здійснює це самостійно;
- плата нараховується за квартал, виходячи з факту використання: ліміту, пільг;
- використання понад ліміт збільшує плату в 5 разів.

Плата за спеціальне використання надр при видобутку корисних копалин стягується із суб'єктів господарської діяльності, незалежно від форм власності, що здійснюють видобуток корисних копалин.

Розмір плати нараховується самостійно на основі:

- обсягів погашення балансових запасів;
- обсягів видобутку (нафта, газ, торф);
- ціни реалізації одиниці видобутку мінеральної сировини;
- нормативу плати;
- коригувального коефіцієнта (для підприємств вугільної промисловості).

Плата за використання лісових ресурсів

Лісовий доход — грошові кошти за використання лісового фонду

Установлено єдину систему платежів, що включає:

- відрахування на відтворення;
- охорона і захист лісів;
- податок — плата за використання лісового фонду.

Платниками відрахувань (зборів) на відтворення, охорону і захист лісів є всі лісокористувачі. **Ставка** відрахувань встановлюється в повному розмірі від вартості заготовленої деревини. Відрахування перелічуються щомісяця в дохід бюджету. Плата за використання лісовим фондом є платою за деревину, заготівлю другосортних і низькосортних лісових матеріалів, користування лісовим фондом у культурно-оздоровчих і спортивних цілях. Розмір плати розраховують виходячи зі ставок на одиницю отриманої продукції або за одиницю використаної площі.

Лісовий дохід включає надходження від продажу лісових другосортних матеріалів (ялинок, кори), відходів лісозаготівель, суми стягнень від збитків, пені, штрафи.

Місцеві податки і збори

Місцеві податки і збори:

- устанавлюються для юридичних і фізичних осіб;
- входять до складу валових витрат;
- виключаються зі скорегованого валового доходу;
- відносяться на собівартість продукції.

Органи місцевого самоврядування мають право:

- застосовувати тільки ті податки і збори, що передбачені діючими законодавчими актами;
- встановлювати ставки, що не перевищують граничні розміри, що передбачені діючими законодавчими актами;
- встановлювати додаткові пільги для окремих платників податків (застосовувати ставку нижче, ніж мінімальна; звільняти від сплати податку).

Збір за паркування автотранспорту

Платники — юридичні особи і громадяни, що паркують автомобілі в спеціально обладнаних або відведених для цього місцях. **Ставка збору** встановлюється за 1 годину паркування і сплачується водіями на місці паркування. **Граничний розмір ставки збору** не повинний перевищувати 3 % неоподаткованого мінімуму в спеціально відведених і обладнаних місцях та 1 % — у відведених місцях.

Ринковий збір

Платники — юридичні і фізичні особи за торговельні місця на ринках і павільйонах, на критих і відкритих столах за кожний день торгівлі. **Розмір збору** залежить від ринку, його територіального розміщення і виду продукції. Збір виплачується до початку реалізації. **Граничний розмір збору** не повинний перевищувати 20 % мінімальної зарплати з громадян і 3-х мінімальних зарплат — з юридичних осіб.

Комунальний податок

Платники — юридичні особи усіх форм власності (за винятком бюджетних організацій, планово-дотаційних і сільськогосподарських підприємств). **Об'єктом** є фонд оплати праці (середньооблікова чисельність працівників помножений на мінімальний дохід за місяць, що не підлягає оподаткуванню). **Граничний розмір ставки податку** визначений у розмірі 10 % від об'єкта оподаткування.

Податок на рекламу

Стягується з усіх видів комерційних оголошень і повідомлень через радіо, телебачення, пресу, афіші, плакати, рекламні щити, нанесені на спортивний одяг або майно. **Об'єктом** оподаткування є вартість послуг за рекламу. **Ставки податку** диференційовані в залежності від часу, вартості і виду розміщення реклами. **Гранична ставка податку** не повинна перевищувати **0,1 % вартості послуг за розміщення одноразової реклами і 0,5 % за розміщення реклами на тривалий час.**

Рекламодавці повинні платити податок під час надання послуг.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. Відповідно Закону «Про оподаткування прибутку підприємств» об'єктом оподаткування є прибуток обчислений шляхом зменшення суми скоригованого валового прибутку за звітний період на суму валових витрат і суму амортизаційних відрахувань.
2. Платником податку на володіння та користування землею є власник землі.
3. Розпорядник коштів фонду на обов'язкове соціальне страхування є Міністерство України по питанням надзвичайних ситуацій і по справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи.
4. Ставка податку із власників транспортних засобів, самохідних машин і механізмів диференційована, а залежності від обсягу циліндрів двигуна, його потужності а також довжини (водяного автотранспорту).
5. Підприємства автомобільного транспорту загального користування звільнюються від сплати податку з власників транспортних засобів і інших самохідних машин і механізмів.
6. Податок на промисел сплачується у разі придбання одноразового патенту, торгова вартість якого визначається на підставі зазначеної платником сумарної вартості товарів і ставки.
7. Мінімальний термін дії одноразового патенту — 3 дні, максимальний — 70.
8. Торговий патент — це державне свідчення, що засвідчує право СПД або його структурного (відособленого) підрозділу займатися торговою діяльністю, діяльністю в сфері торгівлі іноземною валютою, діяльністю по наданню послуг у сфері ігрового бізнесу і побутових послуг за наявні засоби, а також із використанням інших видів розрахунків і кредитних карток.
9. Непрямі податки — встановлюються у формі надбавок до ціни товарів або тарифів на послуги.
10. Податок на додану вартість сплачується на всіх етапах руху товарів, робіт, послуг.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про систему оподаткування» від 18.02.1997 р. (№ 77/97 ВР).
2. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 р. (№ 283/97 —ВР).
3. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.97 р. (№ 168/97 ВР).
4. Закон України «Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів» від 11.12.1991 р. (№ 1963-ХІІ).
5. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 03.07.1998 р. (№ 727/98).
6. Закон України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» від 21.12.2000 р. (№ 2181-111).

Розділ 2. Форми активних методів навчання. Практичний блок 1

2.1. Основи організації фінансів підприємств

Відкритий тест на формулювання та структурування відповіді

Час: 90 хв.

Мета: оцінити рівень засвоєння студентами питань теми 1: сутність та поняття — фінанси підприємств. Визначити основи організації

фінансів підприємств; розкрити зміст фінансової роботи на підприємстві. Дати оцінку усвідомлення студентами важливості вивченого теоретичного матеріалу для використання у подальшому розгляді конкретних ситуацій на підприємствах.

Завдання:

1. Протягом заняття викладач пропонує початок визначених питань з теоретичних та організаційних основ фінансів підприємств, після чого студенти продовжують формулювати розпочату думку викладача письмово. При необхідності проводять структурування відповіді.
2. Після завершення індивідуальної роботи студентів, викладач формує перевірочну групу у кількості 5 осіб із числа здібних студентів групи (5 хв).
3. Кожному учаснику перевірочної групи видається формуляр з ключем до тесту, в якому перевіряється точність відповіді. Протягом 30 хв. проводиться робота студентами перевірочної групи під контролем викладача. Викладач підводить підсумки проведеної роботи та оголошує оцінки кожного студента.

Тестове завдання:

1. *Фінанси підприємств — це система економічних відносин ...*
2. *Основне призначення фінансової системи підприємств — це ...*
3. *Фінанси підприємств охоплюють відносини між: ...*
4. *Фінансові ресурси — це кошти, що ...*
5. *Назвіть декілька ознак за якими класифікують фінансові ресурси підприємств: ...*
6. *Комерційний розрахунок — це ...*
7. *Самофінансування — це ...*
8. *Під організацією фінансів підприємств розуміють форми ...*
9. *Назвіть основні чинники, які впливають на організацію фінансів підприємств.*

10. Фінансова діяльність — це діяльність, спрямована на ...
11. Фінансовий механізм підприємства — це сукупність форм і методів ...
12. Назвіть основні фінансові методи ...
13. Що включає поняття фінансові важелі ...
14. Фінансову роботу на підприємстві здійснюють за трьома основними напрямками:
  - 1) ...
  - 2) ...
  - 3) ...
15. Грошові фонди це частина ...
16. Завдання фінансиста на підприємстві — раціонально організувати фінансову роботу ...

2.2. Організація грошових розрахунків підприємств

Технічні справи

Час: 180 хв.

Мета: З'ясувати порядок відкриття поточного та інших рахунків підприємства в банку та навчитися оформляти розрахункові документи які надаються в банк.

Завдання:

1. Ознайомити з поставленою умовою.
2. Розкрити порядок відкриття поточного рахунку юридичній особі (підприємству) в банку та назвати перелік документів, які надаються підприємством до банківської установи.
3. Скласти документи на відкриття поточного розрахунку й заповнити відповідний бланковий матеріал.
4. З'ясувати: які основні вимоги ставляться при оформленні розрахунково-платіжних документів.
5. Оформити платіжні доручення на бланках встановленої форми.

Вправа 2.2.1

Оформити документи на відкриття поточного рахунку підприємства в банку.

Вихідні дані:

ВАТ «Еліос» (м. Кривий Ріг, вул. Леніна, 25, ідентифікаційний код 14340402) просить дирекцію АКБ «Укрсоцбанк» м. Кривого Рога відкрити йому поточний рахунок з присвоєнням певного шифру (номеру). Код АКБ «Укрсоцбанк» 311272, ідентифікаційний номер 19311279. Керівник банку Лушенко Л. О., головний бухгалтер банку Сведомська С. А. Керівник (директор) ВАТ «Еліос» Марчук Анатолій Володимирович, гол. бухгалтер Петрова Поліна Андріївна.

Необхідно:

Заповнити заяву на відкриття рахунку, картку із зразками підписів і відбитком печатки. Ознайомитися зі змістом і порядком заповнення інших документів, що подаються до банку для оформлення відкриття поточного рахунку. Примітка: Щойно відкритому поточному рахунку ВАТ «Еліос» надано код (номер) 26007200187001 (додатки В, Г, Д).

Вправа 2.2.2

Оформити платіжне доручення на перерахування суми нарахувань на зарплату до Пенсійного фонду.

Вихідні дані:

ВАТ «Запчастини» (його код 14340402, номер рахунку 26007200187002, обслуговуючий банк — АКБ «Укрсоцбанк») оформило платіжне доручення № 54 від _____ 2006 р. (дата ставиться на день заповнення доручення) на перерахування обласному управлінню Пенсійного фонду (код 20404900) обов'язкових платежів в сумі 52500 грн. Поточний рахунок отримувача № 2040005162 в облдирекції АПБ «Аваль» м. Дніпропетровськ, код банку 311528. Реєстраційний номер платника в Пенсійному фонді 0627031005.

Необхідно:

Оформити платіжне доручення встановленої форми.

Методика виконання практичного завдання:

Для перерахування суми нарахувань до Пенсійного фонду оформлюється платіжне доручення встановленої форми згідно з умовою завдання. При цьому в розділі «Призначення платежу» показують вид платежу, куди перераховується платіж, за який період, і реєстраційний номер платника податку в Пенсійному фонді. У цьому випадку в розділі «Призначення платежу» в платіжному дорученні може бути зроблений такий запис: «Нарахування на заробітну плату за лютий місяць у встановленому розмірі в Пенсійний фонд перераховується повністю. Реєстраційний номер 0627031005».

Вправа 2.2.3

Оформити платіжне доручення на перерахування податку на доходи фізичних осіб, утриманого із заробітної плати працівників, до бюджету.

Вихідні дані:

ВАТ «Електромашина» оформило платіжне доручення № 364 від _____200_ р. (дата ставиться на день заповнення доручення) на перерахування головному фінансовому управлінню Дніпропетровської обл. адміністрації (ідентифікаційний номер 02313478) податку на доходи фізичних осіб, утриманого із заробітної плати працівників за попередній місяць, у сумі 35 100 грн.

Поточний рахунок отримувача № 36004705600002 в облуправлінні НБУ м. Дніпропетровська, код банку 311034.

Необхідно:

Оформити платіжне доручення встановленої форми на перерахування податку на доходи фізичних осіб до бюджету.

Методика виконання практичного завдання:

Перерахування податку на доходи фізичних осіб до бюджету проводиться платіжним дорученням встановленої форми. Оформлення платіжного доручення в цьому випадку здійснюється згідно з умовою завдання. Водночас у розділі «Призначення платежу» вказується вид платежу, куди платіж перераховується, за який період і в якому розмірі. В наведеному прикладі в розділі «Призначення платежу» в платіжному

дорученню може бути зроблений такий запис: «Податок на доходи фізичних осіб в сумі _____, утриманий із зарплати за _____ місяць, перераховується до бюджету повністю».

Вправа 2.2.4

Оформлення платіжного доручення на перерахування — передплати за товари.

Вихідні дані:

ВАТ «Техмашини» оформило платіжне доручення № 568 від _____ 200_р. (дата ставиться на день заповнення доручення) на перерахування, ТОВ «Арніка» в порядку передплати за запасні частини згідно з розрахунком № 3725 від _____ 200 р. (дата ставиться на 2–3 дні раніше дати оформлення доручення) 12 500 грн. Поточний рахунок отримувача № 26006101100025 в регіональному управлінні «Промінвестбанку» м. Одеси, код 311056.

Необхідно:

Оформити платіжне доручення встановленої форми на перерахування передплати за запчастини.

Методика виконання практичного завдання::

Перерахування передплати за запчастини проводиться платіжними дорученнями встановленої форми. Оформлення платіжного доручення в цьому випадку проводиться згідно з умовою завдання. В розділі «Призначення платежу» вказується вид платежу, найменування товару, номер і дата товарних документів (рахунків-фактур). У нашому прикладі в цьому розділі повинен бути зроблений такий запис: «Передплата за запасні частини згідно з рахунком № 25 від _____ 200_р. (дата ставиться на 2–3 дні раніше виписки платіжного доручення)».

Вправа 2.2.5

Оформлення платіжної вимоги-доручення.

Вихідні дані:

Спільне підприємство «Рембудтехнік» виставило на ім'я ВАТ «Інвایت» платіжну вимогу-доручення № 245 від _____ 200__ р. (дата

ставиться на момент заповнення документа) про стягнення з ВАТ «Інвайт» заборгованості в сумі 21 175 грн. за відпущені раніше йому товари за накладною № 48 від _____ 200_ р. (дата ставиться на 5–7 днів раніше дати заповнення вимоги-доручення). Поточний рахунок СП «Рембудтехнік» № 26006101100018 в регіональному управлінні Промінвестбанку м. Одеси, код 311056. Директор СП «Рембудтехнік» Савченко Т. В., головний бухгалтер Городова Т. А., код 26864315 ВАТ «Інвайт» акцептувало платіжну вимогу-доручення в повній його сумі і повернуло в свій банк для здійснення платежу (АКБ «Кредитний» в м. Києві МФО 323018 рахунок № 26008188991134.

Необхідно:

Оформити платіжну вимогу-доручення встановленої форми на стягнення заборгованості за товари ВАТ «Інвайс».

Методика виконання практичного завдання:

Стягнення заборгованості постачальником з платника за поставлені йому товари, послуги може проводитись платіжною вимогою-дорученням встановленої форми. Оформлення платіжної вимоги-доручення проводиться отримувачем коштів і направляється або безпосередньо, або через банк платнику для його акцепту платником, після чого воно повертається до банку платника для проведення платежу.

У нашому прикладі заповнення платіжної вимоги-доручення проводиться на підставі умови завдання. При цьому в розділі «Призначення платежу» зазначається вид платежу, найменування товару, номер і дата товарних документів (рахунків-фактур). Виписану вимогу-доручення підписує отримувач коштів і затверджує печаткою, після чого відправляє платнику для його акцепту.

Вправа 2.2.6

Розрахунки в порядку планових платежів, що здійснюються платіжними дорученнями.

Вихідні дані:

ВАТ «Електромашина» уклало 15.02.2006 р. Угоду № 3 з магазином № 45 «Промтовари» м. Житомира на постачання з 18.02.2006 р.

електронно-обчислювальних машинок «Електроніка» кожні три дні на суму 3000 грн. За домовленістю розрахунки повинні проводитися через кожні 6 днів. Фактичне відвантаження обчислювальних машинок «Електроніка» склало: 18 лютого — на 3000 грн., 20 лютого — на 3300 грн., 23 лютого — на 3000 грн., 26 лютого — на 3300 грн., 29 лютого — на 3000 грн., 3 березня — на 3000 грн. і т. д. Поточний рахунок магазину № 45 «Промтовари» 2600310110002 в ЖФ АКБ «Правексбанку» код 311012.

Необхідно:

Визначити суму платежу 23 лютого і 29 лютого і заповнити платіжне доручення від імені магазину № 45 «Промтовари» на перерахування встановленої суми планового платежу.

Методика виконання практичного завдання:

Сума планового платежу за перші шість днів, тобто 23 лютого, визначається виходячи з частоти і суми перерахування коштів за машинки, що поставлятимуться згідно з угодою. За другі шість днів, 29 лютого, сума платежу складатиметься з планового авансу за шість днів, що передбачений угодою, скоригованого на вартість перепостачання або недопостачання машинок за попередню шестиденку, тобто з 18 лютого по 23 лютого.

2.3. Грошові надходження підприємств

Ситуаційні вправи

Час: 90 хв.

Мета: Навчитись розраховувати виручку від реалізації продукції, робіт, послуг; знати порядок визначення цін на продукцію; навчитись приймати рішення щодо визначення найприбутковішого варіанту використання протягом року вільних грошових коштів на підприємстві.

Завдання:

1. Вказати, за якими формулами проводиться розрахунок ціни продукції.
2. Дати характеристику цін на продукцію.

3. Визначити основні фактори впливу на розмір виручки від реалізації.
4. Обчислити обсяг виручки від продажу продукції та прийняти управлінське рішення щодо використання вільних коштів підприємства протягом року.

Ситуація 2.3.1

Визначити залікову вагу зерна та грошові надходження від продажу продукції.

Вихідні дані:

Продаж продукції здійснюється по ціні 400 грн./т. Підприємство реалізувало зерно пшениці, натуральна вага якого 21180 кг, зерновідходи 3,1 % при базі 2 %. Вологість зерна 15 %, при нормі 14 %.

Ситуація 2.3.2

Визначте грошові надходження підприємства від реалізації продукції.

Вихідні дані:

1. *Обсяги реалізації продукції в четвертому кварталі звітнього року склали: у жовтні — 500 тис. грн.; у листопаді — 650 тис. грн.; у грудні — 800 тис. грн.*
2. *План продажу продукції на перший квартал планового року: січень — 400 тис. грн.; лютий — 500 тис. грн.; березень — 500 тис. грн.*
3. *Між контрагентами встановлено такий порядок розрахунків: 25 % вартості продукції клієнти — покупці оплачують за фактом поставки, а на 75 % — обсягу реалізації надається кредит. Причому 60 % кредиту платять на 30-й день; 30 % — на 60-й день і 10 % — на 90-й день.*

Ситуація 2.3.3

Визначити обсяг виручки від продажу продукції в запланованому році.

Вихідні дані:

Вартість залишків готової продукції на початок планового року (вхідні залишки) складає 160 тис. грн., вартість залишків готової продукції, що переходять на кінець запланованого року (вихідні залишки)

140 тис. грн., вартість товарного випуску продукції в запланованому році — 66 822,8 тис. грн.

Фінансовому менеджеру підприємства необхідно запропонувати найприбутковіший варіант використання протягом року вільних грошових коштів.

Вихідні дані:

Вільні грошові кошти в сумі 7,5 тис. дол.

Перший варіант передбачає купівлю акцій компанії «Міжторг» (20,5 % дивідендів річних); другий — купівлю і продаж протягом року 5 тис т товару для продажу його по 4,9 дол. за т (у тому числі 2,95 дол. — затрати на реалізацію); третій — купівлю офісу площею 30 м² для здачі його в оренду по 30 дол. за 1 м² в місяць (5 дол. йдуть на покриття комунальних витрат); четвертий варіант — розмістити ці кошти на депозитному рахунку банку під 22 % річних.

2.4. Формування та розподіл прибутку

Технічні вправи

Час: 180 хв.

Мета: Навчитися складати звіт про фінансові результати, вміти проводити розрахунки з планування прибутку від продажу товарної продукції методом прямого розрахунку.

Завдання:

1. Ознайомитись з поставленою умовою.
2. З'ясувати економічний зміст прибутку, та визначити основні його види.
3. Вказати, яким законодавством слід користуватися при обчисленні податку на прибуток (податковий облік, фінансовий облік).
4. Провести розрахунки з планування прибутку від реалізації товарної продукції.
5. Розрахувати вплив факторів на зміну обсягу прибутку від продажу продукції.
6. Провести розрахунок та скласти звіт про фінансові результати підприємства.

Вправа 2.4.1

Планування прибутку від продажу товарної продукції.

Вихідні данні:

Підприємство для планування прибутку від продажу товарної продукції має вихідні данні, таб. 2.4.1.

Таблиця 2.4.1

Базові показники підприємства

№ п/п	Вид продукції, що реалізується	Кількість, ц	Ціна за 1 ц, грн.	Собівартість 1 ц, грн.	Виручка всього, тис. грн.	Собівартість всього, тис. грн.
1	Продукція «А»	18750	478,00	446-00	X	X
2	Продукція «Б»	17000	399,00	378-50	X	X
3	Продукція «В»	15500	394,00	367-00	X	X
4	Продукція «Г»	14230	360,00	345-50	X	X
5	Продукція «Д»	12850	486,00	447-50	X	X
6	Інша продукція	X	X	X	8970,5	7940,4
7	Залишки готової продукції на початок планового року	X	X	X	180,0	130,0
8	Залишки готової продукції на кінець планового року	X	X	X	160,0	125,0

Необхідно:

*Розрахувати плановий прибуток від продажу товарної продукції.
Отримані результати розмістити в табл. 2.4.2.*

Таблиця 2.4.2

Розрахунок прибутку від продажу товарної продукції

№ п/п	Вид продукції, що реалізується	Кількість, ц	Ціна за 1 ц, грн.	Собівартість 1 ц, грн.	Виручка всього, тис. грн.	Собівартість всього, тис. грн.	Прибуток або збиток, тис. грн.
1	Продукція «А»						
2	Продукція «Б»						
3	Продукція «В»						
4	Продукція «Г»						
5	Продукція «Д»						
6	Інша продукція						
7	Залишки готової продукції на початок планового року						
8	Залишки готової продукції на кінець планового року						
9	Залишки готової продукції на кінець планового року						
10	Всього						

Методика виконання практичного завдання:

Розрахунок надходжень грошових коштів (виручки) від продажу кожного виду продукції та її собівартості здійснюється множенням ціни та собівартості 1 ц на всю кількість продукції, що від продажу кожного виду продукції визначається у вигляді різниці між виручкою та собівартістю. Прибуток від продажу всієї товарної продукції розраховується так: прибуток від продажу виготовленої готової продукції в плановому

(поточному) році плюс прибуток, отриманий від продажу залишку готової продукції на початок планового року, мінус прибуток, що знаходиться в залишках готової продукції на кінець планового року.

Вправа 2.4.2

Розрахунок впливу факторів на зміну обсягу прибутку від продажу продукції.

Вихідні дані:

Підприємство має такі дані по продукції, що реалізується, таб. 2.4.3.

Таблиця 2.4.3

Основні показники від продажу продукції

№ з/п	Вид продукції, що реалізується	Обсяг продукції, ц		Ціна продукції за 1 ц, грн.		Собівартість 1 ц, грн.	
		план	факт	план	факт	план	факт
1	Продукція «А»	14750	14500	377,00	388,00	346,00	350,00
2	Продукція «Б»	15000	15250	381,00	385,00	356,00	352,00
3	Продукція «В»	14500	14100	394,00	390,00	357,00	353,00
4	Продукція «Г»	14000	14300	367,00	370,00	335,00	330,00
5	Продукція «Д»	13750	13550	386,00	382,00	347,00	350,00

Необхідно:

1. *Визначити обсяг прибутку від продажу продукції за планом і фактично.*
2. *Визначити відхилення фактичного прибутку від планової його величини і вплив факторів на зміну обсягів прибутку. Результати занести у табл. 2.4.4.*

Методика виконання практичного завдання:

Результат від продажу одиниці продукції як за планом, так і фактично визначається як різниця між ціною і собівартістю одного центнера. Прибуток (збиток) від продажу всієї продукції за планом і фактично розраховується шляхом множення результату від продажу 1 ц на кількість продукції, що реалізується, за планом і фактично. Відхилення

Таблиця 2.4.4
Розрахунок впливу факторів на зміну обсягів прибутку від продажу продукції

№ з/п	Вид продукції що реалізується		Обсяг продукції, ц		Ціна продукції за 1 ц, грн.		Собівартість 1 ц, грн.		Результат від продажу: прибуток, збиток				Відхилення прибутку, тис. грн.						
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	На 1 ц, грн.	На весь обсяг, тис. грн.	план	факт	план	факт	всього	кількості продажу	собівартості	ціни продажу	
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14					
1	Продукція «А»																		
2	Продукція «Б»																		
3	Продукція «В»																		
4	Продукція «Г»																		
5	Продукція «Д»																		

фактичного обсягу прибутку від продажу всієї кількості продукції від його планової величини розраховується у вигляді різниці між цими величинами. Вплив на величини прибутку зміни кількості проданої продукції визначається шляхом множення фінансового результату від продажу 1 ц продукції за планом (гр. 7 розрахунку табл. 2.4.3) на різницю між фактичним та плановим обсягами продажу (гр. 2 – гр. 1 розрахунку табл. 2.4.3). Вплив зміни собівартості на величину прибутку від продажу продукції розраховується шляхом множення фактичного обсягу проданої продукції (гр. 2 розрахунку) на величину різниці між фактичною та плановою собівартістю (гр. 4 – гр. 3 розрахунку).

Вплив зміни ціни продажу на прибуток від продажу продукції визначається шляхом множення фактичного обсягу проданої продукції (гр. 2 розрахунку) на величину різниці між фактичною та плановою ціною (гр. 6 – гр. 5 розрахунку). Для того щоб правильно визначити, як вплине на прибуток той чи інший фактор (позитивно чи негативно), слід пам'ятати, що збільшення кількості проданої продукції та ціни продажу збільшує величину прибутку, а збільшення собівартості проданої продукції знижує його, та навпаки.

Вправа 2.4.3

Розрахунок загального та чистого прибутку та його напрямки розподілу.

Вихідні дані:

Таблиця 2.4.5

Результати виробничо-фінансової діяльності підприємства за звітний рік

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
1	Доход, виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	47315,5
2	Податок на додану вартість	4632,9
3	Акцизний збір	5000,0
4	Інші відрахування з доходу	–

Закінчення табл. 2.4.5

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
5	Собівартість реалізованої продукції (товарів)	22740,2
6	Доход від реалізації оборотних активів	44,0
7	Доход від операційної оренди активів	-
8	Адміністративні витрати	3025,7
9	Витрати, пов'язані з реалізацією продукції (товарів) — витрати на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції, товарів	1500,5
10	Витрати на рекламу	30,0
11	Собівартість реалізованих виробничих запасів	34,0
12	Витрати від знецінення запасів	110,0
13	Визнані економічні санкції	35,2
14	Відрахування для забезпечення наступних операційних витрат	881,0
15	Доход від інвестицій в спільні підприємства	20,0
16	Відсотки, отримані від інвестицій	25,6
17	Доход від реалізації необоротних активів та фінансових інвестицій	200,5
18	Відсотки, сплачені за користування позиковим капіталом	25,0
19	Собівартість реалізованих необоротних активів та фінансових інвестицій	50,3
20	Страхове відшкодування, яке надійшло за втрачене майно від стихійного лиха (пожежі)	25,5
21	Кошти, які надійшли в порядку відшкодування витрат від надзвичайних подій	10,5
22	Витрати, що виникли в зв'язку з втратою майна в результаті стихійного лиха	36,0

Необхідно:

1. *Розрахувати:*
  - валовий прибуток;
  - прибуток від операційної діяльності;
  - прибуток від звичайної діяльності;

- загальний обліковий прибуток;
  - податок на прибуток;
  - чистий прибуток.
2. Розподілити визначений чистий прибуток. Розрахунок усіх видів прибутку здійснити та заповнити запропоновану таблицю 2.4.6.

Таблиця 2.4.6

Розрахунок фінансових результатів діяльності підприємства

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
1	Доход, виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	
2	Податок на додану вартість	
3	Акцизний збір	
4	Інші відрахування з доходу (виручки)	
5	Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт)	
6	Собівартість реалізованої продукції (товарів)	
7	Валовий прибуток (збиток)	
8	Інші операційні доходи	
9	Адміністративні витрати	
10	Витрати на збут продукції	
11	Інші операційні витрати	
12	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	
13	Доход від участі в капіталі	
14	Інші фінансові доходи	
15	Інші доходи	
16	Фінансові витрати	
17	Витрати від участі в капіталі	
18	Інші витрати	
19	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	
20	Надзвичайні доходи	
21	Надзвичайні витрати	
22	Загальний прибуток (збиток)	

Закінчення табл. 2.4.6

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн.
23	Податок на прибуток	
24	Чистий прибуток	
Розподіл чистого прибутку		
25	На збільшення статутного капіталу	
26	Відрахування до резервного капіталу	
27	На виплату дивідендів	
28	На інші цілі	
29	Нерозподілений прибуток	

Методика виконання практичного завдання:

У статті «Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» відображається загальний доход (виручка) від реалізації продукції, робіт і послуг) без відрахування податку на додану вартість та акцизного збору тощо. Дана сума виручки береться з п. 1 умови завдання.

У статті «Податок на додану вартість» відображається сума податку на додану вартість, яка включена до складу доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Сума цього податку наведена у п. 2 умови завдання.

У статті «Акцизний збір» відображається сума акцизного збору, яка врахована у складі доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Сума збору береться з п. 3 умови завдання.

У статті «Інші відрахування з доходу (виручки)» відображаються надані знижки, вартість повернутих товарів та інші суми, що підлягають утриманню з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Сума цих утримань наведена в п. 4 умови завдання.

Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг) розраховується шляхом відрахування з доходу (виручки) від реалізації продукції податку на додану вартість, акцизного збору, інших вирахувань з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

У статті «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)» відображається виробнича собівартість реалізованої продукції, яка розраховується як сума витрат на сировину, матеріали, напівфабрикати, паливо, витрат на основну та додаткову заробітну плату робітникам з відрахуваннями на соціальне страхування, витрат, пов'язаних з підготовкою та освоєнням виробництва продукції, витрат на утримання та експлуатацію устаткування, загальновиробничих витрат та інших виробничих витрат. Загальна величина собівартості продукції (товарів, робіт, послуг) наведена в п. 5 умови завдання.

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (**товарів, робіт, послуг**).

У статті «Інші операційні доходи» відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства: доход від операційної оренди активів; доход від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; доход від реалізації оборотних активів тощо, які наведені у відповідних пунктах.

У статті «Адміністративні витрати» відображаються загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства: основна та додаткова заробітна плата управлінського персоналу з відрахуваннями на соціальне страхування; витрати на службові відрядження управлінського апарату підприємства; витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загального призначення (амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання та інші); витрати на зв'язок; витрати, пов'язані з підготовкою (навчанням) і перепідготовкою кадрів тощо. Сума загальних витрат наведена у п. 8 умови завдання.

У статті «Витрати на збут» відображаються витрати підприємства, пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) — витрати на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції, товарів; витрати та доставку продукції споживачам, витрати на пакувальні матеріали, витрати на ремонт тари; витрати на оплату праці продавцям, торговим агентам і працівникам підрозділів, що займаються збутом, а також витрати на відрядження цих працівників, витрати на транспортування готової продукції, товарів; витрати на утримання основних засобів,

інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом готової продукції та інші витрати. Відповідні суми витрат на збут за окремими їх видами наведені у відповідних пунктах умови завдання.

У статті «Інші операційні витрати» відображається собівартість реалізованих виробничих запасів та втрати від знецінення таких запасів, сумнівні (безнадійні) борги, визнані економічні санкції, втрати від операційних курсових різниць відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, а також інші витрати, що відносяться до операційної діяльності підприємства. Відповідні суми по окремих видах інших операційних витрат наведені у відповідних пунктах умови завдання.

Прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як сума валового прибутку та інших операційних доходів за відрахуванням адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

У статті «Доход від участі в капіталі» відображається доход, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі. Сума цього доходу наведена в п. 15 умови завдання.

У статті «Інші фінансові доходи» враховуються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій. Сума цих доходів наведена у п. 16 умови завдання.

У статті «Інші доходи» показується доход від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, а також доход від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності. Сума окремих видів інших доходів наведена у відповідному пункті умови завдання.

У статті «Фінансові витрати» відображаються витрати на сплату відсотків за користування кредитами, отриманими за облігаціями, випущеними за фінансовою орендою та інші витрати підприємства пов'язані із залученням позикового капіталу. Сума фінансових витрат підприємства наведена у п. 18 умови завдання.

У статті «Витрати від участі в капіталі» показується сума збитку, спричиненого інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі. Даних витрат у підприємства немає.

У статті «Інші витрати» відображаються: собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають в процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат). Сума окремих видів інших витрат наведена у відповідних пунктах умови завдання, п. 19.

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності визначається як сума прибутку від операційної (основної) діяльності, доходу від участі в капіталі, фінансових та інших доходів за вирахуванням втрат від участі в капіталі, фінансових та інших витрат.

У статті «Надзвичайні доходи» враховують страхове відшкодування за втрачене майно внаслідок надзвичайних подій (стихійних лих), кошти, отримані у порядку покриття втрат від надзвичайних ситуацій, інші джерела відшкодування втрат від надзвичайних подій. Сума надзвичайних доходів наведена у відповідних пунктах умови завдання.

У статті «Надзвичайні витрати» відображають: невідшкодовані збитки від втрати майна внаслідок стихійного лиха, пожеж; витрати на заходи по запобіганню надзвичайних подій тощо. Сума надзвичайних витрат у нашому прикладі наведена у п. 22 умови завдання.

Загальний (обліковий) прибуток (збиток) визначається як сума прибутку від звичайної діяльності, скоригованого на суму надзвичайних доходів і витрат.

У статті «Податок на прибуток» показується сума податку, визначена у встановленому порядку згідно із Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств». Сума податку на прибуток розраховується множенням встановленої ставки оподаткування прибутку (25 %) на суму загального (облікового) прибутку.

Чистий прибуток розраховується як різниця між загальним (обліковим) прибутком і сумою податку на прибуток.

Розрахований чистий прибуток підлягає розподілу. Порядок розподілу чистого прибутку визначає власник підприємства або уповноважений ним орган згідно зі статутом і чинним законодавством. Використання чистого прибутку може здійснюватися за такими напрямками:

- відрахування до резервного капіталу;
- на збільшення статутного фонду (капіталу);

- на виплату дивідендів;
- на інші цілі (на погашення економічних санкцій за порушення податкового законодавства тощо);
- частина прибутку може залишатися нерозподіленою.

Розміри відрахувань від чистого прибутку, напрямки його використання визначаються підприємством самостійно. Однак значна його частина (35–50 %) повинна направлятися на поповнення відповідних фондів. У нашому завданні розподіл чистого прибутку здійснюється за такою схемою: до резервного капіталу та на збільшення статутного капіталу — відповідно 15 і 28 %; на виплату дивідендів — 10 %; на інші цілі — 5 %, нерозподілений прибуток — 42 %.

2.5. Оподаткування підприємств

Ситуаційні справи

Час: 180 хв.

Мета: Розкрити сутність непрямого оподаткування; дати характеристику прямих та непрямих податків, які сплачує підприємство; навчитися обчислювати суми податків і зборів, які сплачує підприємство за результатами своєї діяльності.

Вправа 2.5.1

Завдання:

1. Ознайомитися з поставленою умовою.
2. Провести розрахунки податку на додану вартість, яку належить сплатити до бюджету за звітний період.
3. Скласти розрахунок і заповнити таблицю 2.5.1.

Вихідні дані:

Завод «Регом» у звітному періоді за результатами господарської діяльності мав такі показники:

1. *Собівартість виробленої та проданої продукції — 450 000 грн.*
2. *Вартість придбаних і витрачених на виробництво продукції сировини і матеріалів — 210 000 грн.*

Таблиця 2.5.1

Визначення суми ПДВ за звітний період до бюджету

№ з/п	Показники	Сума, грн.
1	Собівартість виробленої і проданої продукції	
2	Вартість придбаних з ПДВ та витрачених на виробництво проданої продукції, сировини і матеріалів	
3	Вартість придбаних у звітному періоді основних засобів	
4	Сума націнки, яка входить в ціну продукції, що продається (п. 1 x 20 %)	
5	Сума ПДВ у вартості придбаних і витрачених на виробництво сировини і матеріалів, а також у вартості придбаних основних засобів (п. 2 + п. 3) x 20 / 120)	
6	Оптова ціна реалізованої продукції (п. 1 + п. 4)	
7	Відпускна ціна реалізованої продукції (п. 6 x 120) / 100	
8	Сума ПДВ, отриманого підприємством за продану продукцію (п. 7 x 20 / 120)	
9	Сума ПДВ, яку слід сплатити до бюджету (п. 8 – п. 5)	

3. *Вартість придбаних у звітному періоді основних фондів, які амортизуються, — 150000 грн.*
4. *Націнка при продажу продукції — 20 %.*

Необхідно:

1. *Визначити суму податку на додану вартість в складі вартості придбаних матеріалів, сировини і основних засобів (податковий кредит).*
2. *Розрахувати оптову та роздрібну ціну продажу продукції.*
3. *Розрахувати суму ПДВ (податкове зобов'язання).*
4. *Розрахувати суму ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету.*
5. *Розрахунки показників відобразити в табл. 2.5.1.*

Методика виконання практичного завдання:

Вихідні дані для виконання розрахунку беруть з умови завдання.

Сума націнки визначається перемноженням встановленого її розміру на собівартість реалізованої продукції.

Сума податку на додану вартість у вартості придбаних і витрачених на виробництво сировини і матеріалів, а також у вартості придбаних основних засобів визначається перемноженням вартості цих матеріалів, сировини і основних засобів на 20 % та діленням на 120 %.

Оптова ціна реалізованої продукції складається із собівартості цієї продукції та суми націнки.

Відпускна ціна реалізованої продукції розраховується перемноженням її оптової ціни на коефіцієнт 1,2 (розмір ПДВ).

Сума ПДВ, отриманого підприємством у ціні продукції, визначається множенням вартості проданої продукції на 20 % і діленням на 120 %.

Сума ПДВ, яку слід сплатити до бюджету, розраховується у вигляді різниці між її сумою, отриманою підприємством у складі виручки за продажу продукцію (п. 8), і сумою, сплаченою в складі вартості придбаних сировини, матеріалів і основних засобів.

Вправа 2.5.2

Мета: Навчитися складати декларацію з ПДВ та розрахунок суми податку, яка підлягає сплаті до бюджету.

Завдання:

1. Ознайомитись з поставленою умовою.
2. Провести розрахунки ПДВ та вказати терміни сплати в бюджет.
3. Скласти декларацію та заповнити у відповідності з вимогами за відповідний період.

Вихідні дані:

1. *Обсяг продажу товарів без врахування ПДВ за _____ місяць склав 106 925 грн.*
2. *Обсяг продажу послуг без ПДВ — 17 675 грн.*
3. *Вартість основних фондів, переданих як внески до статутного капіталу іншого підприємства — 7125 грн.*
4. *Сума сплачених дивідендів — 2500 грн.*
5. *Вартість товарів спеціального призначення, реалізованих інвалідам, — 1300 грн.*
6. *Вартість санаторно-курортних путівок, проданих дітям для лікування та відпочинку, — 3000 грн.*

7. *Витрати на утримання осіб в будинках для людей похилого віку — 1200 грн.*
8. *Витрати, пов'язані з похованням колишніх працівників підприємства, — 500 грн.*
9. *Вартість товарів, придбаних в Україні для використання в процесі виробництва та обліку в складі валових витрат (без ПДВ), — 80 550 грн.*
10. *Вартість товарів, придбаних підприємством в Україні, які не підлягають оподаткуванню, — 2550 грн.*
11. *Сума недонарахованого в минулому податковому періоді податкового кредиту — 250 грн.*

Вправа 2.5.3. Мито

Ситуаційна вправа

Мета: Уміти використовувати законодавчий матеріал з питань оподаткування та застосовувати його при вирішенні ситуацій, які можуть виникати при переміщенні товарів через митний кордон України.

Завдання:

1. Вкажіть основні дії митника при здійсненні митного оформлення ввезеного автомобіля.
2. Назвіть митне та податкове законодавство, яке використовується при митному оформленні ввезеного автомобіля.
3. Підберіть необхідні для вирішення нижче вказаної ситуації таблиці ставок мита, акцизного збору, митних зборів.
4. Вкажіть курс 1\$ США та курс ЄВРО, якими слід користуватися при обчисленні мита та митних платежів.
5. Обчисліть суми ввізного мита та всіх обов'язкових митних платежів.

Ситуація.

Громадянин Бойко Л. В. 12.11.2006 р. ввіз на митну територію України легковий автомобіль «PIAT» 2003 року випуску. Об'єм циліндра двигуна 1600 см³. Митна вартість автомобіля складає \$ 2500 США.

Під митним контролем автомобіль перебував з 12 по 28 листопада 2005 року.

Примітка:

Ставки мита і акцизного збору — із таблиці ставок.

Ставка митних зборів — з Класифікатора видів та ставок митних зборів.

Курс \$ 1 США згідно даних НБУ станом на 01.10.2005 р. — 5,10 грн.

Курс \$ 1 США згідно даних НБУ на день митного оформлення — 5,20 грн.

Курс € 1 згідно даних НБУ станом на 01.10.2005 р. — 6,10грн.

Курс € 1 згідно даних НБУ на день митного оформлення — 6,15 грн.

2.6. Теоретичні й організаційні основи фінансів підприємств

Підсумковий модульний контроль 1

Вихідний тест-контроль

Мета: Оцінити рівень засвоєння студентами тем модулю 1. Дати оцінку усвідомлення студентами важливості теоретичного матеріалу для використання у подальшому вивченні окремих аспектів фінансів підприємств: фінансування основного і оборотного капіталів, кредитування діяльності підприємств, методи фінансового аналізу і планування.

Завдання:

1. Протягом 30 хв студент групи повинен самостійно виконати тестове завдання.
2. Після завершення індивідуальної роботи викладач створює перевірочну групу в кількості 5 чол.
3. Викладач видає кожному учаснику перевірочної групи формуляр з ключем до тесту, в якому кожен розраховує індивідуальні результати (15 хв).
4. Викладач підводить підсумки проведеного тестування та оголошує оцінки кожного студента.

1. Грошовий оборот — це ...
  - а) формування й розподіл грошових фондів;
  - б) розподіл виручки від реалізації продукції;
  - в) виявлення сутності грошей у русі;
  - г) виробництво й реалізація продукції;
  - д) немає правильної відповіді.
2. Безготівкові розрахунки — це ...
  - а) розрахунки, які здійснюються готівкою;
  - б) розрахунки за бартером;
  - в) розрахунки за допомогою чеків;
  - г) розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках;
  - д) немає правильної відповіді.
3. Платіжне доручення — це ...
  - а) документ, що містить доручення чекодавця банку стосовно перерахування з його рахунку певної суми;
  - б) письмове боргове зобов'язання, яке дає право вимагати від боржника сплати відповідної суми;
  - в) письмове доручення власника рахунку переказати відповідну суму зі свого рахунку на рахунок одержувача коштів;
  - г) комбінований документ, який містить вимогу постачальника та доручення платника;
  - д) немає правильної відповіді.
4. Знайдіть у правій колонці правильне визначення кожного виду розрахунків:

А. Розрахунки за товарними операціями	а) Розрахунки підприємства з бюджетом
Б. Розрахунки за нетоварними операціями	б) Платежі за виконані роботи, послуги
	в) Обов'язкові відрахування в державні цільові фонди
	г) Розрахунки з кредитними установами
	д) Платежі за відвантажену продукцію

5. «Вексель» — це ...
  - а) доручення банку-покупця банку постачальника здійснити оплату рахунків постачальника;

- б) письмове зобов'язання відповідної форми, яке надає право його власнику вимагати сплати відповідної суми у відповідний термін;
  - в) форма розрахунку, за якої банк-емітент на доручення свого клієнта повинен здійснити платіж;
  - г) комбінований документ, який містить вимогу постачальника і доручення платника;
  - д) немає правильної відповіді.
- 6. Акредитив — це ...**
- а) форма розрахунку, за якою банк-емітент на доручення свого клієнта повинен здійснити платіж третій особі;
  - б) розрахунковий документ з дорученням однієї кредитної установи іншій здійснити оплату за рахунок спеціально за-депонованих коштів;
  - в) розрахунковий документ, що містить доручення чекодавця банкові стосовно здійснення платежу;
  - г) розрахунковий документ, що містить вимогу постачальника та доручення платника;
  - д) немає правильної відповіді.
- 7. Якщо покупець (платник) заздалегідь депонує кошти для розрахунку з постачальником, тоді такий акредитив слід вважати ...**
- а) безвідкличним;
  - б) непокритим;
  - в) акцептованим;
  - г) покритим;
  - д) немає правильної відповіді.
- 8. Непокритий акредитив — це акредитив...**
- а) який не може бути змінений або анульований без згоди постачальника, для якого він був відкритий;
  - б) який може бути анульований банком-емітентом без попередньої згоди з постачальником;
  - в) за яким платежі постачальнику гарантує банк;
  - г) немає правильної відповіді.

9. Переказний акредитив — це...
- а) коли платежі постачальнику гарантує банк;
  - б) коли передбачається депонування коштів;
  - в) коли банк-емітент на доручення свого клієнта повинен виконати платіж третій особі;
  - г) немає правильної відповіді.
10. Який спосіб надання податкових пільг більш позитивно впливає на прояв регулюючої функції податків?
- а) Пільги для окремих платників податків.
  - б) Пільги щодо окремих об'єктів оподаткування.
  - в) Пільги щодо термінів сплати податків.
  - г) Відшкодування сплачених податків.
  - д) Надання податкового кредиту.
11. З-поміж поданих нижче відповідей виберіть найбільш правильне і повне визначення поняття «загальний прибуток підприємства».
- а) Прибуток від операційної діяльності.
  - б) Прибуток від звичайної діяльності.
  - в) Прибуток від фінансових операцій.
  - г) Прибуток від надзвичайних операцій.
  - д) Прибуток від основної та іншої операційної діяльності.
  - е) Прибуток від операційної діяльності та фінансових операцій.
  - ж) Прибуток від операційної діяльності, фінансових операцій та іншої звичайної діяльності.
  - з) Прибуток від звичайної діяльності та надзвичайних подій.
  - і) Прибуток від операційної діяльності та надзвичайних подій.
  - к) Прибуток від операційної діяльності, фінансових операцій, іншої звичайної діяльності та від надзвичайних подій.
12. Назвіть складові прибутку від операційної діяльності.
- а) Прибуток від реалізації іноземної валюти.
  - б) Одержані дивіденди.
  - в) Прибуток від реалізації основних фондів.
  - г) Прибуток від реалізації продукції.
  - д) Одержані гранти, субсидії.

- е) Відсотки, одержані за облігаціями та іншими цінними паперами.
- ж) Прибуток від реалізації нематеріальних активів.
- з) Прибуток, одержаний від спільної діяльності.
- і) Прибуток від реалізації основних засобів.
- 13.** Назвіть складові прибутку від іншої операційної діяльності.
- а) Одержані дивіденди.
- б) Прибуток від ліквідації необоротних активів.
- в) Дохід від операційних курсових різниць.
- г) Відсотки, одержані за облігаціями.
- д) Прибуток від реалізації іноземної валюти.
- е) Одержані пені, штрафи, неустойки.
- ж) Прибуток від реалізації нематеріальних активів.
- з) Дохід від списання кредиторської заборгованості.
- і) Прибуток від реалізації фінансових інвестицій.
- 14.** Назвіть складові прибутку від фінансових операцій.
- а) Дохід від списання кредиторської заборгованості.
- б) Одержані пені, штрафи.
- в) Дохід від спільної діяльності.
- г) Прибуток від реалізації фінансових інвестицій.
- д) Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства.
- е) Прибуток від не операційних курсових різниць.
- ж) Відсотки, одержані за облігаціями.
- з) Доходи від операційної оренди.
- і) Відшкодування раніше списаних активів.
- 15.** Назвіть складові прибутку від іншої звичайної діяльності.
- а) Одержані дивіденди.
- б) Доходи від операційної оренди.
- в) Прибуток від реалізації фінансових інвестицій.
- г) Відсотки, нараховані за депозитним рахунком підприємства в банку.
- д) Прибуток від ліквідації необоротних активів.
- е) Дохід від списання кредиторської заборгованості.
- ж) Прибуток від реалізації іноземної валюти.

- з) Дохід від безоплатно отриманих оборотних активів.
і) Одержані штрафи.
- 16.** Назвіть показники, які враховуються за обчислення валового прибутку підприємства.
- а) Дохід (виручка) від реалізації продукції.
б) Дохід (виручка) від реалізації оборотних активів.
в) Податок на додану вартість.
г) Дохід (виручка) від реалізації основних фондів.
д) Акцизний збір.
е) Дохід (виручка) від реалізації необоротних активів.
ж) Собівартість реалізованої продукції.
з) Дохід від спільної діяльності.
і) Одержані штрафи.
к) Адміністративні витрати.
- 17.** Назвіть показники, які враховуються за обчислення прибутку від операційної діяльності.
- а) Дохід від операції в асоційовані підприємства.
б) Прибуток від реалізації основних фондів.
в) Дохід (виручка) від реалізації продукції.
г) Податок на додану вартість.
д) Собівартість реалізованої продукції.
е) Одержані штрафи.
ж) Відсотки, одержані за облігаціями.
з) Адміністративні витрати.
і) Витрати на збут.
к) Одержані гранти, субсидії.
- 18.** Знайдіть правильне визначення економічної сутності рентальності.
- а) Абсолютна сума отриманого прибутку підприємства.
б) Абсолютна сума прибутку, отриманого від операційної діяльності.
в) Рівень доходності підприємства.
г) Прибутковість реалізації продукції.
д) Перевищення виручки від реалізації продукції на її собівартість.

- е) Сума фінансових ресурсів підприємства, що забезпечують його виробничо-господарську діяльність.
  - ж) Перевищення прибутку від фінансових операцій над збитками від указаних операцій.
  - з) Перевищення доходів від іншої звичайної діяльності над збитками від указаної діяльності.
- 19.** Назвіть показники, які необхідно використати для обчислення рентабельності підприємства в цілому.
- а) Прибуток від реалізації продукції.
  - б) Прибуток підприємства.
  - в) Прибуток від звичайної діяльності.
  - г) Собівартість реалізованої продукції.
  - д) Вартість основних засобів.
  - е) Вартість основних засобів і оборотних активів.
  - ж) Загальна сума активів підприємства.
  - з) Загальна сума оборотних активів.
- 20.** Знайдіть правильне визначення чистого прибутку підприємства.
- а) Прибуток підприємства після сплати податків на прибуток, за землю і транспортні засоби.
  - б) Прибуток від реалізації продукції.
  - в) Прибуток, що залишився у підприємства після сплати податку на прибуток.
  - г) Прибуток, що залишився у підприємства після сплати податку на прибуток і виплати дивідендів.
  - д) Прибуток, що залишився у підприємства після сплати податку на прибуток і поповнення статутного фонду.
  - е) Прибуток після відшкодування збитків від операційної діяльності.
  - ж) Прибуток після відшкодування збитків від фінансових операцій.
  - з) Прибуток після відшкодування збитків від звичайної діяльності.

- 21.** У якому з елементів оподаткування найбільше виявляється регулююча функція податків?
- а) Визначення об'єкту оподаткування.
  - б) Визначення джерела сплати податків.
  - в) Установлення величини ставок податків.
  - г) Установлення термінів сплати податків.
  - д) Надання податкових пільг.
- 22.** За використання якого джерела сплати податків найбільше виявляється їх регулююча функція?
- а) Нерозподілений прибуток.
  - б) Собівартість продукції.
  - в) Виручка від реалізації продукції.
  - г) Прибуток від реалізації продукції.
  - д) Амортизаційні відрахування.
- 23.** Яка з методик визначення ставок оподаткування більш позитивно впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства?
- а) В абсолютних сумах з одиниці продукції, що реалізується.
  - б) У відсотках до об'єкта оподаткування — універсальні ставки.
  - в) У відсотках до об'єкта оподаткування — диференційовані ставки.
  - г) У відсотках до об'єкта оподаткування — прогресивні ставки.
  - д) У відсотках до об'єкта оподаткування — регресивні ставки.
- 24.** Який спосіб надання податкових пільг більш позитивно впливає на прояв регулюючої функції податків?
- а) Пільги для окремих платників податків.
  - б) Пільги щодо окремих об'єктів оподаткування.
  - в) Пільги щодо термінів сплати податків.
  - г) Відшкодування сплачених податків.
  - д) Надання податкового кредиту.
- 25.** За яке порушення податкового законодавства встановлено підвищену відповідальність платника податків?
- а) Порушення терміну подання податкової звітності.
  - б) Порушення терміну складання податкової декларації.
  - в) Приховання об'єкта оподаткування.

- г) Несвоєчасне перерахування податку до бюджету.
д) Порушення терміну подання платіжного доручення на сплату податку до бюджету.
- 26.** Назвіть найсуттєвіший недолік чинної системи оподаткування підприємств в Україні.
- а) Високі ставки податків.
б) Велика кількість податків.
в) Недостатня кількість податкових пільг.
г) Нестабільність законодавства з питань оподаткування.
д) Недосконалі терміни сплати податків.
е) Необхідність тимчасового використання оборотного капіталу підприємств для сплати податків.
- 27.** Назвіть основні причини, що пояснюють недоліки системи оподаткування підприємств.
- а) Недостатня кількість професійно підготовлених фахівців, які розробляють законодавчі акти з питань оподаткування.
б) Недостатня кількість національного досвіду з оподаткування підприємств.
в) Брак затвердженої податкової концепції в державі.
г) Брак затвердженого Податкового кодексу держави.
д) Затримка прийняття законодавчих актів Верховною Радою.
е) Недостатня кількість професійно підготовлених кадрів у податкових адміністраціях.
- 28.** Назвіть податок, якого не сплачують комерційні банки і страхові компанії.
- а) Податок на землю.
б) Податок на рекламу.
в) Акцизний збір.
г) Податок на транспортні засоби.
д) Податок на додану вартість.
е) Комунальний податок.
- 29.** Знайдіть правильне визначення поняття «податкова система».
- а) Сукупність податків, що їх визначає держава.
б) Сукупність зборів, що їх визначає держава.
в) Сукупність податків і зборів, що їх визначає держава.

- г) Сукупність обов'язкових платежів до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів.
  - д) Сукупність обов'язкових платежів до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів, що стягуються в установленому законами порядку.
  - е) Сукупність загальнодержавних і місцевих податків і зборів.
- 30.** Назвіть принцип побудови системи оподаткування, з яким безпосередньо пов'язана регулююча функція податків.
- а) Соціальна справедливість.
  - б) Недопущення податкової дискримінації.
  - в) Рівномірність сплати податків.
  - г) Обов'язковість сплати податків.
  - д) Стимулювання підприємницької діяльності.
  - е) Однозначність і пропорційність установлення податків.

Змістовий модуль 2

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Розділ 3. Теоретичний блок

Мета модуля

Розкрити окремі аспекти фінансування основного та оборотного капіталів підприємств, проведення кредитування діяльності підприємств; розкрити зміст й основні методи та прийоми фінансового аналізу і планування; оволодіння методами оцінки фінансового стану підприємств, набуття навичок із складання поточного фінансового плану підприємства, оцінки потенційної загрози банкрутства підприємства та пошук основних джерел фінансування санаційних заходів.

Навчальні цілі

За результатами навчання студенти повинні:

- активно працювати, творчо мислити, проявляти самостійність, вміти об'єктивно дати оцінку реальному фінансовому стану досліджуваного підприємства;
- визначити потребу та показники ефективності використання обігових коштів підприємства;
- вміти розраховувати потребу підприємства в кредитних ресурсах та обрати оптимальну форму кредитування;
- набути навичок з проведення розрахунків з застосуванням наукових методів фінансового планування;

- вміти визначати джерела фінансового забезпечення відтворення основних засобів та інших необоротних активів і розрахувати показники ефективності їх використання;
- давати власну оцінку фінансового стану підприємства;
- навчитися розробляти фінансові плани та заходи щодо фінансової санації підприємства.

Форма практичних занять

Тест-контроль, ситуаційні завдання, графічний диктант, практична робота з використанням електронної таблиці EXCEL, вихідне тестування.

Наочність:

Бланковий матеріал, блок-схеми, інструкції, Wг. EXCEL.

3.1. Оборотні кошти та їх організація на підприємстві

Основні питання:

- 3.1.1. *Сутність і основа організації оборотних коштів.*
- 3.1.2. *Нормування оборотних коштів.*
- 3.1.3. *Джерела формування оборотних коштів на підприємстві.*
- 3.1.4. *Показники стану і використання оборотних коштів.*

Основні поняття і терміни:

Оборотні кошти, оборотні активи, оборотні фонди, фонди обігу.

3.1.1. Сутність і основа організації оборотних коштів

Оборотний капітал (оборотні кошти) — це кошти, авансовані на придбання або виготовлення оборотних активів підприємства, що необхідні для забезпечення на підприємстві безперервного процесу виробництва і реалізації продукції та отримання прибутку

Оборотні активи — це грошові кошти і їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи підприємства, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу чи протягом 12 місяців із дати складання балансу

До виробничих фондів належать: сировина, основні і допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запчастини для ремонтів, малоцінні і швидкозношувані предмети, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів.

Фонди обігу — це залишки готової продукції на складах підприємства, відвантажені, але не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємства на поточному рахунку в банку, касі, у розрахунках, у дебіторській заборгованості, вкладені в короткострокові цінні папери

Співвідношення оборотних коштів у сфері виробництва і сфері обігу залежать від особливостей організації виробництва, постачань, збуту, системи розрахунків.

Склад оборотних коштів — це сукупність окремих елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу, рис. 3.1.

Структура оборотних коштів — це питома вага вартості окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в загальній сумі оборотних коштів

Система організації оборотних коштів побудована на принципах:

1. Самостійність підприємства у використанні оборотних коштів.
2. Визначення планової потреби і розміщення оборотних коштів по окремим елементам і підрозділам.
3. Корегування розрахованих і діючих нормативів з урахуванням змін до вимог господарювання.
4. Раціональна система фінансування оборотних коштів.
5. Контроль за рухом оборотних коштів.

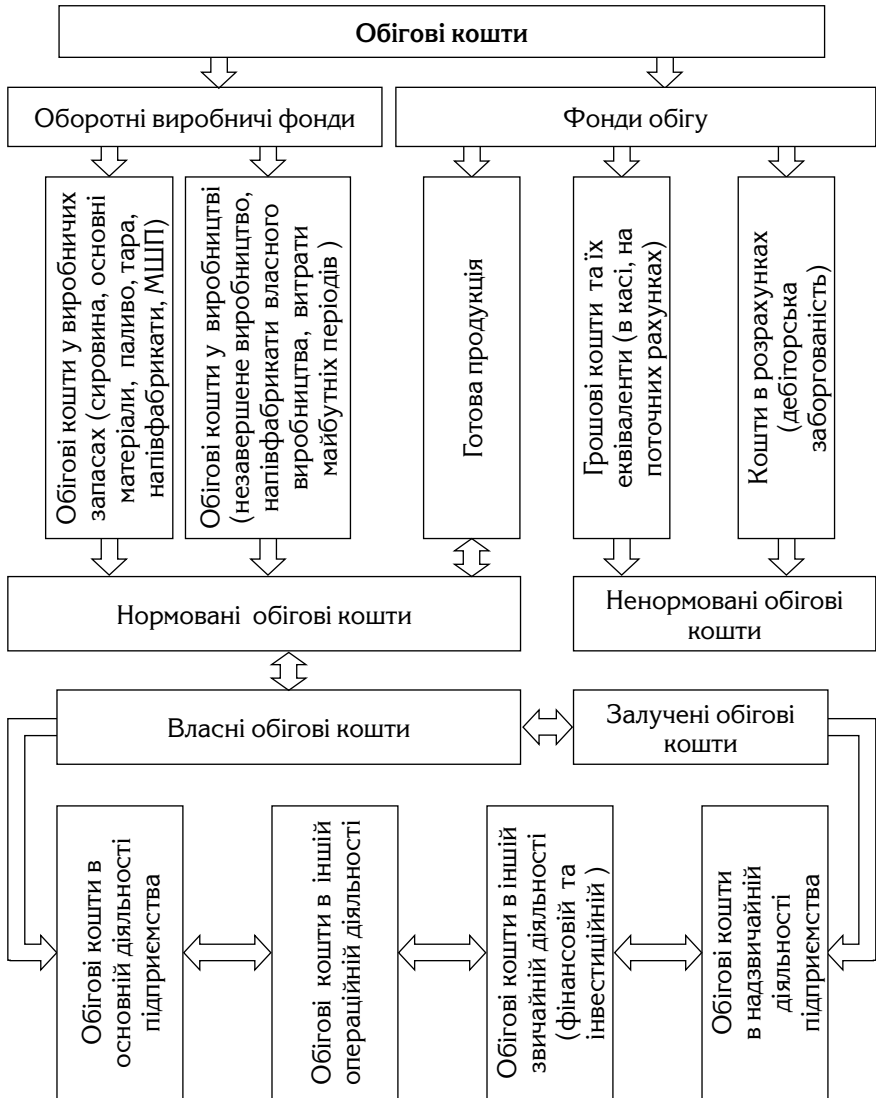

Рис. 3.1
Склад і розміщення обігових коштів

3.1.2. Нормування оборотних коштів

У процесі роботи підприємства необхідно чітко визначити потребу в оборотних коштах. Надлишок оборотних коштів приводить до нагромадження надмірних запасів, послабленню режиму економії і їхньому використанню не за призначенням. Недолік оборотних коштів негативно впливає на обсяг виробництва, прибуток, приводить до перебоїв у виробничому процесі і виникненню заборгованості.

На практиці використовуються два методи визначення потреби в оборотних коштах: прямий і економічний.

Метод прямого розрахунку забезпечує розробку обґрунтованих норм і нормативів на підприємстві з урахуванням впливу різних факторів, зв'язаних з особливостями організації постачань, виробництва і реалізації продукції.

Економічний метод допускає, що розраховані за допомогою прямого методу нормативи на поточний рік, поділяють на дві частини:

- перша включає нормативи оборотних коштів по статтях, розмір яких прямо залежить від обсягу витрат на виробництво (сировина, основні матеріали, покупні напівфабрикати, допоміжні матеріали, тара, незавершене виробництво і готова продукція (виробничий норматив));
- друга включає статті нормованих оборотних коштів, розмір яких прямо не залежить від зміни витрат на виробництво (запчастини для ремонту устаткування, малоцінні і швидкозношувані предмети, витрати майбутніх періодів (невиробничий норматив)).

Нормування оборотних коштів:

- дозволяє ефективно використовувати оборотні кошти на підприємстві;
- забезпечує безперервний і безперебійний процес виробництва;
- сприяє виконанню планів виробництва, реалізації продукції;
- сприяє мінімізації ризику підприємницької діяльності.

Нормування оборотних коштів для утворення виробничих запасів

Нормування оборотних коштів для утворення виробничих запасів здійснюється з метою забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції.

*Норматив оборотних коштів для утворення виробничих запасів =
= Одноденні витрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів
(у грошовому вираженні) × Норма оборотних коштів (днів)*

Одноденне використання сировини, матеріалів, напівфабрикатів визначається по кошторису витрат на виробництво IV кварталу планового року. Розмір одноденних витрат по номенклатурі сировини, матеріалів і напівфабрикатів розраховується розподілом суми їхніх витрат у IV кварталі планового року на 90.

Даний норматив включає такі елементи:

- *транспортний запас* — визначається як різниця між часом перебування вантажу в дорозі від постачальника споживачеві і часом поштового пересилання розрахункових документів, їхнього оформлення відправником вантажу й обробки банками за місцем перебування постачальника і споживача. При наявності декількох постачальників, транспортний запас розраховується як середньозважена величина і не встановлюється в тому випадку, якщо сировина і матеріали надходять до споживача раніш (або одночасно) чим розрахункові документи;
- *підготовчий запас* — це час для прийняття, розвантаження, сортування, складування матеріалів;
- *технологічний запас* — включає час на підготовчі операції, якщо вони є частиною виробничого циклу (наприклад, розкрій матеріалу, просушка деревини);
- *поточний запас* — залежить від частоти і рівномірності постачань і споживання запасів у виробництві;
- *гарантійний (страховий запас)* — утворюється з метою запобігання наслідків можливих перебоїв у постачаннях (порушення умов договору постачальником, затримка вантажу в дорозі).

Аналогічно встановлюється **норматив оборотних коштів на паливо** для усіх видів палива (крім газу), що використовується для технологічних та господарських цілей.

*Норматив оборотних коштів на допоміжні матеріали = Норма
одноденного використання × Величина одноденного використання;*

Норматив оборотних коштів на тару = Норма (у грошовому вираженні) × Обсяг товарної продукції в оптових цінах підприємства в плановому році.

Норматив розраховується для різних видів тари: покупний, власного виробництва, разового використання (підлягаюча і не підлягаючому поверненню), тарних матеріалів. Норма оборотних коштів на тару визначається в гривнях на 1000 грн. товарної продукції (розподілом потреби в оборотних коштах на тару в плановому році на товарну продукцію в цінах реалізації).

Норматив оборотних коштів на запчастині для ремонту машин, устаткування і транспортних засобів = Норма (у грошовому вираженні) × Середньорічна вартість виробничого, силового устаткування і транспортних засобів.

На підприємствах, що мають незначні вкладення оборотних коштів на запчастини, норматив може бути розрахований за допомогою укрупненого методу (на основі даних про залишки запчастин). Норма оборотних коштів на тару може коректуватися з урахуванням збільшення термінів міжремонтних періодів у плановому році і визначається в гривнях на 1000 грн. діючого устаткування (розподілом вартості середньорічних фактичних залишків запчастин на середню вартість виробничого, силового устаткування і транспортних засобів).

Нормування оборотних коштів для незавершеного виробництва

Незавершеним виробництвом вважають незавершений процес виготовлення продукції на усіх стадіях виробничого процесу з моменту першої операції до передачі готової продукції на склад.

Питома вага незавершеного виробництва в промисловості перевищує 20 % загальної вартості оборотних коштів. Обсяг незавершеного виробництва залежить від типу виробництва, тривалості й особливостей виробничого циклу.

*Норматив оборотних коштів для незавершеного виробництва =
= Одноденні витрати (у грошовому вираженні) × Тривалість
виробничого циклу (у днях) × Коефіцієнт збільшення витрат.*

Норма оборотних коштів для незавершеного виробництва визначається як добуток тривалості виробничого циклу і коефіцієнта збільшення витрат. Одноденні витрати розраховують шляхом розподілу витрат на випуск валової продукції (по виробничій собівартості) у IV кварталі планового року на 90 днів у кварталі. Тривалість виробничого циклу визначається на основі даних технологічних карт і планових нормативів виробництва. Якщо кількість деталей у незавершеному виробництві значно і тривалість виробничого циклу для них істотно розрізняється, визначають середньозважений показник. Коефіцієнт збільшення витрат — це відношення витрат у незавершеному виробництві до всієї собівартості готової продукції.

Нормування оборотних коштів для утворення запасів готової продукції

Готова продукція включає зроблені вироби, що пройшли технічний контроль підприємства та надійшли до складу, або прийняті замовником.

Обсяг готової продукції на складі повинний бути оптимальним, тобто з урахуванням тривалості виробничого циклу, умов реалізації продукції і порядку оплати за неї.

*Норматив оборотних коштів для утворення запасів готової продукції =
= Одноденний випуск продукції в IV кварталі планового року по
виробничій собівартості × Норма запасу оборотних коштів для готової
продукції (у днях).*

Норма запасу в оборотних коштах включає елементи: час на комплектування виробів для постачання, пакування продукції, оформлення та передачу платіжних документів у банк. Підприємства, що випускають велику номенклатуру продукції, розраховують середньозважену норму запасів оборотних коштів для готової продукції.

3.1.3. Джерела формування оборотних коштів

Визначення джерел фінансування оборотних коштів здійснюється на підприємстві з метою забезпечення необхідної потреби в них відповідними фінансовими коштами.

На підприємстві аналізується стан оборотних коштів у попередньому періоді, а потім формуються принципи, структура й обсяги фінансування оборотних коштів.

При визначенні структури фінансування оборотних коштів виділяють основні джерела їхнього формування:

- власні;
- залучені.

Власні джерела формування оборотних коштів підприємства

До власних джерел фінансування оборотних коштів підприємства належать:

- статутний фонд (капітал);
- відрахування від прибутку у фонди спеціального призначення;
- цільове фінансування і цільові надходження (з бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів).

Підприємство, що починає свою діяльність, як правило, формує оборотні кошти за рахунок коштів бюджету, пайових внесків засновника, засновників — членів, внесків іноземних учасників (для спільних підприємств), надходжень від емісії цінних паперів. Усі ці кошти включаються в уставний капітал підприємства.

Діюче підприємство фінансує оборотні кошти за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, надходжень від емісії цінних паперів, стійких пасивів.

Обсяг засобів для поповнення власних оборотних коштів залежить від очікуваних розмірів приросту нормативу оборотних коштів, загального обсягу прибутку, можливості одержання позикових засобів і інших факторів.

Стійкі пасиви відносять до засобів, порівнянних до власних. Це засоби цільового призначення, що постійно знаходяться в господарському обороті підприємства, але йому не належать. До їхнього використання по призначенню мінімальний залишок цих засобів є джерелом формування оборотних коштів підприємства. У бухгалтерському обліку не

виділяються стійкі пасиви, однак підприємства мають можливість їх планувати та використовувати.

Стойкі пасиви — мінімальна перехідна заборгованість по заробітній платі працівникам, по відрахуваннях на обов'язкове державне пенсійне страхування, на соціальне страхування, мінімальна заборгованість з резервів на покриття майбутніх витрат і платежів, авансування покупців (замовників)

Розмір мінімальної заборгованості по заробітній платі залежить від часу її виплати і терміну, за який вона виплачується. Чим більше розрив між терміном виплати заробітної плати і кінцевою датою періоду, за який вона виплачується, тим більше засобів підприємство може використовувати в господарському обороті.

Мінімальна заборгованість по резервах майбутніх платежів утворюється в основному за рахунок нарахувань на оплату відпусток, які списуються на витрати рівними частинами, а не на початку відпустки працівника.

Сума стійких пасивів визначається відповідно до програми виробництва, умов здачі продукції і порядку здійснення розрахунків.

На покриття приросту нормативу оборотних коштів може бути використана не вся сума стійких пасивів, а лише її приріст у плановому році, тому що базова сума враховувалася раніше.

Підприємство в процесі діяльності, як правило, має різні проблеми, зв'язані із зміною обсягу виробництва, асортименту продукції, умов постачань і збуту, несвоєчасним надходженням засобів за відвантаженою продукцією, нагромадженням на складі нереалізованої готової продукції, невиконання умов договорів. Такі проблеми породжують потребу в додаткових засобах, у тому числі і для фінансування оборотних коштів. Власних джерел формування оборотних коштів недостатньо. Підприємство може використовувати для задоволення потреби в додаткових коштах за рахунок залучення фінансових ресурсів, а саме:

- короткострокових і інших кредитів банку;
- комерційних кредитів;
- кредиторської заборгованості.

Банківські кредити призначені для фінансування витрат, пов'язаних із придбанням основних і поточних активів, сезонними потребами підприємства, тимчасовим збільшенням виробничих запасів, виникненням (збільшенням) дебіторської заборгованості й інших платежів. Кредити банку дозволяють оптимізувати джерела фінансування оборотних коштів і активно впливають на раціональне формування запасів оборотних коштів.

Комерційний (товарний) кредит являє собою форму оптового продажу підприємством сировини, матеріалів або продукції у формі відстрочки платежу. Для підприємств він має ряд переваг у порівнянні з іншими джерелами позикового капіталу, а саме:

- це найбільш маневрена форма фінансування за рахунок позикового капіталу виробничих запасів;
- дозволяє автоматично згладжувати сезонну потребу в позикових засобах, що обумовлена сезонним формуванням запасів сировини;
- вигідний підприємству-позичальникові і підприємству-постачальникові;
- вартість комерційного кредиту нижче чим фінансового;
- характеризується простим механізмом його оформлення.

Однак, поряд з перевагами, комерційний кредит має і ряд недоліків:

- вузький характер використання (дозволяє задовольнити потребу підприємства в позиковому капіталі тільки для фінансування оборотних коштів);
- обмежений характер у часі;
- характеризується підвищеним кредитним ризиком.

Підприємство, що використовує комерційний кредит, повинно обов'язково враховувати властиві йому переваги та недоліки.

Кредиторська заборгованість представляє найбільш короткостроковий вид використовуваних підприємством позикових коштів. Формування кредиторської заборгованості обумовлено різними термінами нарахування коштів на рахунки і погашення зобов'язань.

Іншими словами, кошти з моменту нарахування вже не є власністю підприємства, але використовуються ним до настання терміну погашення зобов'язань. Це джерело відносять до позапланових залучених джерел формування оборотних коштів. Допустима (нормальна) кредиторська заборгованість обумовлена діючим порядком розрахунків (наприклад: заборгованість постачальникам по розрахункових документах, термін оплати по яких ще не настав).

Кредиторська заборгованість — це короткострокові зобов'язання підприємств, що виникають:

- по розрахунках з бюджетом;
- по розрахункових документах і векселям, термін оплати яких не наступив і не оплачені в термін;
- по короткострокових кредитах.

3.1.4. Показники стану і використання оборотних коштів підприємства

Стан оборотних коштів підприємства характеризується, насамперед, їхньою наявністю на визначену дату (із суми розділу I пасиву балансу «Власний капітал» (рядок 380) і суми рядка 430 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» віднімається сума показників розділу I активу «Необоротні активи» рядок 080).

Швидкість обороту оборотних коштів характеризується періодом, у пліні якого оборотні кошти проходять усі стадії кругообігу на підприємстві, тобто здійснюють один оберт. Період оборотності оборотних коштів розраховується за планом і фактично. Порівняння отриманих результатів дозволяє робити висновки про прискорення або уповільнення оборотності оборотних коштів.

Період обороту оборотних коштів (у днях) = Середні залишки нормованих оборотних коштів (грн.). Тривалість розрахункового періоду (у днях) × Обсяг реалізованої продукції (грн.).

Ефективність використання оборотних коштів характеризує коефіцієнт оборотності. Чим більше оборотів здійснюють оборотні кошти, тим краще вони використовуються.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів = Обсяг реалізованої продукції (грн.) × Середні залишки нормованих оборотних коштів (грн.).

Коефіцієнт забезпеченості характеризує наявність власних оборотних коштів, необхідних для фінансової стабільності підприємства, його незалежність від позикових засобів. Значення коефіцієнта забезпеченості власними засобами нижче 0,1 свідчить про неплатоспроможність підприємства, а підвищення значення в порівнянні з попереднім періодом — про зміцнення фінансової незалежності і зниженні ризиків фінансових вкладень.

*Коефіцієнт забезпеченості власними засобами =
= Власні засоби (грн.) × Загальна сума оборотних коштів (грн.).*

Коефіцієнт покриття — узагальнений показник ліквідності балансу. Коефіцієнт характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення його боргів протягом року. Значення показника в границях 2,0–2,5 вважається прийнятним, менше 1,0 вважається, що структура балансу незадовільна, а підприємство неплатоспроможне.

*Коефіцієнт покриття = Сума всіх поточних активів (грн.) ×
× Сума короткострокових зобов'язань (грн.).*

Коефіцієнт абсолютної ліквідності відбиває готовність підприємства погасити свої борги. Значення коефіцієнта в границях 0,25–0,35 вважається достатнім, менше 0,2 — підприємство неплатоспроможне.

*Коефіцієнт абсолютної ліквідності = Грошові кошти (грн.) +
+ Короткострокові вкладення (грн.) × Сума короткострокових зобов'язань (грн.).*

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. *Виходячи із критерію тривалості обороту, прийнято, що кошти з обертанням вище одного року відносять до основних засобів, а з обертанням в межах року — до оборотних коштів.*
2. *За ступенем керованості оборотні кошти поділяють на нормовані і ненормовані.*
3. *Потреба підприємства в оборотних коштах залежать від таких факторів: виду бізнесу, масштабу діяльності, тривалості виробничого циклу, структури капіталу підприємства, видів сировини.*
4. *До методів розрахунку нормативів оборотних коштів відносять: аналітичний, метод прямого рахунку, коефіцієнтний розрахунок.*
5. *Заключний етап нормування — визначення норм по всім статтям оборотних коштів для підрозділів підприємства, де використовується матеріальні цінності і виготовляється продукція.*
6. *Одноразова витрата визначається згідно кошторису витрат на виробництво IV кварталу планового року без відрахування поворотних відходів.*
7. *Норматив оборотних коштів на готову продукцію визначається як добуток норми запасу оборотних коштів по готовій продукції в днях на одноразовий випуск продукції IV кварталі планового року.*
8. *Вивільнення оборотних коштів, прискорення їх обертання може бути абсолютним і відносним.*
9. *Абсолютне вивільнення оборотних коштів відбувається у разі, коли при наявності оборотних коштів в межах планової потреби забезпечене перевиконання плану виробництва.*

10. Відносно вивільнення коштів відбувається у тих випадках, коли плановий обсяг виробництва виконується з метою наявності оборотних коштів в зрівнянні з плановою потребою.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств (№ 283/97— ВР) від 22 травня 1997 р.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби» Затверджено наказом № 92 Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 8 «Нематеріальні активи»: Затверджено наказом № 242 Міністерства фінансів України 18 жовтня 1999 р.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Об'єднання підприємств»: Затверджено наказом № 163 Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 р.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 19 «Фінансові інвестиції» Затверджено наказом № 91 Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000 р.

3.2. Кредитування підприємств

Основні питання:

- 3.2.1. Необхідність і сутність кредитування підприємств.
- 3.2.2. Банківське кредитування підприємств.
- 3.2.3. Види небанківського кредитування підприємств.

Основні поняття і терміни:

Кредит, банківський кредит, комерційний кредит, бланковий кредит, дисконт, акцептний кредит, авальний кредит, факторинг.

3.2.1. Необхідність і сутність кредитування підприємств

Фірма може одержати «короткі» гроші шляхом одержання комерційного кредиту від продавця товару. Однак постійне отримання комерційного кредиту і збільшення терміну його надання ускладнюються через його неефективність для продавця, або через ненадійність оплати поставачання покупцем з низькою кредитоспроможністю. Якщо цей спосіб одержання коштів для фірми недоступний, то вона може отримати банківський кредит.

Кредит — це форма позичкового капіталу (в грошовій або товарній формах), що надається на умовах повернення і обумовлює виникнення кредитних відносин між тим, хто надає кредит, і тим, хто його отримує

Кредитні відносини — це відособлена частина економічних відносин, пов'язана з наданням вартості (коштів) у позику поверненням її разом із певним відсотком

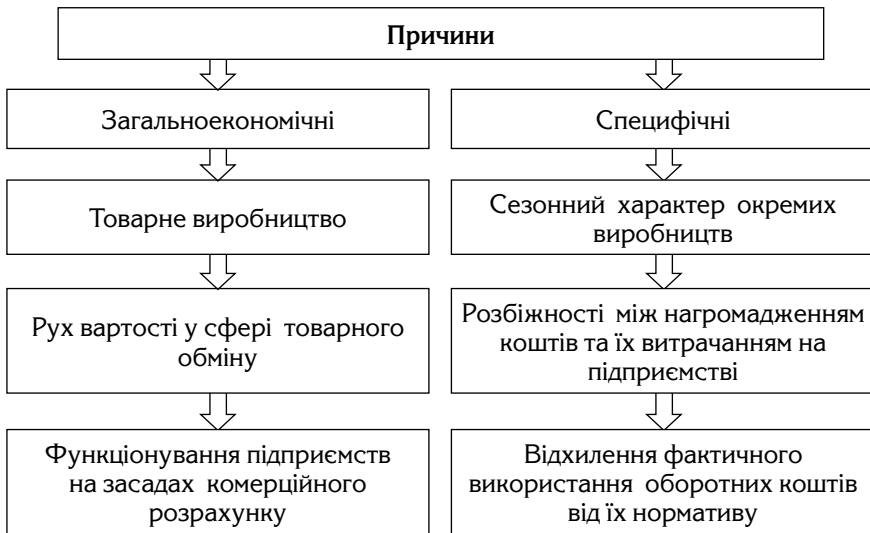
Об'єктом кредитних відносин є вартість, яка надається в позику з метою отримання прибутку.

Суб'єктами кредитних відносин можуть бути будь-які самостійні підприємства. Кредитні відносини характеризуються тим, що їх суб'єктами виступають дві сторони: одна з них у рамках конкретної кредитної угоди називається кредитором, інша — позичальником. Грошові чи товарно-матеріальні цінності, витрати або виконана робота та надані послуги, щодо яких укладається кредитний договір, є суб'єктом кредиту. Існування кредитних відносин обумовлене рядом факторів, рис. 3.2.

Основними об'єктами короткострокового кредитування в обігові кошти є:

- виробничі запаси (сировина, основні й допоміжні матеріали, запасні частини, паливо, інструмент);
- незавершене виробництво та напівфабрикати власного виробництва;

Рис. 3.2

Причини виникнення кредитних відносин

- витрати майбутніх періодів (сезонні витрати, витрати на освоєння випуску нових виробів тощо);
- готова продукція і товари.

3.2.2. Банківське кредитування підприємств

Банківський кредит — це основна форма кредиту, за якої банк надає клієнтові у тимчасове використання частину власного, або залученого капіталу на умовах повернення зі сплатою банківського процента

Банківський кредит класифікують за різними ознаками, рис. 3.3.

Строковий кредит — незабезпечений кредит на термін не більш 90 днів, звичайно оформлений у виді простого векселя, підписано-го позичальником. У країнах з недостатньо розвитими ринковими

Рис. 3.3
Банківське обслуговування підприємства

відносинами і законодавством замість простого векселя оформляється звичайна *спеціальна кредитна угода* між банком і фірмою. Грошові кошти по терміновій позиції надаються одноразово в повній сумі і повертаються з відсотками в повній сумі позики одразу. Запозичення коштів таким способом фірма здійснює у *виняткових ситуаціях*, коли виникають несподівані потреби в коштах. Тому строкові позики мають *високу вартість*, зв'язану з високими адміністративними витратами по оформленню і виконанню договорів такого типу.

Контокорентний кредит (від італ. *conto corrent* — поточний рахунок) передбачає ведення банком поточного рахунку клієнта з оплатою розрахункових документів, що надійшли, і зарахуванням виторгу. Якщо коштів клієнта виявляється недостатньо для погашення зобов'язань, банк кредитує його в межах встановленої в кредитному договорі суми, тобто контокорент може мати і дебетове, і кредитове сальдо.

Існують спеціальні *овердрафтні рахунки*, коли банк кредитує клієнта понад установлений кредитним договором суми. Розрахунки по контокоренту проводяться з установленою договором періодичністю шляхом сальдо платежів і надходжень і визначення реальної суми наданого кредиту.

Овердрафт — це допущення дебетового залишку на рахунок клієнта. У багатьох країнах клієнтські овердрафти *заборонені* законодавчо (однак вони активно використовуються у Великобританії). Овердрафт розглядається як своєрідна позичка клієнтові, що повинна бути погашена в короткий термін і з процентною ставкою, що перевищує середньо-ринкову.

Онкольний кредит (від англ. *on call* — за вимогою) є різновидом контокоренту і видається, як правило, під заставу товарно-матеріальних цінностей або цінних паперів. У межах забезпеченого кредиту банк оплачує всі рахунки клієнта, одержуючи право погашення кредиту на першу свою вимогу за рахунок коштів, що надійшли на рахунок клієнта, а при їхній недостатності — шляхом реалізації застави. Процентна ставка по цьому кредиту нижче, ніж по термінових позичках.

Обліковий (вексельний) кредит надається банком пред'явникові векселів, обліковуючи їх до настання терміну платежу. Векселедержатель одержує від банку зазначену у векселі суму за винятком облікового відсотка, комісійних платежів і інших накладних витрат. Закриття кредиту здійснюється на підставі повідомлення банку про оплату векселя.

Відомі й інші форми кредитування за допомогою банківського векселя. Наприклад, підприємство може придбати банківський вексель за ціною нижче номіналу і використовувати його як платіжний засіб. Останнє в ланцюжку підприємство в потрібний момент пред'явить вексель банкові для погашення й одержить зазначену в ньому суму. Підприємство, що купило банківський вексель, одержує додаткове джерело короткострокового фінансування (різниця між номіналом векселя і сплаченої за нього сумою), крім того, не відбувається зриву платежів у ланцюжку).

Акцептний кредит використовується в основному в зовнішній торгівлі і надається постачальником імпортерів шляхом акцепту банком виставлених на нього експортером трат.

Аваль — поручительство за особу, зобов'язання за векселем, звичайно на лицьовій стороні векселя або алонжі. Банк, що видав таку гарантію (аваліст), відповідає за платіж за векселем у тім же обсязі, що й особа якому він виданий, тобто, несе солідарну відповідальність. Аваліст, що оплатив вексель має право вимагати відшкодування платежу, за яке він дав аваль, а також з осіб, відповідальних перед останнім.

Ломбардний кредит здійснюється у формі банківського кредиту під заставу депонованих у банку цінних паперів. У заставу звичайно приймаються цінні папери, що котируються на біржі.

Сума кредиту складає від 50 до 90 % їхньої курсової вартості. Термін кредиту звичайно не перевищує трьох місяців.

Контракт на одержання ломбардного кредиту може передбачати різні умови виплати боргу. У випадку, якщо позичальник не погасить кредит вчасно, він зобов'язаний розрахуватися з кредитором по збільшеній (штрафній) процентній ставці за весь період прострочення платежу. Якщо кредит усе-таки не буде погашений, право власності переходить до кредитора, що реалізує майно й утримує з продажу суму боргу разом з нарахованими відсотками.

Кредит на фінансовому ринку. Великі добре відомі компанії іноді роблять короткострокові позики за допомогою продажу короткострокових комерційних векселів і інших інструментів фінансового ринку. Короткостроковий комерційний вексель являє собою незабезпечене короткострокове перекладне боргове зобов'язання, що обертається на фінансовому ринку. Оскільки такі векселі незабезпечені і є інструментами цього ринку, тільки самі кредитоспроможні компанії можуть використовувати комерційний вексель як джерело короткострокового фінансування.

Принципова перевага позики під комерційний вексель як джерела короткострокового фінансування в тім, що він звичайно дешевше, ніж короткострокова комерційна позичка в комерційному банку. У залежності від зміни процентної ставки ставка за комерційним векселем на 1–6 % нижче, ніж першокласна ставка по банківських кредитах для позичальників. Для більшої частини компаній позики під комерційні векселі доповнюють банківські кредити.

Однак звичайний розвиток ринку комерційних векселів і інших фінансових ринків відбувається за рахунок банківських кредитів. Частка на ринку загального корпоративного фінансування, що задовольняється банками, постійно знижується. Замість випуску соло-векселя, деякі корпорації випускають так названі банківські комерційні векселі. У цьому випадку банк надає акредитив, що гарантує інвесторові оплату зобов'язань компанії. Якість інвестицій у цьому випадку залежить від кредитоспроможності

банку, а вексель бере участь у котируваннях рейтингових агентств. За надання акредитива банк стягує комісійну винагороду в залежності від максимальної суми кредиту, що він гарантує. Звичайно комісійний збір складає 1/8 або 1/4 %. Крім того, банк часто дає кредит для використання на ринку векселів і стягує за це плату 1/8 або 1/4 %.

Банківські акцепти. Для компаній, що займаються міжнародною торгівлею або збереженням і доставкою визначених, що користуються попитом товарів, прийнятним джерелом фінансування можуть бути банківські акцепти. Американська компанія бажає імпортувати на 100 000 дол. електронних комплектуючих з Японії, дві компанії домовляються про використання 90-денного термінового векселя при оплаті. Американська компанія відкриває у своєму банку акредитив. Це означає, що банк погоджується акцептувати трату, переведену на адресу компанії через японський банк. Японська фірма відвантажує товари й у той же час виписує трату, що є вказівкою американській фірмі оплатити суму постачання в 90-денний термін. Потім трата передається японському банку. Відповідно до попередньої домовленості трата посилається в американський банк і акцептується цим банком. У цей момент вона стає банківським акцептом. По суті, банк приймає на себе відповідальність за оплату, таким чином, змінюючи трасата — американську компанію — собою.

Кредитна лінія (line of credit) — договір між банком і його клієнтом, що представляє собою обіцянку банку надати клієнтові визначену суму грошей до де-якого ліміту протягом визначеного терміну.

Звичайно договір укладається на 1 рік і через рік підлягає відновленню. Часто кредитна лінія відновляється після того, як банк одержує завірений аудитором річний звіт про діяльність компанії і можливість вивчити результати цієї діяльності. Якщо закінчення періоду, за який звітує позичальник, приходиться на 31 грудня, банк може встановити інший період дії кредитної лінії — наприклад до березня. У березні банк і компанія зустрічаються для обговорення кредитних потреб фірми в майбутньому році у світлі результатів її діяльності за минулий рік. Обсяг кредиту базується на оцінці банком кредитоспроможності позичальника і його потреб у коштах. У залежності від зміни цих умов кредитна лінія може бути відновлена, починаючи з терміну припинення дії попередньої угоди або навіть раніше, якщо виникла необхідність змінити умови.

Кредитна лінія може оформлятися у виді *письмової* кредитної угоди клієнта з банком або бути результатом *усної* домовленості (звичайно в країнах з розвинуеною кредитною системою). Кредитна лінія відкривається *під регулярне використання*. Розрізняють обумовлену (зв'язану) і необумовлену кредитні лінії. При відкритті *зв'язаної кредитної лінії* банк надає можливість фірмі використовувати кошти тільки під визначені цілі. У випадку *необумовленої* кредитної лінії фірма може використовувати отриманий кредит на будь-які цілі.

Незважаючи на переваги для позичальника — *кредитна лінія не являє собою формального зобов'язання банку надавати кредит*. Позичальника часто інформують про висновок угоди за допомогою повідомлення про те, що банк хотів би дати кредит на визначену суму.

Револьверний кредит (revolving credit) — автоматично поновлюваний кредит (або акредитив), кредитна лінія. Юридично формалізований контракт про надання кредиту на якусь максимальну суму в повній визначеного періоду.

Якщо фінансове становище фірми не змінюється, то раніше надава їй кредитна лінія *продовжується* на фіксований термін (звичайно на рік). При перегляді кредиту уточнюються наступні умови кредиту: розмір кредитної лінії, процентна ставка по кредиту й інші умови. *Розмір процентної ставки* — особливо важлива категорія для банку, тому що зміна процентних ставок у часі різко зростає.

Револьверний кредит на відміну від кредитної лінії являє собою юридичне зобов'язання давати кредит у межах встановленого обсягу протягом установленого періоду. Поки зобов'язання зберігає силу, банк повинен давати кредит, коли б позичальник не побажав, за умови, що загальна його сума не перевищить визначеного максимального розміру.

3.2.3. Небанківське кредитування підприємств

Основними видами небанківського кредитування підприємств є комерційне, лізингове і державне кредитування, кредитування за рахунок коштів міжнародних фінансово-кредитних інститутів.

Комерційний кредит — це короткостроковий кредит, що надається продавцем (виробником) продукції покупцеві у формі відтермінування оплати за продані товари, виконані роботи чи надані послуги

Призначенням комерційного кредиту є прискорення реалізації товарів та одержання прибутку. Процент за комерційний кредит, як правило, є нижчим, аніж за банківський кредит. Погашення комерційного кредиту може здійснюватися через оплату боржником векселя, передаванням векселя іншій особі, переоформленням комерційного кредиту на банківський. Комерційний кредит надають у товарній формі.

На практиці застосовують **три види комерційного кредиту**, рис. 3.4:

- кредит із фіксованим терміном погашення;
- консигнація — форма комерційного кредитування, за якої погашення кредиту здійснюють після фактичної реалізації товарів, отриманих позичальником від їх власника. Якщо товари не продаються, позичальник (консигнатор) має право повернути його власникові;
- кредитування за відкритим рахунком через простий запис вартості проданих у кредит товарів. За цієї форми комерційного кредитування постачання наступної партії товарів можливе до моменту погашення попередньої заборгованості.

Комерційний кредит дешевший від банківського, однак така форма кредитування підприємства обмежена в обсягах і термінах надання.

Рис. 3.4

Види комерційного кредитування підприємств

Лізинговий кредит — це кредит, який надається в товарній формі лізингодавцем (кредитором) лізингоотримувачеві (позичальнику).

Лізинг — це довготермінова оренда машин, обладнання, споруд виробничого призначення. Згідно з чинним законодавством лізинг — це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи фінансових ресурсів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачеві майна, що є його власністю (або набувається ним у власність за дорученням і погодженням із лізингоодержувачем у відповідного продавця) за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. Здійснюючи лізингові операції, орендодавець купує машини, обладнання, транспортні засоби, виробничі споруди, ЕОМ, інші основні засоби і передає їх за угодою орендареві для використання з виробничою метою, і зберігаючи при цьому право власності на них до кінця угоди. Лізинг є специфічною формою фінансування капітальних інвестицій, альтернативною традиційному банківському кредитуванню чи використанню для придбання основних засобів власних фінансових ресурсів. Він дає змогу підприємствам та організаціям отримати необхідні виробничі засоби без значних одноразових витрат, а також уникнути витрат, пов'язаних із моральним старінням засобів виробництва.

У лізингових операціях звичайно беруть участь три сторони: виробник (постачальник) машин і обладнання, організація, що фінансує лізингову угоду (орендодавець), і організація, яка використовує орендоване майно у своїх інтересах (орендар). Організаціями, що фінансують лізингові операції, виступають спеціальні лізингові компанії або банки.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. Основними джерелами запозичення позик банку є банківський кредит.
2. Найбільш розповсюдженими формами банківського кредиту є: *бланковий кредит; контокорентний кредит; відкриття кредитної лінії; ломбардний кредит; іпотечний кредит; інші форми кредиту (фінансовий лізинг, авальний кредит).*
3. *Бланковий кредит надається комерційним банком, який здійснює розрахунково-касове обслуговування підприємства.*
4. *Короткостроковий кредит надається на тимчасові потреби терміном до трьох років.*
5. *Контокорентний кредит банк відкриває підприємству з метою обліку на ньому як кредитних, так і розрахункових операцій.*
6. *Відкриття кредитної лінії являє собою згоду між підприємством і банком про використання протягом визначеного терміну і на визначених умовах кредитів, сума ліміту якого заздалегідь обговорюється.*
7. *Особливістю даної форми кредиту є те, що вона не може бути анульована банком у випадку покращення фінансового стану підприємства.*
8. *Ломбардний кредит може бути отриманий підприємством під заставу високоліквідних активів.*
9. *Метою використання кредиту є: визначення співвідношення різних форм банківського кредиту, що видається підприємству на короткостроковій і довгостроковій основі, та визначеній потребі його в короткостроковому залученні капіталу; вивчення та оцінка комерційних банків, потенціальних кредиторів; співставлення умов можливого одержання різних форм банківського кредиту, тобто співставлення ставки відсотків за кредит, умов виплати суми відсотку та суми заборгованості.*
10. *Комерційний кредит — це форма авансу покупця, який повністю перераховує визначену суму готівкових коштів після отримання товарно-матеріальних цінностей.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20.09.2001 р. (№ 2740-111).
2. Закон України «Про лізинг» від 16 грудня 1997 р. (№ 723/97-ВР).
3. Закон України «Про Національний банк України» від 10.01.2002 р. (№ 2922-111).
4. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 5 квітня 2001 р. (№ 2374-111).

3.3. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів

Основні питання:

- 3.3.1. Сутність, склад і структура основних засобів підприємства.
- 3.3.2. Амортизація основних засобів та методи її нарахування.
- 3.3.3. Сутність і склад капітальних вкладень.
- 3.3.4. Показники стану та ефективності використання основних засобів.

Основні поняття і терміни:

Капітал підприємства — характеризує загальну вартість (у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах), інвестованих у формування його активів.

Оборотний капітал — частина капіталу підприємства, що інвестована в його оборотні активи (грошові кошти і їхні еквіваленти, інші активи, призначені для реалізації або споживання в плині періоду, що не перевищує один рік).

Основний капітал — частина капіталу, що інвестований в усі види його необоротних активів.

Необоротні активи — це активи підприємства, термін експлуатації, або погашення яких перевищує один рік (365 днів). До них відносять: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, капітальні інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, інші необоротні активи.

3.3.1. Сутність, склад і структура основних засобів підприємства

Основні засоби — це матеріальні активи, що підприємство утримує з метою їхнього використання в процесі виробництва або постачання товарів, робіт, послуг, здавання в оренду іншим особам, або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він довший за рік).

Не належать до основних засобів:

- предмети терміном служби менше одного року незалежно від їхньої вартості;
- спеціальні інструменти і спеціальні пристосування підприємств серійного і масового виробництва окремих виробів або для виготовлення індивідуальних замовлень незалежно від їхньої вартості;
- спеціальний одяг, спеціальне взуття, постільні принадлежності незалежно від їхньої вартості і терміну служби.

Основні засоби підприємства включають:

1. **Виробничі основні засоби** — частина основних засобів, що бере участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натуральну форму. Вартість основних виробничих засобів переноситься на створений продукт поступово, у міру використання. Відновлення цих засобів здійснюється за рахунок капітальних інвестицій. Основні виробничі засоби з обліком їхнього виробничого призначення розділяються на групи:

А. Будинки і споруди

До них належать — будинки основних, допоміжних, обслуговуючих цехів, депо, гаражі промислового підприємства, конструкторські бюро, керування, контори, піднімальні і відкриті гірські видобутки, нафтові і газові шпари, димарі і водонапірні башти на окремих фундаментах, дороги для усіх видів транспорту усередині підприємства, дамби, греблі, канали.

Б. Передатні пристрої

До них належать — водорозподільні пристрої, спорудження електропередачі і зв'язку, каналізаційні спорудження, газопроводи.

В. Машини й устаткування

До них належать — робочі машини й устаткування, вимірювальні і регулюючі прилади, лабораторне устаткування, обчислювальна техніка, транспортні засоби.

Г. Виробничий і господарський інвентар

До них належать — механізовані і ручні інструменти усіх видів, що ріжуть, що давлять, ударні, а також усілякі пристосування, різні предмети господарського і виробничого характеру.

Д. Інші основні засоби

2. **Невиробничі основні засоби** — це житлові будинки й інші об'єкти соціально-культурного і побутового обслуговування на балансі підприємства. Невиробничі основні засоби не переносять свою вартість на створений продукт. Відновлення здійснюється за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства.

Структура основних виробничих засобів — це співвідношення окремих їхніх груп

Підприємство зацікавлене в оптимальному підвищенні питомої ваги активної частини основних виробничих засобів (ті, котрі обслуговують процес виробництва і характеризують виробничі можливості підприємства). Поліпшення структури основних виробничих фондів може

бути досягнуте за рахунок відновлення і модернізації устаткування, ефективного використання робочих приміщень, ліквідації зайвого і малоефективного устаткування.

На структуру основних виробничих засобів підприємства впливають:

- приналежність до визначеної галузі;
- рівень автоматизації і механізації;
- рівень спеціалізації і кооперування;
- кліматичні і географічні умови розміщення підприємства.

Відтворення основних засобів підприємства

Відтворення основних засобів підприємства — це процес безперервного їхнього відновлення, що характеризується:

- основні виробничі засоби поступово переносять свою вартість на вироблену продукцію;
- у процесі відтворення одночасно відбувається рух їхньої споживчої вартості і вартості;
- нарахування амортизаційних відрахувань здійснюється нагромадженням у грошовій формі частково перенесеної вартості основних виробничих засобів на готову продукцію;
- основні виробничі засоби обновляються в натуральній формі вплин тривалого періоду часу, що дозволяє маневрувати засобами амортизаційного фонду.

Розрізняють просте і розширене відтворення.

Просте відтворення припускає утворення основних виробничих засобів у кожному наступному циклі виробництва в незмінному обсязі і з фінансування заміни зношених основних засобів є нарахована сума амортизації.

Просте відтворення основних засобів здійснюється в двох формах:

- заміна зношених або застарілих основних виробничих засобів;
- капітальний ремонт діючих основних засобів.

Розширене відтворення припускає кількісне і якісне збільшення діючих основних засобів або придбання нових основних засобів, здатних забезпечити вищий рівень продуктивності устаткування, у кожному

наступному циклі виробництва. Джерелом фінансування в умовах розширеного відтворення є використання частини створеного додаткового продукту.

Основні засоби піддаються зносу двоякого роду — фізичному (матеріальному) і моральному (економічному).

Фізичний знос виявляється в постійній втраті техніко-економічних властивостей і, отже, у втраті споживчій вартості, що у міру використання необоротних активів переноситься на готовий продукт.

*Розмір фізичного зносу (%) = Фактичний термін служби ×
× Нормативний термін служби (100 — ліквідаційна вартість у відсотках до балансової вартості).*

При проведенні технічного обстеження оцінюють фізичний знос окремих елементів основних засобів, а потім визначають середньозважений відсоток зносу в цілому по підприємству.

Моральний знос — це передчасне, до закінчення нормативного терміну фізичного зносу, відставання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів у наслідку створення нових, більш прогресивних і економічно ефективних в експлуатації активів.

Розрізняють дві форми морального зносу:

- перша виражає зменшення вартості основних засобів в наслідок скорочення суспільно-необхідних витрат праці на їхнє відтворення;
- друга виражає зменшення ефективності основних засобів у результаті впровадження нових, більш прогресивних і економічно ефективних основних засобів.

Розрізняють *повний* і *частковий* знос основних засобів.

Повний знос передбачає повну заміну зношених основних засобів (нове капітальне будівництво) або придбання нових основних засобів.

Частковий знос компенсується капітальним ремонтом основних засобів.

Поряд відновленням у натуральній формі здійснюється «економічне відновлення» — відшкодування по вартості через систему амортизації.

3.3.2. Амортизація основних засобів та методи їх нарахування

Амортизація — це систематичний розподіл вартості необоротних активів, що амортизується (первісна мінус ліквідаційна вартість) упродовж строку їх корисного використання (експлуатації)

Амортизаційні відрахування — це специфічний вид фінансових ресурсів. З одного боку, амортизаційні відрахування — це витрати підприємства, тому що їхню суму, нараховану на виробничі необоротні активи, включають у собівартість продукції, робіт, послуг. Водночас, у складі виторгу (доходу) від реалізації продукції суму амортизаційних відрахувань розглядають як цільовий фонд, складову фінансових ресурсів, призначених для відтворення зношених у процесі виробництва необоротних матеріальних і нематеріальних активів

Основними фондами в податковому обліку вважають матеріальні цінності, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких перевищує 1000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом

Для нарахування амортизаційних відрахувань згідно податкового обліку основні фонди поділяють на групи:

Група 1 — будинки, спорудження, їхні структурні компоненти, передатні пристрої, у тому числі житлові будинки і їхні частини, вартість капітального поліпшення землі;

Група 2 — автомобільний транспорт і запчастини до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади й інструменти, інше конторське устаткування, пристрої і приналежності до них;

Група 3 — інші основні засоби, не включені в групи 1, 2 і 4;

Група 4 — електронно-обчислювальні машини, інформаційні системи, телефони, мікрофони, радіо, засоби зчитування або печатки інформації, радії, вартість яких вище вартості малоцінних предметів.

Розмір амортизаційних відрахувань залежить від балансової вартості основних засобів і норм відрахувань, а також методів їхнього нарахування:

- група 1 — 2 %;
- група 2 — 10 %;
- група 3 — 6 %;
- група 4 — 15 %.

По групі 1 амортизація нараховується за кожним об'єктом до досягнення ним балансової вартості 100 НМДГ;

По групі 2, 3, 4 — у цілому по групі до досягнення групою балансової вартості 0 грн.

Переваги: застосування цього методу дає змогу зблизити бухгалтерський і податковий облік основних засобів

Недоліки: метод не економічно виправданий, оскільки не враховує реальних строків служби основних засобів; не дає можливості визначити залишкову вартість по об'єктах, де облік ведеться в цілому по групах.

Розрізняють метод нарахування амортизації у податковому обліку:

1. Звичайний податковий метод за встановленими ставками для кожної групи основних засобів — припускає рівномірне нарахування амортизаційних відрахувань на основні засоби протягом усього терміну їхньої служби.

У фінансовому обліку амортизацію основних засобів нараховують такими методами:

- прямолінійний метод;
- метод зменшення залишкової вартості;
- метод прискореного зменшення залишкової вартості;
- кумулятивний метод;
- виробничий метод.

Первісна (історична, фактична) вартість нематеріальних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Справедлива вартість необоротного активу — це сума, за якою можна здійснити обмін активу в результаті операції між обізнаними, зацікавленими і незалежними сторонами. Застосовується при визначенні

первісної вартості основних засобів, що отримані безоплатно та внесені до статутного капіталу.

Переоцінена вартість необоротних активів визначається множенням їхньої балансової вартості на коефіцієнт індексації.

Залишкова вартість (балансова) необоротних активів — це первісна вартість за вирахуванням зносу (знос основних засобів — це втрата ними своїх споживчих якостей а отже, і вартості; величина зносу відповідає сумі нарахованої амортизації).

Ліквідаційна вартість необоротних активів — це сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує одержати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних із їх продажем або ліквідацією.

Норми амортизаційних відрахувань встановлюються у відсотках до балансової вартості кожної з груп основних засобів на початок звітного періоду.

Нарахування амортизаційних відрахувань дозволяє визначити поточну вартість незношеної частини основних засобів, одночасно визначається накопичена частина фінансових ресурсів для майбутньої заміни основних засобів.

Амортизаційні відрахування нараховуються на балансову вартість основних засобів з урахуванням витрат на їхнє поліпшення.

3.3.3. Сутність і склад капіталовкладень

Капіталовкладення — це витрати на утворення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів

На підприємстві з метою визначення розмірів капіталовкладень складається бюджет капітальних вкладень у розрізі кварталів планового року.

Фінансування капіталовкладень залежить від структури активів підприємства, стану фінансового ринку, оподатковування доходів підприємства, фінансової політики підприємства і стабільності його роботи.

Фінансування може здійснюватися за рахунок джерел:

1. Власні фінансові ресурси:
  - внески засновників підприємства;
  - амортизаційні відрахування;
  - прибуток;
  - резервний капітал;
2. Залучені фінансові ресурси:
  - кредити;
  - іноземні інвестиції;
  - кошти, отримані від емісії і продажу цінних паперів;
  - кошти благодійних фондів;
3. Централізовані фінансові ресурси:
  - кошти у державного і місцевого бюджетів;
  - кошти позабюджетних фондів.

За рахунок державного бюджету фінансуються об'єкти, включені в цільову комплексну програму, затверджену Кабінетом Міністрів України.

Порядок фінансування капітальних вкладень залежить від способу проведення капітальних робіт.

Підрядний спосіб припускає виконання робіт підрядними організаціями, а фінансування і розрахунки згідно з укладеними договорами.

Господарський спосіб припускає виконання робіт підприємством самостійно, а розрахунки виробляються за фактично виконані роботи.

Ремонт основних засобів на підприємстві обумовлений фізичним зносом основних засобів.

Поточний ремонт — здійснюється для забезпечення роботи основних виробничих засобів і складається в усуненні поломок, заміні або відновленні окремих їхніх частин.

Середній ремонт — проводиться з метою часткового відновлення основних засобів, що визначається технічною документацією.

Капітальний ремонт — проводиться з метою відновлення основних засобів як виробничих ресурсів.

Витрати на усі види ремонтів визначаються підприємством самостійно. Фінансування капітального ремонту здійснюється відповідно до плану капітального ремонту і залежить від способу його проведення. При підрядному способі здійснення капітального ремонту розрахунки

виробляються на підставі укладених договорів; при господарському способі — по окремих елементах витрат.

3.3.4. Показники стану та ефективності використання основних засобів

Стан і використання основних засобів виробництва є важливим чинником підвищення ефективної діяльності підприємства.

Фондомісткість характеризує забезпеченість підприємства основними засобами.

Фондомісткість = Балансова вартість основних виробничих засобів : Вартість виробленої продукції.

Фондоозброєність показує величину основних засобів на одного працівника.

Фондоозброєність = Балансова вартість основних виробничих засобів : Середня облікова чисельність працюючих.

Коефіцієнт зносу основних виробничих засобів показує ступінь зносу основних виробничих засобів.

Коефіцієнт зносу основних виробничих засобів = Сума зносу основних виробничих засобів : Балансова вартість основних виробничих засобів.

Коефіцієнт придатності основних виробничих засобів показує частину основних засобів, придатних до експлуатації.

Коефіцієнт придатності основних виробничих засобів = 1 – Коефіцієнт зносу основних виробничих засобів.

Коефіцієнт оновлення основних виробничих засобів показує частину нових введених основних засобів у загальній вартості основних засобів.

Коефіцієнт оновлення основних виробничих засобів = Вартість введених основних виробничих засобів : Балансова вартість основних виробничих засобів.

Коефіцієнт вибуття основних виробничих засобів характеризує інтенсивність вибуття основних виробничих засобів.

Коефіцієнт вибуття основних виробничих засобів = Вартість виведених основних виробничих засобів : Балансова вартість основних виробничих засобів.

Коефіцієнт приросту основних виробничих засобів показує ступінь збільшення основних засобів у звітному періоді стосовно минулого року.

Коефіцієнт приросту основних виробничих засобів = (Вартість виведених основних виробничих засобів — Вартість введених основних виробничих засобів) : Балансова вартість основних виробничих засобів.

Фондовіддача характеризує ефективність використання основних виробничих засобів, показує суму зробленої продукції на одну гривню основних виробничих засобів.

Фондовіддача = Вартість виробленої продукції : Балансова вартість основних виробничих засобів.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. Основні засоби — це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, надання в оренду іншим особам, або для здійснення адміністративних і соціально-

- культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).
2. В економічних розрахунках використовують наступні оцінки основних засобів: первісну, відновлену, залишкову, балансову, ліквідаційну.
  3. Амортизація — це процес перенесення вартості основних фондів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення.
  4. До джерел власних засобів відносяться: амортизація; знос нематеріальних активів; прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства.
  5. До джерел позичкових коштів відносяться: кредити банків, долява участь у будівництві фінансування із бюджету, фінансування із позабюджетних фондів.
  6. Платник податку не може самостійно прийняти рішення про застосування кумулятивного методу амортизації основних фондів гр. III.
  7. Порядок бухгалтерського обліку балансової вартості груп основних засобів встановлення Міністерством фінансів України.
  8. Амортизація основних засобів груп II і III проводяться до досягнення балансової вартості групи нульового значення.
  9. Річні та квартальні норми амортизаційних відрахувань здійснюються по чотирьом групам.
  10. Фондомісткість — це показник зворотній фондівіддачі, який характеризує величину основних виробничих фондів.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» (№ 283/97-ВР) від 22 травня 1997 р.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби» Затверджено наказом № 92 Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 8 «Нематеріальні активи»: Затверджено наказом № 242 Міністерства фінансів України 18 жовтня 1999 р.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Об'єднання підприємств»: Затверджено наказом № 163 Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 р.

3.4. Оцінка фінансового стану підприємства

Основні питання:

- 3.4.1. Необхідність здійснення оцінки фінансового стану підприємства.
- 3.4.2. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану.
- 3.4.3. Показники оцінки фінансового стану.

3.4.1. Необхідність здійснення оцінки фінансового стану підприємства

Аналіз і контроль фінансової діяльності підприємства — це діагноз його фінансового стану, що дозволяє визначити недоліки і прорахунки, виявити і мобілізувати внутрішні господарські резерви, збільшити доходи і прибутки, зменшити витрати виробництва, підвищити рентабельність, поліпшити фінансово-господарську діяльність підприємства в цілому

У залежності від організації проведення фінансового аналізу розрізняють:

- **зовнішній фінансовий аналіз**, що здійснюють працівники податкових органів, аудиторських фірм, банків, страхових компаній з метою вивчення правильності відображення результатів фінансової діяльності підприємства;

- **внутрішній фінансовий аналіз**, що здійснюють менеджери підприємства з використанням усієї сукупності наявних інформативних показників.

Аналітична робота підприємства включає:

1. *аналіз фінансових результатів і рентабельності:*
  - аналіз і оцінка рівня і динаміки показників прибутковості, факторний аналіз прибутку від реалізації продукції, товарів і послуг;
  - аналіз фінансових результатів від інвестиційної й іншої діяльності;
  - аналіз і оцінка використання чистого прибутку;
  - аналіз взаємозв'язку витрат, обсягів виробництва продукції і прибутку;
  - аналіз взаємозв'язку прибутку, руху оборотного капіталу і грошових потоків;
  - аналіз і оцінка впливу інфляції на фінансові результати;
  - факторний аналіз показників рентабельності;
2. *аналіз фінансового стану підприємства:*
  - аналіз і оцінка складу і динаміки майна;
  - аналіз фінансової стійкості підприємства;
  - аналіз ліквідності балансу;
  - комплексний аналіз і рейтингова оцінка підприємства.

Фінансовий контроль — процес перевірки фінансової діяльності підприємства, своєчасне виявлення відхилень і прийняття оперативних управлінських рішень, що забезпечують її нормалізацію

Основними функціями фінансового контролю є:

- спостереження за ходом реалізації фінансових завдань;
- вимір ступеня відхилення фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених;
- діагностика по розмірах відхилень погіршень фінансового стану підприємства;
- розробка оперативних рішень по нормалізації фінансової діяльності;
- коректування окремих цілей і показників фінансової діяльності (наприклад, у випадках зміни зовнішнього фінансового середовища, кон'юнктури фінансового ринку, внутрішніх умов на підприємстві).

Оперативна, поточна фінансово-економічна робота

Оперативна і поточна фінансова робота на підприємстві спрямована на практичне забезпечення фінансового забезпечення підприємницької діяльності і підтримка платоспроможності на належному рівні.

Поточна оперативна фінансова робота на підприємстві полягає в наступному:

- постійна робота зі споживачами щодо розрахунків за реалізовану продукцію, роботи, послуги;
- своєчасні розрахунки за надані ресурси і послуги з постачальниками;
- забезпечення своєчасної сплати податків, інших обов'язкових платежів.

Фінансовий стан підприємства — комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства; визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і системою показників наявності, розміщення і використання фінансових ресурсів

Основні завдання аналізу фінансового стану:

- визначення ефективності використання фінансових ресурсів;
- аналіз ділової активності підприємства і його положень на фінансовому ринку;
- оцінка конкурентоздатності підприємства;
- об'єктивна оцінка динаміки і стану ліквідності, рентабельності, платоспроможності, фінансовій стійкості підприємства.

Аналіз фінансового стану підприємства — частина аналізу господарської діяльності підприємства, що складається з двох взаємозалежних частин: фінансового аналізу й управлінського аналізу

У свою чергу ці частини аналізу включають зовнішній і внутрішній аналізи.

Зовнішній фінансовий аналіз здійснюється партнерами підприємства, що контролюють органами на основі даних публічної фінансової звітності.

Зовнішній фінансовий аналіз включає:

- аналіз абсолютних показників прибутку;
- аналіз показників рентабельності;
- аналіз фінансової стійкості, стабільності, платоспроможності і ліквідності балансу;
- аналіз ефективності використання залученого капіталу;
- економічна діагностика фінансового стану.

Внутрішній фінансовий аналіз здійснюється аналітиками підприємства і заснований на широкій інформаційній базі, включаючи оперативні дані.

Внутрішній фінансовий аналіз включає:

- аналіз майна (капіталу) підприємства;
- аналіз фінансової стійкості і стабільності підприємства;
- аналіз ділової активності підприємства;
- аналіз динаміки прибутку і рентабельності підприємства і факторів, що впливають на них;
- аналіз кредитоспроможності підприємства;
- аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства;
- аналіз самооплатності підприємства.

Прийоми аналізу фінансового стану підприємства

Основні прийоми аналізу фінансового стану підприємства:

- *горизонтальний аналіз* — порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;
- *вертикальний аналіз* — визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;
- *трендовий аналіз* — порівняння кожної позиції звітності з попередніми періодами і визначення тренда — основної тенденції динаміки показників;
- *аналіз коефіцієнтів* — розрахунок відносин між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;
- *порівняльний аналіз* — внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками підприємства,

аналіз показників підприємства в порівнянні з показниками конкурентів, середньогалузевих показників;

- *факторний аналіз* — визначення впливу окремих факторів на результативний показник.

Методи аналізу фінансового стану підприємства

Методи фінансового аналізу — це комплекс науково-методичних прийомів дослідження фінансового стану підприємства

Класифікація методів фінансового аналізу:

1 рівень:

Неформалізовані методи аналізу засновані на описі аналітичних процедур на логічному рівні, а не на твердих аналітичних взаємозв'язках і залежностях:

- метод експертних оцінок і сценаріїв;
- психологічний метод;
- морфологічний метод;
- порівняльний метод;
- побудова системи показників;
- побудова системи аналітичних таблиць.

Формалізовані методи аналізу засновані на жорстко формалізованих аналітичних залежностях:

- метод ланцюгових підстановок;
- метод арифметичної різниці;
- балансовий метод;
- метод відокремлення ізольованого впливу факторів;
- метод процентних чисел;
- інтегральний метод;
- диференціальний метод;
- логарифмічний метод;
- метод простих і складних відсотків;
- дисконтування.

2 рівень:

Традиційні методи економічної статистики:

- метод середніх і відносних величин;
- метод угруповання;
- графічний метод;
- індексний метод;
- елементарні методи обробки рядів динаміки.

Математико-статистичні методи:

- кореляційний аналіз;
- дисперсний аналіз;
- факторний аналіз;
- метод головних компонентів.

Моделі аналізу фінансового стану підприємства

Основні типи моделей:

Дескриптивні моделі, що ґрунтуються на використанні фактичних даних бухгалтерського обліку та звітності:

- побудова системи звітних балансів;
- представлення фінансової звітності в різних аналітичних розрізах;
- вертикальний і горизонтальний аналіз звітності;
- система аналітичних коефіцієнтів.

Предикативні моделі мають прогнозний характер:

- розрахунок крапки оптимального обсягу продажів;
- побудова прогнозів фінансових звітів;
- динамічний аналіз.

Нормативні моделі засновані на порівнянні фактичних результатів діяльності підприємства з нормативними. Сутність моделей полягає в тому, що на кожен статтю виробничих витрат установлюється норматив і з'ясовуються причини відхилень від них фактичних даних. Моделі застосовуються в основному у внутрішньому фінансовому аналізі.

3.4.2. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану

Інформаційна база аналізу фінансового стану підприємства включає:

- *баланс (форма № 1)* складається з активу і пасиву і свідчить про розподіл на активи і пасиви і фінансуванні активів за допомогою власного і притягнутого капіталу на дату балансу. Інформація використовується для оцінки структури ресурсів підприємства, їхньої ліквідності і платоспроможності підприємства, прогнозування майбутніх потреб у позичках, оцінки і прогнозування змін в економічних ресурсах.
- *звіт про фінансові результати (форма № 2)* відображає доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний період. Інформація використовується для оцінки і прогнозування діяльності підприємства, структури доходів і витрат.
- *звіт про рух грошових коштів (форма № 3)* відображає генерування і використання коштів протягом звітного періоду. Інформація використовується для оцінки і прогнозування операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства.
- *звіт про власний капітал (форма № 4)* відображає зміни в складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. Інформація використовується для оцінки і прогнозування змін власного капіталу.
- *примітки до звітів* включають додатковий аналіз статей звітності. Інформація використовується для оцінки і прогнозування облікової політики, ризиків, діяльності підрозділів підприємства.
- *дані статистичної звітності й оперативний дані* (наприклад: звіт керівників підприємства, звіт аудитора, звертання ради директорів до акціонерів).

3.4.3. Показники оцінки фінансового стану.

У залежності від мети і завдань аналізу фінансового стану підприємства вибирають оптимальний комплекс показників і напрямків

аналізу. Показники фінансового стану підприємства взаємозалежні і взаємообумовлені.

Класифікація основних показників оцінки фінансового стану підприємства:

1. Показники оцінки майнового стану підприємства.
2. Показники прибутковості.
3. Показники ліквідності і платоспроможності.
4. Показники фінансової стійкості і стабільності підприємства.
5. Показники рентабельності підприємства.
6. Показники ділової активності.
7. Показники акціонерного капіталу.

Показники оцінки майнового стану підприємства

До основних показників, що характеризують майновий стан підприємства, належать:

Сума засобів у розпорядженні підприємства дає загальну вартісну оцінку активів на балансі підприємства.

Питома вага активної частини основних засобів (машини, устаткування, транспорт) = Вартість активної частини основних засобів: Вартість основних засобів $\times$ 100 %.

Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує частина зношених основних засобів у їхній загальній вартості.

Коефіцієнт зносу основних засобів = Знос: Первісна вартість основних засобів по балансу.

Коефіцієнт відновлення основних засобів показує частина нових основних засобів на кінець періоду.

Коефіцієнт відновлення основних засобів = Балансова вартість нових основних засобів: Балансова вартість основних засобів на кінець періоду.

Коефіцієнт вибуття основних засобів показує частину вибулих основних засобів на початок періоду.

Коефіцієнт вибуття основних засобів = Балансова вартість вибулих основних засобів : Балансова вартість основних засобів на початок періоду.

Оцінка ліквідності і платоспроможності

Ліквідність підприємства — це здатність підприємства швидко продати активи й оплатити свої зобов'язання

Ліквідність підприємства характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів і короткострокової заборгованості. Аналіз ліквідності припускає облік майбутніх змін ліквідності, ретельного аналізу структури кредиторської заборгованості підприємства. Аналіз ліквідності доповнюється аналізом платоспроможності.

Платоспроможність підприємства — це здатність підприємства вчасно і цілком виконати свої платіжні зобов'язання

Аналіз платоспроможності доцільно здійснювати як за поточний, так і на прогнозований період. Поточну платоспроможність оцінюють на підставі звітного балансу, порівнюючи платіжні засоби по термінових зобов'язаннях з виконанням платіжного календаря. Індикатором платоспроможності є відношення суми надходжень коштів і постійних витрат.

Оцінка ліквідності і платоспроможності припускає розрахунок показників:

Величина власних обігових коштів — характеризує ту частину власного капіталу підприємства, що є джерелом покриття поточних витрат підприємства і відображена в підсумках звіту про власний капітал (форма № 4).

Значення коефіцієнта покриття повинне бути більше 1,0. Збільшення цього показника вказує на позитивну тенденцію діяльності підприємства і залежить від щоденної потреби у вільних грошових ресурсах.

Коефіцієнт покриття = Оборотні активи : Поточні зобов'язання.

Орієнтоване значення коефіцієнта поточної ліквідності 1,0.

Коефіцієнт поточної ліквідності = Грошові кошти і їхні еквіваленти : Поточні зобов'язання.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) показує можливість негайного погашення частини короткострокової заборгованості. Рекомендована нижня границя показника 0,2.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності = Грошові кошти : Поточні зобов'язання.

Рекомендована нижня границя показника — частина власних оборотних коштів у покритті запасів 50 %

Частина власних оборотних коштів у покритті запасів = Власні оборотні кошти : Усього активів.

Коефіцієнт покриття запасів повинен бути більше 1,0, у противному випадку поточний фінансовий стан підприємства вважається недостатньо стійким.

Коефіцієнт покриття запасів = Стабільні джерела покриття запасів : Запаси.

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства

Комплексний аналіз фінансового стану підприємства вимагає оцінити тенденції змін, властивим фінансовим показником.

Показники і фактори стабільного фінансового стану підприємства:

- стійка платоспроможність;
- ефективне використання капіталу;
- своєчасна організація розрахунків;
- наявність стабільних фінансових ресурсів.

Показники і фактори незадовільного фінансового стану підприємства:

- неефективне розміщення засобів;
- дефіцит власних оборотних коштів;
- наявність стійкої заборгованості по платежах;
- негативні тенденції у виробництві.

Узагальнені показники комплексної оцінки фінансового стану:

Прибутковість підприємства характеризується абсолютними і відносними величинами. Абсолютний показник прибутковості — сума прибутків або доходів. Відносний показник — рівень рентабельності.

Рівень рентабельності = Прибуток від реалізації продукції : Собівартість продукції × 100 %.

У процесі аналізу вивчають зміни чистого прибутку, рівня рентабельності і фактори, що впливають на них.

Аналіз прибутковості підприємства проводиться в порівнянні з планом і попереднім періодом. У процесі аналізу обов'язково враховують темпи інфляції за допомогою індексації цін.

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства узагальнює отримані в процесі аналізу дані, розраховані коефіцієнти і дозволяє зробити аргументовані висновки про фінансовий стан підприємства.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється передусім у швидкості обороту його засобів.
2. Фінансова стійкість підприємства характеризується стабільним підвищенням прибутків над витратами, вільним маневруванням грошових коштів і ефективним їх використанням у процесі поточної діяльності.
3. Коефіцієнт автономії розраховується діленням суми валюти балансу на суму власного капіталу.
4. Коефіцієнт фінансової стабільності діленням суми власного капіталу на суму позикового капіталу.
5. За методикою професора, американського економіста Е. Альтмана застосовується найбільш поширений метод оцінки ймовірності банкрутства підприємства — це Z-модель на основі десяти факторів.
6. Обсяг реалізованої продукції у вартісному вираженні є одним із основних факторів, від якого залежить формування чистого прибутку.
7. Щоб спланувати прибуток доцільно скласти точний прогноз доходів і витрат.
8. Сутність методу «витрати — обсяг — прибутки» — це пошук точки нульового прибутку (точки беззбитковості), яка означає, що валовий дохід підприємства від реалізації дорівнює його валовим витратам, тобто витрати дорівнюють доходам.
9. Резерви підприємства — це використані можливості зниження поточних і авансованих витрат матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства.
10. В залежності від джерела утворення резерви поділяються на: зовнішні та внутрішні.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список використаної літератури:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 2 «Баланс»: Затверджено наказом № 287 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 4 «Звіт про рух грошових коштів»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 5 «Звіт про власний капітал»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
5. Про Примітки до річної фінансової звітності: Наказ № 302 Міністерства фінансів України від 29 листопада 2000 р.

3.5. Фінансове планування на підприємствах

Основні питання:

- 3.10.1. Зміст, завдання та методи фінансового планування.
- 3.10.2. Фінансовий план та порядок його складання.
- 3.10.3. Оперативне фінансове планування.

Основні поняття і терміни:

Фінансова стратегія, фінансове планування, поточний фінансовий план, платіжний календар, бюджетування.

3.5.1. Зміст, завдання та методи фінансового планування

На стадії фінансового планування визначається загальна потреба в коштах для забезпечення нормальної виробничо-господарської діяльності і можливість одержання таких засобів. В умовах ринку підприємство

самостійне визначає напрямок та розмір використання прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків.

Фінансове планування — процес розробки системи фінансових планів і планових (нормативних) показників по забезпеченню розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищенню ефективності його фінансової діяльності в майбутньому періоді.

Системи фінансового планування і форми реалізації його результатів на підприємстві.

Системи планування прибутку	Форми реалізації результатів фінансового планування	Період планування
Стратегічне планування	Розробка довгострокового плану роботи підприємства, загальної фінансової стратегії і фінансової політики по основних напрямках фінансової діяльності	близько 3-х років
Поточне планування бюджетів	Розробка бюджетів по основних напрямках фінансової діяльності підприємства	1 рік
Оперативне планування	Розробка платіжних календарів і інших форм оперативних планових завдань по всіх основних питаннях фінансової діяльності	місяць, квартал

Стратегічне планування — це процес визначення дій, необхідних для досягнення стратегічної мети (наприклад, збільшення прибутку, збереження положення на ринку, лідерство в галузі).

Стратегічне планування припускає дослідження факторів зовнішнього фінансового середовища і кон'юнктури фінансового ринку, конкретизацію цільових показників, розробку фінансової політики і системи організаційно-економічних заходів.

Поточне планування припускає розробку бюджетів на майбутній рік з розбивкою по кварталах. Вихідними передумовами для їхньої розробки є:

- напрямок фінансової діяльності на майбутній період;
- фінансова політика по окремих аспектах фінансової діяльності підприємства;
- плановані обсяги виробництва і реалізації продукції;
- фінансова стратегія підприємства і цільові стратегічні нормативи по основних економічних показниках операційної діяльності підприємства;
- система розроблених на підприємстві норм і нормативів витрат окремих ресурсів;
- діюча система ставок податкових платежів і норм амортизаційних відрахувань;
- середні ставки кредитного і депозитного відсотків на фінансовому ринку;
- результати фінансового аналізу за попередній період.

3.5.2. Фінансовий план та порядок його складання

За ринкової економіки для вирішення виробничих та комерційних завдань, які потребують вкладання коштів, необхідною є розробка внутрішнього фірмового документа — бізнес-плану.

Бізнес-план має:

- давати конкретні уявлення про те, як функціонуватиме підприємство, яке місце воно займатиме на ринку;
- містити всі виробничі характеристики майбутнього підприємства, детально описувати схему його функціонування;
- розкривати принципи та методи керівництва підприємством;
- обов'язково містити програму управління фінансами, без якої неможливо розпочати справу та забезпечити ефективність її виконання;
- показати перспективи розвитку підприємства інвесторам та кредиторам.

Складання фінансового плану може відбуватися в три етапи:

1. Аналіз очікуваного виконання фінансового плану поточного.
2. Розгляд та вивчення виробничих, маркетингових показників, на підставі яких розраховуватимуться планові фінансові показники.
3. Розробка проекту фінансового плану.

Мета складання фінансового плану полягає у взаємоузгодженні доходів та витрат. Поточний фінансовий план складається на рік з розбивкою по кварталах, оскільки протягом року потреба в грошових коштах значно змінюється і може статися брак або надлишок фінансових ресурсів.

Фінансовий план підприємства може складатися з одного дохідного розділу «Джерела формування та надходження коштів» і чотирьох розхідних:

- «Приріст активів підприємства»;
- «Повернення залучених коштів»;
- «Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів»;
- «Покриття збитків минулих періодів».

У дохідній частині фінансового плану — розділ 1 «Джерела формування та надходження коштів» відображаються показники, які характеризують очікуваний обсяг надходжень інвестиційних ресурсів (власних, залучених і позичених).

Процес фінансового планування передбачає, що при виникненні ситуації, коли у плановому періоді не очікується отримання прибутку від звичайної діяльності підприємством, то до фінансового плану додатково вноситься розрахунок формування фінансових результатів діяльності підприємства за встановленою формою. Для перевірки правильності складання балансу доходів і видатків розробляють спеціальну перевірочну таблицю — так званий шаховий баланс. У підметі шахового балансу записують усі доходи і надходження коштів на підприємство, у присудку — усі видаткові платежі підприємства. Таким чином, по вертикалі групуються видатки в розрізі джерел їх покриття, а по горизонталі здійснюється розподіл доходів за напрямками їх використання.

Після затвердження Положення про складання річного фінансового плану державними підприємствами підприємствам недержавної форми власності також доцільно дотримуватися прийнятої для державних підприємств системи фінансового планування, оскільки вони забезпечує співвідношення планових і звітних показників.

Підприємствам важливо знати стан своїх фінансових ресурсів не тільки за певний період часу, а й на конкретну дату. Для цього розробляють платіжний календар.

Платіжний календар — це оперативний фінансовий план, який розробляють зазвичай на місяць із розбивкою на декади або тижні. У ньому визначають очікувані грошові потоки (у національній і чужоземній валютах) за всіма напрямками і термінами їх надходження і використання, а також порівнюють залишки грошових коштів, їх надходження і вибуття та оцінюють спроможність підприємства своєчасно виконувати всі свої поточні фінансові зобов'язання.

3.5.3. Оперативне фінансове планування.

Поточне планування спрямоване на деталізацію довгострокових планів, що здійснюється за допомогою бюджетування.

Оперативне планування припускає розробку особливої форми бюджету — **платіжного календаря**, що розробляється по окремих видах руху грошових коштів і по підприємству в цілому. Звичайно платіжний календар розробляється на майбутній місяць з **розбивкою по днях, тижнях, декадах і складається з двох розділів:**

- графік витрат коштів;
- графік надходження коштів.

Бюджет — це план майбутніх операцій, виражений у кількісних (переважно в грошових) вимірниках на бюджетний період

Бюджетування — це процес планування майбутніх операцій підприємства й оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів

Бюджетування здійснюється в двох напрямках:

- *перший напрямок* — це підготовка функціональних бюджетів (бюджетів підрозділів підприємства);
- *другий напрямок* — це розробка стандартів (норм) витрат на виробництво окремих виробів (або послуг).

Процес бюджетування включає такі основні стадії:

1. Доведення основних напрямків політики компанії до відомих осіб, що відповідають за підготовку бюджетів.
2. Визначення обмежувальних факторів (потужність підприємства, попит на продукцію).
3. Підготовка бюджету продажу.
4. Попереднє складання бюджетів.
5. Обговорення бюджетів з вищим керівництвом.
6. Координація й аналіз обговорених бюджетів.
7. Затвердження бюджетів.

Існує два підходи до складання бюджетів:

1. *прирістне бюджетування* — це складання бюджетів на основі фактичних результатів, досягнутих у попередньому періоді;
2. *бюджетування «з нуля»* — це метод бюджетування, при якому розраховуються заплановані витрати так, ніби то діяльність здійснюється вперше.

На основі бюджетів усіх підрозділів готується зведений бюджет підприємства, що включає дві групи бюджетів: операційний і фінансовий.

Зведений бюджет — це сукупність бюджетів, що узагальнюють майбутні операції всіх підрозділів підприємства

Операційні бюджети — це сукупність бюджетів витрат і доходів, що забезпечують складання бюджетного звіту про прибуток, що є узагальнюючим у цій групі бюджетів

У групу операційних бюджетів входять: бюджет продажів, бюджет запасів, бюджет прямих матеріальних витрат, бюджет прямих витрат на оплату праці, бюджет виробничих накладних витрат, бюджет собівартості готової продукції, бюджет собівартості реалізованої продукції, бюджет витрат на збут, бюджет витрат на управління, бюджетний звіт про прибуток.

Фінансові бюджети — це сукупність бюджетів, що відображають заплановані грошові потоки і фінансовий стан підприємства

У групу фінансових бюджетів входять: бюджет капітальних вкладень, бюджет коштів, бюджетний баланс.

Види бюджетів

Види бюджетів:

Бюджет продажу — бюджет, що містить інформацію про запланований обсяг продажу, цін й очікуваного доходу від реалізації кожного виду продукції.

При розробці застосовується комплексний підхід, що включає дослідження ринку, статистичну інформацію і прогнози фахівців про економічний розвиток галузі і економіки в цілому. Одночасно розробляється графік очікуваних надходжень від реалізації продукції.

Бюджет виробництва — виробнича програма, яка визначає запланований обсяг номенклатури і обсяг виробництва продукції в бюджетному періоді.

Обсяг виробництва = Обсяг продажу + Запас готової продукції на кінець періоду – Запас готової продукції на початок періоду.

Бюджет використання матеріалів — плановий документ, що визначає кількість і номенклатуру матеріалів, необхідних для виконання виробничої програми бюджетного періоду.

Бюджет придбання матеріалів — плановий документ, що містить розрахунок кількості матеріалів, які необхідно придбати в бюджетному періоді.

Обсяг закупівлі матеріалів на кінець періоду = Виробничі потреби в матеріалах + Необхідний запас матеріалів на кінець періоду – Початковий запас матеріалів.

Бюджет прямих витрат на оплату праці — плановий документ, у якому визначені витрати на оплату праці, необхідні для виробництва товарів або послуг за бюджетний період.

Складається на основі бюджету виробництва і встановлених технологічних норм праці на одиницю продукції і тарифної ставки робітників відповідної кваліфікації.

Бюджет собівартості виготовленої продукції — плановий документ, у якому проведений розрахунок собівартості продукції, що передбачається виготовити в бюджетному періоді.

Бюджетна собівартість виготовленої продукції визначається на основі бюджетів використання прямих матеріалів, прямих витрат на оплату праці і виробничих накладних витрат з урахуванням запланованих залишків незавершеного виробництва.

Бюджет собівартості реалізованої продукції — плановий документ, що містить розрахунок собівартості продукції, що передбачається реалізувати в бюджетному періоді.

Бюджет собівартості реалізованої продукції складається на основі бюджетів запасів готової продукції і собівартості виготовленої продукції.

Собівартість реалізованої продукції = Залишок готової продукції на початок періоду + Собівартість виготовленої продукції — Залишок готової продукції на кінець періоду.

Бюджет загальногосподарських (загальних і адміністративних) витрат — плановий документ, що відображає очікувані витрати на управління й обслуговування підприємства в цілому.

Складається шляхом об'єднання бюджетів усіх відділів і служб керування підприємства і його господарського обслуговування.

Бюджет витрат на збут — плановий документ, у якому приведені постійні і перемінні витрати, зв’язані зі збутом продукції в бюджетному періоді.

Складається виходячи з бюджету продажів.

Бюджетний звіт про прибуток — проформа фінансової звітності, складена до початку звітного періоду, що визначає фінансовий результат в майбутньому періоді.

Складається на підставі бюджетів продажів, собівартості реалізованої продукції, витрат на збут і загально-виробничі витрати.

Бюджет коштів — плановий документ, що містить розрахунки майбутніх платежів та джерела надходження коштів.

Складається на основі операційних бюджетів і бюджетів капітальних вкладень.

Бюджетний баланс — проформа фінансової звітності, що містить інформацію про майбутній фінансовий стан підприємства, що очікується в результаті запланованих операцій.

Складається на підставі балансу на початок бюджетного року, бюджетів операційних витрат і бюджету коштів, табл. 3.5.1.

Бюджет продаж містить у собі очікуваний грошовий потік від продажу, що надалі буде включений у дохідну частину бюджету грошового потоку. Для прогнозу грошових надходжень від продажу необхідно враховувати яка частина відвантаженої продукції буде оплачена в перший звітний період (період відвантаження), у другий і т. д., з урахуванням безнадійних боргів.

Бюджет виробництва — план випуску продукції в натуральних показниках. Бюджет виробництва складається виходячи з бюджету продажу; він враховує виробничі потужності, збільшення або зменшення запасів, а також величину зовнішніх закупівель.

Бюджет прямих витрат на матеріали складається на основі виробничого бюджету і бюджету продажів. Бюджет прямих витрат на матеріали показує, скільки сировини і матеріалів потрібно для виробництва і скільки сировини і матеріалів повинне бути закуплено. Бюджет прямих витрат на матеріали складається з урахуванням термінів і порядку погашення кредиторської заборгованості за матеріали, табл. 3.5.2.

Таблиця 3.5.1
Бюджет продажу

	Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4	За рік
Очікуваний обсяг	10 000	30 000	40 000	20 000	100 000
Очікувана ціна одиниці продукції	\$ 20,00	\$ 20,00	\$ 20,00	\$ 20,00	
Виторг за реалізовану продукцію	\$ 200 000	\$ 600 000	\$ 800 000	\$ 400 000	\$ 2 000 000

Графік надходження коштів

Рахунок дебіторів на початок року	\$ 90 000				\$ 90 000
Надходження грошей від продажу в 1 кв.	\$ 140 000	\$ 60 000	\$ -	\$ -	\$ 200 000
Надходження грошей від продажу в 2 кв.		\$ 420 000	\$ 180 000	\$ 180 000	\$ 600 000
Надходження грошей від продажу в 3 кв.			\$ 560 000	\$ 560 000	\$ 800 000
Надходження грошей від продажу в 4 кв.					\$ 280 000
Разом надходження грошей	\$ 230 000	\$ 480 000	\$ 740 000	\$ 520 000	\$ 1 970 000

Таблиця 3.5.2

Бюджет прямих витрат на матеріали

	Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4	За рік
Обсяг виробництва продукції	14 000	32 000	36 000	19 000	101 000
Треб. обсяг матеріалів на ед. прод.	5	5	5	5	5
Треб. обсяг матеріалів на період	70 000	160 000	180 000	95 000	505 000
Запаси матеріалів на кінець періоду	16 000	18 000	9 500	7 500	7 500
Загальна потреба в матеріалах	86 000	178 000	189 500	102 500	512 500
Запаси матеріалів на початок періоду	7 000	16 000	18 000	9 500	7 000
Закупівлі матеріалів (кг)	79 000	162 000	171 500	93 000	505 500
Вартість закупівель матеріалів	\$ 47 400	\$ 97 200	\$ 102 900	\$ 55 800	\$ 303 300

Графік платежів за матеріали

Рахунки кредиторів на початок періоду	\$ 25 800				\$ 25 800
Оплата за матеріали 1 кварталу	\$ 23 700	\$ 23 700	\$ -	\$ -	\$ 47 400
Оплата за матеріали 2 квартали		\$ 48 600	\$ 48 600	\$ -	\$ 97 200
Оплата за матеріали 3 квартали			\$ 51 450	\$ 51 450	\$ 102 900
Оплата за матеріали 4 квартали				\$ 27 900	\$ 27 900
Платежі усього	\$ 49 500	\$ 72 300	\$ 100 050	\$ 79 350	\$ 301 200

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. Основними умовами фінансового планування від яких залежить його ефективність є: прогнозування; вибір оптимального фінансового плану; контроль за втіленням фінансового плану в життя.
2. Вибір оптимального фінансового плану приймається до вивчення альтернатив на основі професійного досвіду.
3. Прогнозування може ґрунтуватися на історичній інформації, визначених фінансових нормах, техніко-економічних нормативах, методі економіко-математичного моделювання, експертних оцінках тощо.
4. Фінансовий контроль — це в кінцевому підрахунку набір фінансових показників які необхідно розрахувати, прогнозувати за допомогою спеціальних технологій.
5. Основними принципами планування є: принцип відповідності; принцип постійної потреби в робочому капіталу; принцип вибуття готівкових коштів.
6. В короткостроковому фінансовому плануванні виділяють наступні етапи:
  - аналіз фінансового стану підприємства;
  - розрахунок планових надходжень готівкових коштів;
  - з'ясування потреб в додаткових джерелах фінансування;
  - вибір джерел фінансування;
  - підготовку плану фінансування;
  - ситуаційне моделювання.
7. Аналіз фінансового стану підприємства передбачає аналіз балансу, звіту що фінансові результати звіту про рух готівкових коштів; прогнозні дані попередніх звітів.

8. Можливими джерелами фінансування є: власні та позикові кошти.
9. З точки зору послідовної підготовки документів для складання основного бюджету виділяють наступні складові частини бюджетування:
  - підготовку організаційного бюджету;
  - підготовку фінансового бюджету;
10. Бюджет продажу — це виробнича програма, яка визначає заплановану номенклатуру і обсяг виробництва в бюджетному періоді.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список використаної літератури:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 2 «Баланс»: Затверджено наказом № 287 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 4 «Звіт про рух грошових коштів»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 5 «Звіт про власний капітал»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
5. Про Примітки до річної фінансової звітності: Наказ № 302 Міністерства фінансів України від 29 листопада 2000 р.
6. Положення про порядок складання річного фінансового плану державним підприємством: Затверджено наказом № 277 Міністерства економіки України від 25.12.2000 р.

3.6. Фінансова санація підприємств

Основні питання:

- 3.6.1. *Фактори виникнення фінансової кризи на підприємстві.*
- 3.6.2. *Економічний зміст і порядок проведення фінансової санації підприємства.*
- 3.6.3. *Джерела проведення фінансової санації на підприємствах.*

Основні поняття і терміни:

Санація, санатор, санаційний аудит, мирова угода, реструктуризація.

3.6.1. Фактори виникнення фінансової кризи на підприємстві

Фінансова криза — фаза незбалансованої діяльності підприємства при обмежених можливостях впливу його керівництва на фінансові відносини

На практиці кризу ідентифікують з погрозою неплатоспроможності і банкрутства підприємства, збитковою діяльністю або дефіцитом потенціалу для успішного функціонування.

Фінансова криза підприємства характеризують по трьох основних параметрах:

- причини виникнення;
- вид кризи;
- стадія розвитку кризи.

Причини фінансової кризи

Фактори, що обумовлюють фінансову кризу підприємства, розділяють на **зовнішні (екзогенні) і внутрішні (ендогенні).**

Основні екзогенні фактори фінансової кризи, тобто не залежні від діяльності підприємства:

- спад кон'юнктури в економіці в цілому;
- зниження купівельної спроможності населення;

- значний рівень інфляції;
- нестабільність господарського і податкового законодавства;
- нестабільність фінансового і валютного ринків;
- посилення конкуренції в галузі;
- криза окремої галузі;
- сезонні коливання;
- посилення монополізму на ринку;
- дискримінація підприємства органами влади і керування;
- політична нестабільність;
- конфлікти між засновниками (власниками).

Основні ендогенні фактори фінансової кризи, тобто залежні від підприємства:

- низька якість менеджменту;
- дефіцити в організаційній структурі;
- недоліки у виробничій сфері;
- низький рівень кваліфікації персоналу;
- низький рівень маркетингу і втрата ринков збуту;
- прорахунки в інвестиційній політиці;
- дефіцит інновацій;
- дефіцит фінансування;
- недостатній контроль;
- незадовільна робота служб, підрозділів підприємства.

Види і фази криз

Стратегічна криза виникає в умовах зруйнованого виробничого потенціалу і відсутності довгострокових факторів успіху.

Криза прибутковості виникає в умовах наявності перманентних збитків, що «з'їдають» власний капітал підприємства і приводять до незадовільної структури балансу.

Криза ліквідності виникає у випадку неплатоспроможності підприємства або наявності реальної погрози втрати платоспроможності.

Між різними видами криз існують тісні зв'язки — стратегічна криза породжує кризу прибутковості, що у свою чергу приводить до кризи платоспроможності. Закономірним результатом розвитку симптомів

фінансової кризи є надмірна кредиторська заборгованість, неплатоспроможність і банкрутство підприємства.

Ідентифікація глибини фінансової кризи дозволяє вибирати ефективні шляхи по її подоланню.

Виділяють три фази кризи:

- фаза, що безпосередньо не загрожує функціонуванню підприємства за умови його переходу на режим антикризового управління;
- фаза, що загрожує подальшому існуванню підприємства і вимагає термінового проведення фінансової санації;
- кризовий стан підприємства, що веде до його ліквідації.

3.6.2. Економічний зміст та порядок проведення фінансової санації

Санація — система заходів щодо фінансового оздоровлення підприємства, реалізованих за допомогою сторонніх юридичних або фізичних осіб і спрямованих на запобігання оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації

Санація — система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових і соціальних заходів, спрямованих на досягнення або поновлення платоспроможності, прибутковості і конкурентоздатності підприємства-боржника в довгостроковому періоді

Метою фінансової санації є покриття поточних збитків і усунення причин їхнього виникнення, поновлення або збереження ліквідності, платоспроможності, зменшення усіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу і формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санації.

Санація проводиться в трьох основних випадках:

- до порушення кредиторами справи про банкрутство, якщо підприємство в спробі виходу з кризи вдається до зовнішньої допомоги зі своєї ініціативи;

- якщо саме підприємство, звернувшись в арбітражний суд із заявою про банкрутство, одночасно пропонує умови своєї санації;
- якщо рішення про проведення санації виносить арбітражний суд по пропозиціях, що надійшли, від бажаючих задовольнити вимоги кредиторів до боржника і погасити його зобов'язання перед бюджетом.

Розробка плану санації підприємства

Розробка плану санації може здійснюватися фінансовими і контролюючими службами підприємства, представниками потенційного санатора, незалежними аудиторськими і консалтинговими фірмами.

План санації включає:

Вступ

В вступі дається характеристика підприємства: зведення про правову форму організації бізнесу, формі власності, організаційній структурі, сфері діяльності і коротка історична довідка про розвиток підприємства.

1 розділ

Перший розділ включає підрозділи:

- оцінка зовнішніх умов (політична, економічна, демографічна ситуація, що дозволяє оцінити можливість адаптації стратегії розвитку підприємства до зовнішнього середовища);
- аналіз майнового та фінансово-господарського стану;
- аналіз причин фінансової кризи і слабких місць (систематизація й оцінка причин кризи і його впливу на діяльність підприємства на основі виявлення слабких місць);
- наявний потенціал (визначаються сильні сторони діяльності підприємства, можливі шанси і наявний потенціал у всіх сферах).

2 розділ

Розділ містить стратегічні цілі санації, цільові орієнтири і розробку стратегії санації.

3 розділ

Складові частини:

- план маркетингу й оцінка ринку збуту продукції (визначаються фактори, що впливають на збут і місткість ринку, мотивація споживачів, галузеві ризики, кількісно оцінюється частка ринка);

- план виробництва і капіталовкладень (містить дані про використання устаткування, його знос, витрати на придбання нового обладнання, ремонт і реконструкцію, можливості оренди і лізингу);
- організаційний план (відображає організаційну структуру підприємства, можливість його реструктуризації, аналіз складу і якості менеджменту);
- фінансовий план (включає прогноз обсягів випуску і реалізації продукції; баланс грошових надходжень і витрат; зведений баланс активів і пасивів; форми і джерела мобілізації фінансових ресурсів; графіки освоєння, окупності і повернення фінансових ресурсів).

4 розділ

У розділі розраховується ефективність санації, організаційні заходи щодо її проведення і контроль за ходом реалізації.

Мета санації вважається досягнутою, якщо вдалося за рахунок зовнішньої фінансової допомоги або реорганізаційних заходів нормалізувати господарську діяльність і уникнути оголошення підприємства-боржника банкрутом з наступною його ліквідацією.

Санаційний аудит — це аудит підприємства, що знаходиться в стані фінансової кризи.

Головна мета санаційного аудита — оцінка санаційної спроможності підприємства на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності і наявного плану фінансового оздоровлення.

Санаційний аудит проводиться зовнішніми аудиторами в тісному співробітництві з внутрішніми службами підприємства.

Етапи проведення санаційного аудита:

1. Збір і систематизація інформації про підприємство.
2. Розрахунок і аналіз фактичних показників і тенденцій розвитку (оцінка стану фінансової кризи).
3. Аналіз причин і симптомів фінансової кризи і виявлення слабких сторін діяльності.
4. Ухвалення рішення про санацію або ліквідацію підприємства.

Акт про результати проведення фінансового аудита повинний відображати реальне положення підприємства і його санаційні шанси.

Аналіз причин і симптомів кризи

Аналіз причин і симптомів кризи включає визначення правильності в санаційній концепції причин і факторів кризи. На цьому етапі визначають вид і фазу фінансової кризи, систематизуються сильні і слабкі сторони діяльності підприємства.

У практиці санаційного аудита часто використовують *SWOFT-analysis*: аналіз сильних (Strength) і слабких (Failure) сторін, шансів (Opportunities) і ризиків (Threat) (в економічній літературі зустрічається назва СВOT — аналіз).

Цей вид аналізу може використовуватися для всього підприємства, по окремих підрозділах і в розрізі окремих видів продукції.

У результаті розробляються рекомендації з ефективного використання наявного потенціалу, по усуненню слабких позицій, по нейтралізації ризиків і використанню додаткових шансів.

На практиці в ході виконання *SWOFT-analysis* з метою контролю використовують анкетування й АВС-аналіз (об'єкт контролю розділяють на три групи і кожну контролюють у визначений термін).

3.6.3. Джерела проведення фінансової санації

Мобілізація внутрішніх резервів фінансової стабілізації спрямована на відновлення платоспроможності і ліквідності підприємства.

1. **Реструктуризація активів** включає санаційні заходи:
  - *мобілізація прихованих резервів* шляхом реалізації окремих об'єктів основних і оборотних коштів, що не зв'язані з процесами виробництва і реалізації або в результаті індексації балансової вартості основних фондів (збільшується стаття «Статутний капітал» або «Додатковий капітал»).

Приховані резерви:

- *використання поворотного лізингу* шляхом продажу основних фондів і одночасне їхнє залучення через оперативний або фінансовий лізинг;

- *здача в оренду основних фондів;*
- *оптимізація структури розміщення оборотного капіталу, наприклад, шляхом зменшення запасів сировини і матеріалів, незавершеного виробництва;*
- *продаж окремих, низькорентабельних структурних підрозділів (філій);*
- **використання давальницької сировини** — спосіб завантаження виробничих потужностей підприємства при якому сировина і матеріали надаються підприємству безкоштовно, однак, виготовлена продукція є власністю постачальника сировини (підприємство одержує частину готової продукції або грошові кошти відповідно до договору);
- **рефінансування дебіторської заборгованості** шляхом переведення її в ліквідні форми оборотних активів: гроші, короткострокові фінансові вкладення.

Основні форми рефінансування дебіторської заборгованості:

- *факторинг* — продаж дебіторської заборгованості факторинговій компанії або банку;
  - *облік або дисконт векселів;*
  - *форфейтинг* — кредитування зовнішньоекономічних операцій у формі викупу у експортера векселів і інших боргових вимог, акцептованих імпортером.
2. **Зменшення витрат** включає санаційні заходи:
    - заморожування інвестиційних вкладень;
    - зниження валових витрат.
  3. **Збільшення виручки від реалізації** шляхом активізації збутової маркетингової політики.

Форми санації

Форма санації характеризує той механізм, за допомогою якого досягаються її основні цілі. Умовно розрізняють два види санації, що можуть бути представлені в різних формах.

Види і форми санації:

1. Санація без залучення додаткових фінансових ресурсів:
  - зменшення номінального капіталу підприємства;
  - конверсія власності в борг;
  - конверсія боргу у власність;
  - пролонгація термінів сплати заборгованості;
  - добровільне зменшення заборгованості;
  - самофінансування;
2. Санація з залученням нового фінансового капіталу:
  - альтернативна санація;
  - зменшення номінального капіталу з майбутнім його збільшенням;
  - безповоротна фінансова допомога власників;
  - безповоротна фінансова допомога персоналові;
  - емісія облігацій конверсійної позики;
  - залучення додаткових позичок.

У залежності від джерел мобілізації фінансових ресурсів розрізняють **автономну санацію** (власні засоби підприємства і капітал його власників) і **зовнішню санацію** (засобу кредиторів і держави). Окремо виділяють вид санації — **за допомогою державної фінансової підтримки**, здійснюваної як на поворотній, так і на безповоротній основі.

Сутність банкрутства

Банкрутство — це визнана арбітражним судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як шляхом застосування ліквідаційної процедури (Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 01.01.2000 р.)

Суб'єктом банкрутства вважається боржник, нездатність якого виконати свої грошові зобов'язання, визнано господарським судом.

Основні причини банкрутства:

- серйозне порушення фінансової стійкості підприємства, що перешкоджає нормальному здійсненню його господарської діяльності;

- істотна незбалансованість у рамках щодо тривалого періоду часу обсягів його грошових потоків;
- тривала неплатоспроможність підприємства, викликана низькою ліквідністю його активів.

Види банкрутства

Поняття банкрутства характеризується різними його видами. У законодавчій і фінансовій практиці виділяють наступні **види банкрутства підприємств**:

1. **Навмисне банкрутство** — навмисне приховання факту стійкої фінансової нездатності, шляхом надання недостовірних даних.

Ознаки навмисного банкрутства:

- надання недостовірних даних про фінансовий стан боржника;
- причинний зв'язок між такими даними і збитками, що несе кредитор;
- якщо сховане банкрутство є наслідком дії форс-мажорних обставин.

Максимальні стягнення за навмисне банкрутство застосовуються у випадках, коли сформована ситуація є наслідком різного роду зловживань і некомпетентного ведення фінансово-господарської діяльності.

2. **Фіктивне банкрутство** — свідомо помилкове оголошення підприємством про свою неспроможність з метою введення в оману кредиторів для одержання від них відстрочки (розстрочки) виконання своїх кредитних зобов'язань або знижки сум кредитної заборгованості. Виявлені факти фіктивного банкрутства переслідуються в кримінальному порядку.

3. **Навмисне банкрутство** — навмисне створення (або збільшення) керівником або власником підприємства його неплатоспроможності; нанесення ними економічного збитку в інтересах інших осіб; свідомо некомпетентне фінансове керування.

Виявлені факти навмисного банкрутства переслідуються згідно з законом.

4. **Реальне банкрутство** — повна нездатність підприємства відновити в майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність у силу реальних втрат використання капіталу.

Катастрофічний рівень втрат капіталу не дозволяє підприємству здійснювати ефективну діяльність, і воно стає банкрутом.

5. **Технічне банкрутство** — неплатоспроможність підприємства, викликана істотним простроченням його дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість перевищує розмір кредиторської заборгованості, а сума активів значно перевершує обсяг фінансових зобов'язань.

Порядок оголошення підприємства банкрутом

Ведення справи про банкрутство включає наступні складові:

1. Процедура встановлення факту неплатоспроможності боржника і незаперечність вимог кредитора (якщо він є ініціатором відкриття справи).
2. Виявлення всіх кредиторів і потенційних санаторів.
3. Санація (якщо можливо), або складання мирової угоди.
4. Визнання боржника банкрутом.
5. Процедура задоволення вимог кредиторів за рахунок ліквідації майнових активів боржника.

Практичний блок

Відповісти на питання, проставляючи у рядках відповідно (графічно) відповіді:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи вірно, що:

1. *Банкрутство характеризує неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів щодо сплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі до бюджету і позабюджетні фонди.*
2. *До зовнішніх факторів передумови банкрутства належать: економічні, політичні, демографічні, відсутність договірної дисципліни.*

3. *Санація може відбуватися способом об'єднання підприємства, яке перебуває на межі банкрутства з потужнішою компанією, за допомогою випуску акцій або облігацій для мобілізації грошового капіталу, збільшення банківських кредитів і надання урядових субсидій, перетворення короткострокової заборгованості у довгострокову; повної або часткової купівлі державою акцій підприємства, що перебуває на межі банкрутства.*
4. *Джерелами фінансування санації можуть бути кошти, залучені на умовах позики чи на умовах власності; на поворотній або безповоротній основі.*
5. *Рентабельність — це абсолютний показник ефективності роботи підприємства, який у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат (ресурсів).*
6. *До засобів детермінованого факторного аналізу відносять: спосіб ланцюгових підставок, абсолютних різниць, відновних різниць, інтегральний метод і спосіб порівняння та математичного прогнозування.*
7. *Визнання боржника банкрутом регламентується Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30.06.99 р. (у повній редакції з доповненням) набув чинності з 01.09.2001р.*
8. *Першою ознакою банкрутства є спад прибутковості підприємства нижче за вартість його капіталу.*
9. *Передумови банкрутства — це взаємодія ряду зовнішніх і внутрішніх факторів.*
10. *Методика розрахунку резервів не залежить від характеру резервів (інтенсивні чи екстенсивні), способів їх виявлення (явні чи скриті) і способів визначення їх розміру (формальний підхід чи неформальний).*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності підприємства або визнання його банкрутом» від 30 червня 1999 р. (№ 784-ХІ).
2. Беликов Ю. А. *Диагностика ризику банкрутства підприємства (на прикладі підприємств): дис. к. е. н. / Іркутська держ. економ. акад., 1998. — 133 с.*
3. Терещенко О. О. *Фінансова санація та банкрутство підприємства: навчально-методичний посібник. — К: КНЕУ, 2000. — 412 с.*

Розділ 4. Форми активних методів навчання. Практичний блок 2

4.1. Кредитування підприємств

Ситуаційні справи

Час: 90 хв.

Мета: уміти використовувати інструктивний матеріал та положення про кредитування юридичних осіб банку та застосовувати його при вирішенні ситуацій, які можуть виникати при оформленні заявки на кредит.

Завдання:

1. Встановити, який перелік документів позичальник повинен надати банку для отримання кредиту.
2. Назвіть основний документ, яким керуються робітники банку при оформленні кредитного договору.
3. Вкажіть форми, види, принципи, об'єкти кредитування, порядок оформлення та отримання банківського кредиту, його видачі та погашення.
4. Встановити порядок оформлення заявки на кредит та складання кредитного договору.

Ситуація 4.1.1

Вихідні дані:

Підприємство ВАТ «Електромашина», яке займається виробництвом електрообладнання (розташоване в м. Кривий Ріг, вул. Перемоги, 25, ідентифікаційний код 14340402, поточний рахунок 26007200187001), просить обслуговуючий банк — дирекцію КФ «ПриватБанк» (розташований у м. Кривий Ріг, вул. Костенко, 3, код 311272, ідентифікаційний номер 19311279) видати на модернізацію виробничого цеху кредит у сумі 200,0 тис. грн. терміном на 2 роки під 19 % річних. Джерелом погашення кредиту буде виручка від реалізації продукції.

Підприємство зареєстровано міськвиконкомом м. Кривий Ріг 11.07.98 р. за № 150. Організаційно-правова форма підприємства відкрите акціонерне товариство. Форма власності підприємства колективна. Статутний капітал підприємства на останню звітну дату складає 7139,0 тис. грн. Підприємство як платник податків зареєстровано у Північній державній податковій інспекції у м. Кривий Ріг. Основними джерелами фінансування модернізації цеху є: амортизація в сумі 350,0 тис. грн.; прибуток в сумі 110,0 тис. грн.

Керівник підприємства — Валорчук Анатолій Васильович, гол. бухгалтер — Петрова Валентина Андріївна.

Методика виконання практичного завдання:

Для одержання кредиту позичальник звертається до банку з обґрунтованим клопотанням-заявкою, у якій, як правило, йдеться про захід, що кредитується, суму кредиту, строк кредитування, розмір плати за кредит, джерела погашення кредиту та ін. Разом із клопотанням-заявою позичальник подає банку такі документи:

- техніко-економічне обґрунтування кредитованого заходу;
- копії контрактів (договорів) між продавцем і покупцями;
- копії договорів оренди землі, приміщень, обладнання тощо;
- розрахунки очікуваних доходів від проведення заходу, що кредитується, за рахунок яких очікується погасити майбутній кредит;
- бухгалтерські та фінансові звіти (форма 1 «Баланс підприємства», форма 2 «Звіт про фінансові результати» форма 3 «Звіт про рух грошових коштів» форма 4 «Звіт про власний капітал») за звітний рік і квартал;

- виписки за рахунками позичальника, відкритими в інших банках,
- висновки аудиторських фірм про фінансовий стан позичальника;
- договір застави, поручительства, гарантії, страхування (один з цих документів або декілька за вимогою банку);
- бізнес-план по новоздійснюваному заходу;
- розрахунки надходження та витрачання грошових коштів;
- розрахунок одержання прибутку та його розподілу.

При необхідності банк може вимагати від позичальника інші документи і відомості, які підтверджують його платоспроможність і забезпечення повернення кредиту.

Позичальник, який не є клієнтом банку, подає йому додатково такі документи:

- статут підприємства, зареєстрований і затверджений у встановленому порядку;
- засновницький договір;
- свідоцтво про реєстрацію;
- довідку про знаходження на обліку у податковому органі;
- картку зі зразками підписів осіб, які мають право розпоряджатися коштами на рахунку, завірену у встановленому порядку та ін.

Під час оформленні одержання довгострокового кредиту на фінансування капітальних витрат позичальник надає в банк документи, необхідні для відкриття кредитування капітальних вкладень, а також контракт на побудову, договори на постачання необхідного виробничого обладнання, документи на відведення земельної ділянки (землекористування), проектно-технічну документацію на заходи, які проводяться, основні техніко-економічні показники проекту, бізнес-план, розрахунок доходності та окупності капітальних затрат, що кредитуються, та ін.

Після одержання клопотання-заяви та необхідних документів для надання кредиту, вивчення цих документів банком останній оцінює ділову репутацію позичальника, його кредитоспроможність, можливість видачі йому кредиту та своєчасність його погашення.

Серед показників, на основі яких банк приймає рішення про видачу позичальнику кредиту, найважливішим є кредитоспроможність, тобто наявність умов для видачі кредиту та можливості своєчасного його погашення.

Кредитоспроможність позичальника оцінюється на підставі декількох показників, які характеризують доходність підприємства, його платоспроможність, ліквідність, забезпечення власними джерелами та ін. Вибір тих чи інших показників для оцінки кредитоспроможності позичальника залежить від форми власності, галузі економіки, особливості виробничо-фінансової діяльності та ін. Після розрахунку та аналізу відповідних показників (коефіцієнтів), вивчення умов роботи клієнта банк робить (виводить) загальну оцінку фінансового стану позичальника шляхом вираховування інтегрального показника і на колективному рівні приймає рішення про доцільність видачі підприємству кредиту. При позитивному вирішенні питання банк укладає з позичальником кредитний договір.

Ситуація 4.1.2

У комерційний банк надійшли заявки від підприємств на отримання кредиту за кредитною лінією ЄБРР. У заявках підприємства надали про себе такі дані, табл. 4.1.1.

Примітка: Відсоткова ставка за кредит — 20 % річних.

На основі прогнозу прибутку та прогнозу руху грошових потоків підприємства розраховується коефіцієнт обслуговування боргу:

$$Kб = \frac{(П - Пп + Ав + Вк)}{Зз}, \quad (4.1.1)$$

де $Kб$ — коефіцієнт обслуговування боргу; $П$ — прибуток; $Пп$ — податок на прибуток; $Ав$ — амортизаційні відрахування; $Вк$ — відсотки за кредит; $Зз$ — загальна заборгованість підприємства з урахуванням кредиту ЄБРР.

Завдання:

1. Поясніть, заявку якого клієнта уповноважений банк схильний буде задовольнити.
2. Розрахуйте для даного клієнта коефіцієнт обслуговування боргу.
3. Які документи підприємство повинно подати в банк для відкриття кредитної лінії?

Таблиця 4.7.1

№ з/п	Показники	Підприємство А	Підприємство В	Підприємство С	Підприємство D
1	Кількість працівників	300	400	720	495
2	Частка державної власності, %	47	32	49	52
3	Допроєктні активи, млн дол. США	2,45	1,85	2	3,4
4	Співвідношення власних та залучених коштів (з урахуванням кредитів ЄБРР), % <ul style="list-style-type: none"> • залучені • власні	70 30	60 40	50 50	80 20
5	Сума необхідного кредиту, млн дол. США	0,4	2	5	1,8
6	Термін кредиту, років	5	2	6	5
7	Прибуток, млн дол. США	4,5	5	3,5	6,3
8	Податок на прибуток, млн дол. США	1,35	1,5	1,05	1,89
9	Амортизаційні відрахування, млн дол. США	0,7	0,5	0,58	0,42

4.2. Оцінка фінансового стану підприємства

Тест-контроль. Графічний диктант

Мета: Оцінити рівень засвоєння студентами теми 9 та дати оцінку усвідомлення студентами важливості теоретичного матеріалу для використання у подальшій практичній роботі.

4.2.1. Визначити правильну відповідь у тестах:

1. Аналіз фінансового стану суб'єктів господарювання має на меті:
  - а) визначення фінансового становища; визначення змін у фінансовому становищі у просторово-тимчасовому розрізі; прогноз основних тенденцій фінансового становища;
  - б) виявлення основних чинників, що викликають зміни у фінансовому становищі; прогноз основних тенденцій фінансового становища; виявлення змін у фінансовому становищі у тимчасовому просторі;
  - в) визначення фінансового становища та виявлення змін у ньому;
  - г) визначення фінансового становища та показників, що застосовуються в аналізі; з'ясування джерел надходження виробничих запасів; використання даних про роботу підприємства за минулий час; послідовність виконання аналітичної роботи.
2. Економіко-математичний аналіз використовують з метою:
  - а) обґрунтування ефективності управлінських рішень у бізнесі на основі причинно-наслідкового взаємозв'язку обсягу продажів, собівартості і доходу;
  - б) порівняння звітних показників результатів господарювання із показниками прогнозного плану, із показниками попередніх років;
  - в) вибір найбільш оптимального варіанту вирішення економічного завдання, виявлення резервів підвищення ефективності виробництва за рахунок повного використання ресурсів підприємства.
3. Прибутковість вимірюється такими показниками:
  - а) прибутком;
  - б) рентабельністю;
  - в) доходом і рентабельністю;
  - г) доходом, витратами і рентабельністю;
  - д) прибутком і рентабельністю.
4. Поріг рентабельності розраховується як відношення:
  - а) суми постійних витрат у вартості продукції до питомої ваги маржинального доходу у виручці;

- б) суми перемінних витрат у вартості продукції до питомої ваги реалізації продукції у виручці;*
  - в) суми постійних і перемінних витрат у вартості продукції до питомої ваги маржинального доходу у виручці;*
  - г) суми витрат на виробництво, адміністративних витрат і витрат на збут до питомої ваги маржинального доходу у виручці.*
- 5.** *З метою проведення аналізу і оцінки фінансового стану підприємства використовується така нормативна довідкова інформація:*
- а) довідник вказівок із ведення рахунків бухгалтерського обліку; довідник групування статей звітності та розрахунку показників ефективності роботи підприємства; база знань; інформаційна мова показників обліку й аналізу;*
  - б) довідник календар; довідник вказівок із ведення рахунків і групування статей звітності; довідник розрахунку показників ефективності роботи підприємств; база знань, інформаційна мова показників обліку й аналізу;*
  - в) інформаційна мова показників обліку й аналізу; довідник календар; довідник із ведення рахунків і групування статей звітності; довідник кодів рахунків бухгалтерського обліку; довідник основних показників фінансового стану підприємств) довідник календар; інформаційна мова показників обліку, аналізу і аудиту; довідник із ведення господарських операцій; довідник кодів господарських підрозділів підприємства; довідник показників фінансового стану підприємства.*

4.2.2. Графічний диктант

Відповісти на запитання, проставляючи у рядках (графічно) відповіді, відповідно:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи правильно, що:

1. Економіко-статистичний аналіз застосовується для вивчення масових суспільних явищ на різних рівнях управління: підприємства, галузі, регіону.
2. Вивчаючи структуру об'єкта загалом, аналіз передбачає не лише пізнання частин, з яких складається ціле, а й з'ясування взаємодії, яка існує між ними.
3. Ефективність функціонування підприємства залежить, насамперед, від того, чи відповідають управлінські рішення, якими воно керується для досягнення успіху на ринку, цим умовам.
4. Зовнішній фінансово-економічний аналіз спрямований на так званих зовнішніх споживачів (контролюючі органи, органи управління, банки, податкові органи, інші ділові партнери підприємства), зокрема кредиторів та потенційних інвесторів підприємства.
5. Перспективний аналіз базується на вивченні явищ у сфері фінансово-економічної діяльності з метою прогнозування на майбутнє.
6. Ділова активність підприємства вимірюється відношенням авансових ресурсів до прибутку або затрат до прибутку або продукції.
7. Платоспроможність не є основним з найважливіших показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, форми і умови його виробничих і комерційних угод.
8. Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, за яким порушується платіжний баланс, але зберігається можливість встановлення рівноваги платіжних засобів та платіжних зобов'язань шляхом залучення тимчасово вільних джерел коштів в обіг підприємства, кредитів банку на тимчасове поповнення обігових коштів.
9. До відносних показників належать сума прибутку або доходів, а до абсолютних — рівень рентабельності.
10. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності — це сукупність аналітичних процедур, що використовується для визначення фінансового становища підприємства.

11. Мета аналізу — дати оцінку темпів приросту прибутку загалом і окремо за кожною його частиною; вивчити і розрахувати чинники, які впливають на зміни прибутку, визначити рівень цього впливу; виявити резерви збільшення прибутку; дати оцінку рівня рентабельності підприємства.
12. Залежно від користувачів інформації фінансовий аналіз поділяється на внутрішній та зовнішній.
13. Згідно із Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємства складають наступні форми звітності: Баланс (ф. № 1); «Звіт про фінансові результати» (ф. № 2); «Звіт про рух грошових коштів» (ф. № 3); Примітки до фінансових звітів.
14. Складання фінансової звітності є заключним етапом бухгалтерського обліку.
15. Важливим показником, що характеризує фінансову звітність підприємства, є: коефіцієнт фінансової автономії (незалежності), коефіцієнт фінансової залежності і коефіцієнт фінансового ризику.
16. Чим вище рівень коефіцієнта фінансової автономії і нижче коефіцієнт фінансової залежності (частка залученого капіталу в загальній валюті балансу) і коефіцієнт ризику, тим більша стійкість фінансового стану підприємства.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

4.3. Фінансове планування на підприємствах

Практична робота цільового планування прибутку за допомогою електронних таблиць EXCEL

Мета: придбати практичні навички визначення рівня беззбитковості та цільового планування прибутку за допомогою електронних таблиць EXCEL.

Завдання: в процесі виконання роботи *студент повинен:*

- відповісти на ряд теоретичних питань відносно теми роботи;
- вивчити програму (читаючи її текст з екрана монітора або відповідної сторінки інструкції) і відповісти на ряд питань, що відносяться до конкретного приклада;
- за допомогою програми CVP.xls розробити альтернативний варіант аналізу безбитковості і цільового планування прибутку, що відповідає заданому варіантові — зміни базової структури собівартості і планів продажу.

Зміст та послідовність виконання роботи

Вибір варіанту роботи

Кожен студент варіант роботи обирає згідно з номером за списком в академічному журналі групи додаток.

Виконання роботи

За допомогою аналізу безбитковості діяльності підприємства можливо оцінити порівняльну прибутковість окремих видів продукції, що дає підстави для вибору оптимального портфелю продукції; дозволяє встановити межу безпеки (MS) підприємства при його поточній діяльності; а також спланувати обсяг реалізації продукції, який забезпечує бажане значення прибутку. Саме в цьому полягає практична цінність аналізу безбитковості діяльності підприємства.

Аналіз безбитковості (або аналіз витрат, прибутку та обсягу виробництва) — це аналітичний підхід до вивчення взаємозв'язку між витратами та доходами при різних рівнях виробництва.

В процесі здійснення виробництва підприємство будь-якої галузі несе певні витрати для організації виробничого процесу. Необхідно провести аналіз безбитковості виробництва відповідно до даного варіанту роботи.

Робота виконується за допомогою спеціально розробленої програми по аналізу безбитковості CVP.xls

Теоретична основа роботи

Перед виконанням роботи студент повинен відповісти на наступні питання:

- 1) Назвіть базові елементи операційного аналізу.
- 2) Що таке рівень беззбитковості, або поріг рентабельності?
- 3) За допомогою якої формули розраховується рівень беззбитковості в натуральному вимірі (Q_b), у вартісному вимірі (S_b)?
- 4) Як визначити обсяг продаж (S), відповідний заданому обсягу прибутку (CM)?
- 5) Дати визначення «межа безпеки». Формула розрахунку в рамках операційного аналізу.
- 6) Дати визначення поняття операційний важіль (OL). Для чого його розраховують і на що вказує ефект операційного важеля?

Методика виконання практичного завдання:

Для успішного виконання роботи студент повинен ознайомитися зі змістом приклада, використовуючи текст програми, яка з'являється на екрані після запуску програми, або читаючи відповідну сторінку даної інструкції про виконання аналізу беззбитковості діяльності підприємства та дати відповідь на наступні питання:

- 1) Чи достатній рівень показника коефіцієнта безпеки?
- 2) Як розраховується рівень беззбитковості?

Виконання роботи

Виконуючи роботу, необхідно дотримуватися інструкції до виконання роботи, а саме:

1. Запустити програму CVP.xls. На екрані з'являється вікно: «**Варіант**», «**Приклад**», «**Графік беззбитковості**» (для приклада).
  - Вікно «Варіант»: студент повинен ввести дані свого варіанту (додаток Ж) в графу «**Початкові умови**». Для цього необхідно правильно класифікувати статті витрат підприємства (**постійні, змінні**). «З урахуванням змін»: класифікуються статті затрат з урахуванням змін за поточний період (додаток І, таблиця 1.1). Заповнюються тільки кольорові ланки у таблиці.

- Вікно «Приклад»: до уваги пропонується приклад розрахунку точки безбитковості.
  - Вікно «Графік безбитковості»: приклад побудови графіку безбитковості на прикладі базового підприємства за допомогою ПЕОМ, (додаток 3).
2. Провести аналіз безбитковості (вікно «Варіант») виробництва відповідно індивідуальному варіанту для кожного студента, для початкових умов та з урахуванням змін, згідно даних таблиці 1.1 (додаток 1).

Приклад аналізу безбитковості виробництва (вікно «Приклад»)

Провести аналіз безбитковості виробництва цегли (додаток Ж) при умові придбання нового обладнання загальною вартістю 16,8 млн грн. Зі строком експлуатації 10 років та запропонованою ліквідаційною вартістю 0,8 млн грн. Заміна старого обладнання новим приводить до наслідків:

- витрати на електроенергію збільшаться на 20 %;
- витрати на купівлю сировини збільшуються на 10 %;
- збитки на брак зменшуються на 60 %;
- змінні цехові витрати зростуть на 10 %;
- постійні витрати на оплату праці та відрахування на соцстрах збільшуються на 15 %, в той час як витрати прямої праці на одиницю продукції зменшуються на 40 %;
- постійні загально-цехові витрати збільшуються на 10 %.

За оцінками відділу збуту впровадження нового обладнання дозволяє збільшити продаж на 20 % та збільшити ціну на 10 % за рахунок покращення якості виготовленої продукції.

Необхідно провести всі необхідні зміни в початкових даних (вікно «Приклад») та розрахувати безбитковість запропонованого проекту.

Наступний етап — побудова декілька графіків безбитковості проекту заміни обладнання, користуючись форматуванням діаграм Ексел (додаток 3).

4.4. Фінансова санація підприємств

Графічний диктант

Мета: оцінити рівень засвоєння студентами теми фінансова санація підприємств; дати оцінку усвідомлення студентами важливості теоретичного матеріалу з питань банкрутства та санації.

Відповісти на запитання, проставляючи у рядках (графічно) відповіді, відповідно:

Так — «+»

Ні — «-»

Чи правильно, що:

1. Банкрутство характеризує неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів щодо сплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі до бюджету і позабюджетні фонди.
2. До зовнішніх чинників передумови банкрутства належать: економічні, політичні, демографічні, відсутність договірної дисципліни.
3. Санація може відбуватися способом об'єднання підприємства, яке перебуває на межі банкрутства з потужнішою компанією, за допомогою випуску акцій або облігацій для мобілізації грошового капіталу, збільшення банківських кредитів і надання урядових субсидій, перетворення короткострокової заборгованості у довгострокову; повної або часткової купівлі державою акцій підприємства, що перебуває на межі банкрутства.
4. Джерелами фінансування санації можуть бути кошти, залучені на умовах позики чи на умовах власності; на поворотній або безповоротній основі.
5. Рентабельність — це абсолютний показник ефективності роботи підприємства, котрий у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат (ресурсів).

6. До засобів детермінованого факторного аналізу належать: спосіб ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відновних різниць, інтегральний метод і спосіб порівняння та математичного прогнозування.
7. Визнання боржника банкрутом регламентується Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30.06.99 р. (у повній редакції з доповненнями), який набув чинності 01.09.2001р.
8. Першою ознакою банкрутства є спад прибутковості підприємства нижче за вартість його капіталу.
9. Передумови банкрутства — це взаємодія низки зовнішніх і внутрішніх чинників.
10. Методика розрахунку резервів не залежить від характеру резервів (інтенсивні чи екстенсивні), способів їх виявлення (явні чи приховані) і способів визначення їх розміру (формальний підхід чи неформальний).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

4.5. Сучасні аспекти функціонування фінансів підприємств

Підсумковий модульний контроль 2

Вихідний тест–контроль

Мета: Оцінити рівень засвоєння студентами тем модуля 2. Дати оцінку усвідомлення студентами важливості теоретичного матеріалу та практичного матеріалу для використання у подальшому вивченні окремих аспектів фінансів підприємств.

Завдання:

1. Протягом 30 хв студенти групи самостійно виконують тестові завдання.

2. Після завершення індивідуальної роботи викладач створює перевіірочну групу із студентів в кількості 5 чол.
3. Викладач видає кожному учаснику перевіірочної групи формуляр з ключем до тесту.
4. Викладач підводить підсумки проведеного тестування та оголошує оцінки.

Тестове завдання:

1. *Оборотні кошти підприємства — це ...*
  - а) гроші в касі підприємства, на розрахункових і валютних рахунках, у розрахунках;
  - б) кошти, авансовані у виробничі оборотні фонди та фонди обігу;
  - в) оборотні активи;
  - г) предмети праці.
2. *Оборотні виробничі фонди — це ...*
  - а) оборотні кошти у виробництві;
  - б) оборотні кошти у виробництві та готовій продукції;
  - в) оборотні кошти у виробничих запасах;
  - г) оборотні кошти у виробничих запасах та у виробництві.
3. *Яка частина оборотних коштів обслуговує сферу обігу?*
  - а) Готова продукція на складі.
  - б) Готова продукція, грошові кошти й кошти в розрахунках.
  - в) Кошти на рахунках у банках і касі, у розрахунках, дебіторська заборгованість.
  - г) Готова продукція, що відвантажена.
4. *Принципи організації оборотних коштів — це...*
  - а) Самостійність у розпорядженні та управлінні оборотними коштами.
  - б) Визначення планової потреби в оборотних коштах та їх розміщення за окремими елементами та підрозділами.
  - в) Корегування розрахункових і чинних нормативів з урахуванням вимог господарювання, що постійно змінюються.
  - г) Наявність раціональної системи фінансування оборотних коштів.

- д) Контроль за раціональним розміщенням і використанням оборотних коштів.
5. Відповідно до чого здійснюється планування оборотних коштів?
- а) До кошторисів витрат на виробництво і невиробничі потреби.
  - б) До виробничої програми.
  - в) До бізнес-плану.
  - г) До обсягу реалізації продукції.
6. Які оборотні фонди слід віднести до нормованих?
- а) Оборотні виробничі фонди.
  - б) Виробничі запаси.
  - в) Фонди обігу.
  - г) Оборотні виробничі фонди й готову продукцію.
7. За допомогою яких показників можна визначити потребу підприємства в сировині, матеріалах, покупних напівфабрикатах?
- а) Одноденних витрат конкретних видів сировини, матеріалів, розрахованих за виробничою собівартістю IV кв. планового року.
  - б) Собівартості одиниці продукції.
  - в) Норм запасу в днях конкретних видів сировини, матеріалів.
  - г) Обсягу реалізації продукції в плановому році.
8. За допомогою яких показників можна визначити потребу підприємства в оборотних коштах у незавершеному виробництві?
- а) Тривалість виробничого циклу.
  - б) Кількість продукції, що випускається.
  - в) Одноденні витрати в незавершеному виробництві за планом IV кв. за виробничою собівартістю.
  - г) Коефіцієнт зростання витрат.
9. Які показники необхідні для нормування оборотних коштів у запасах готової продукції?
- а) Норма запасу оборотних коштів щодо готової продукції.
  - б) Одноденний випуск продукції в IV кв. планового року за виробничою собівартістю.

- в) Середні залишки оборотних коштів на початок планового року.
- г) Випуск товарної продукції в плановому році.
10. Які показники треба використовувати, визначаючи потребу в оборотних коштах економічним методом?
- а) Середні залишки оборотних коштів на початок планового року.
- б) Зміни в обсязі виробництва продукції.
- в) Розмір «виробничого» нормативу на початок планового року.
- г) Розмір «невиробничого» нормативу на початок планового року.
11. Знайдіть правильне визначення кредитних відносин:
- а) Грошові відносини, що пов'язані з процесом розподілу та перерозподілу капіталу.
- б) Грошові відносини, що виникають у сфері виробництва продуктів для їхнього використання.
- в) Відносини, що пов'язані із заборгованістю одного з учасників економічної чи фінансової операції.
- г) Відносини, що пов'язані з необхідністю забезпечення безперервності зміни форм вартості валового національного продукту в процесі його руху.
12. Знайдіть правильне визначення економічної сутності кредиту:
- а) Кредит — це форма руху позичкового капіталу, що надається на умовах повернення.
- б) Кредит — це економічні відносини, що виникають між кредитором та позичальником коштів.
- в) Кредит — це рух вартості у сфері товарного обміну.
- г) Кредит — це позичка в грошовій або товарній формах на умовах повернення.
13. Об'єктами кредитування можуть бути:
- а) грошові кошти;
- б) товарно-матеріальні цінності;
- в) виконані роботи чи надані послуги;
- г) банки;
- д) держава;
- е) підприємства та господарські товариства.

14. Хто встановлює відсоткову ставку за користування бюджетними позиками?
- а) Національний Банк України.
  - б) Уповноважений комерційний банк.
  - в) Кабінет Міністрів України.
  - г) Верховна Рада України.
  - д) Міністерство фінансів України.
15. На які цілі видається банківський кредит?
- а) Фінансування оборотного капіталу.
  - б) Покриття збитків від господарської діяльності.
  - в) Викуп приватизованого підприємства.
  - г) На збільшення статутного фонду банку.
  - д) Для внесення платежів у бюджет.
16. До видів банківського кредиту належать:
- а) овердрафт;
  - б) контокорентний кредит;
  - в) обліковий кредит;
  - г) акцептний кредит;
  - д) авальний кредит;
  - е) комерційний кредит;
  - ж) лізинг;
  - з) державний кредит.
17. Об'єктом лізингу можуть бути:
- а) машини та обладнання;
  - б) транспортні засоби;
  - в) засоби обчислювальної техніки;
  - г) виробничі будівлі та споруди;
  - д) земельні ділянки та інші природні об'єкти;
  - е) об'єкти оренди державного майна.
18. Організація роботи з обслуговування бюджетних кредитів, їхнього обліку і проведення розрахунків позичальниками покладається на:
- а) національний банк України;
  - б) міністерство фінансів України;

- в) державне казначейство України;
г) уповноважені комерційні банки України.
- 19.** Приватизовані підприємства кредитуються:
- а) національним банком України;
б) уповноваженими комерційними банками України;
в) фондом державного майна України.
- 20.** Види кредиту, що оформляються векселем:
- а) державний;
б) комерційний;
в) банківський;
г) споживчий;
д) ломбардний.
- 21.** Капітальні вкладення — це...
- а) витрати на створення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів;
б) витрати на придбання нових основних засобів і капітальний ремонт діючих основних засобів;
в) витрати на розширення та реконструкцію діючих виробництв;
г) витрати на розширене відтворення основних засобів.
- 22.** Відтворення основних засобів — це...
- а) процес безперервного поновлення основних виробничих засобів;
б) заміна окремих зношених частин основних засобів;
в) придбання нових основних засобів;
г) заміна зношеного устаткування на нове.
- 23.** Знос основних засобів — це...
- а) втрата вартості основними засобами у процесі їх експлуатації;
б) заміна зношених основних засобів через капітальне будівництво;
в) матеріальне зношування окремих елементів основних засобів та заміна їх через капітальне будівництво або капітальний ремонт;
г) заміна основних засобів у наслідок запровадження нового, більш прогресивного обладнання.

- 24. Амортизація — це ...**
- а) процес поступового перенесення вартості основних виробничих засобів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення;
  - б) поступове зниження вартості основних засобів у наслідок їх зносу;
  - в) поступове перенесення вартості основних виробничих засобів на вироблену продукцію;
  - г) поступове перенесення вартості зносу основних засобів на валові витрати виробництва.
- 25. Як визначаються суми амортизаційних відрахувань звітного періоду?**
- а) Множенням середньорічної вартості основних виробничих засобів на норму амортизаційних відрахувань.
  - б) Множенням балансової вартості основних засобів на норму амортизаційних відрахувань.
  - в) Множенням балансової вартості основних засобів на початок звітного кварталу на норму амортизаційних відрахувань.
  - г) За допомогою застосування норм амортизації балансової вартості груп основних засобів на початок звітного періоду.
- 26. Капітальні вкладення — це ...**
- а) витрати на створення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів;
  - б) витрати на придбання нових основних засобів і капітальний ремонт діючих основних засобів;
  - в) витрати на розширення та реконструкцію діючих виробництв;
  - г) витрати на розширене відтворення основних засобів.
- 27. Назвіть джерела фінансування капітальних вкладень.**
- а) Прибуток, амортизаційні відрахування, довгострокові кредити банку, іноземні інвестиції.
  - б) Власні фінансові ресурси, кошти державного та місцевого бюджетів, довгострокові кредити банку.

- в) *Власні фінансові ресурси; залучені фінансові ресурси; фінансові кошти від продажу цінних паперів, кошти державного та місцевого бюджетів; кошти іноземних інвесторів.*
- г) *Статутний фонд підприємства, фонд нагромадження, фонд матеріального заохочення, інші спеціальні засоби.*
- 28.** *Як визначається капітальний дохід?*
- а) *Як різниця між балансовою вартістю відповідної групи основних засобів, визначеною на початок звітного року із застосуванням коефіцієнта індексації, і балансовою вартістю цієї групи основних засобів до такої індексації?*
- б) *Як різниця між сукупною балансовою вартістю основних засобів на початок звітного року і залишковою вартістю таких основних засобів після нарахування індексації?*
- в) *Як різниця між балансовою вартістю основних засобів групи 2 і 3 на початок звітного року з урахуванням коефіцієнта індексації і балансовою вартістю цих груп основних засобів до індексації?*
- г) *Як різниця між балансовою вартістю нематеріальних активів на початок звітного року з урахуванням коефіцієнта індексації і балансовою вартістю цих активів до індексації?*
- 29.** *Фінансовий стан підприємства характеризується...*
- а) *сукупністю виробничо-господарських факторів;*
- б) *системою показників, що відображають наявність фінансових ресурсів;*
- в) *системою показників, що відображають наявність і формування фінансових ресурсів;*
- г) *системою показників, що відображають наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів;*
- д) *формування та використання фінансових ресурсів.*
- 30.** *Фінансовий стан підприємства залежить від...*
- а) *фінансової політики підприємства;*
- б) *випуску продукції;*
- в) *реалізації продукції;*

- г) *результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності підприємства;*
- д) *ефективності використання фінансових ресурсів.*
- 31.** *Основними завданнями аналізу фінансового стану є...*
- а) *дослідження результатів господарської діяльності підприємства;*
- б) *аналіз бухгалтерської звітності;*
- в) *оцінка ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості та ефективності використання майна підприємства;*
- г) *планування фінансової діяльності підприємства;*
- д) *дослідження фінансових ресурсів.*
- 32.** *Фінансовий аналіз є складовою частиною...*
- а) *аналізу господарської діяльності підприємства;*
- б) *аналізу фінансової діяльності підприємства;*
- в) *аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства;*
- г) *аналізу виробничого обліку;*
- д) *аналізу бухгалтерської звітності.*
- 33.** *Зовнішній фінансовий аналіз має такі особливості...*
- а) *орієнтація на публічну звітність підприємства та максимальна відкритість результатів аналізу;*
- б) *різноманітність цілей і інтересів суб'єктів аналізу та множинність об'єктів-користувачів;*
- в) *орієнтація на зовнішніх користувачів;*
- г) *здійснення аналізу зовнішніми аналітиками;*
- д) *зовнішній предмет дослідження.*
- 34.** *Основним змістом зовнішнього фінансового аналізу є:*
- а) *аналіз питань, визначених зовнішніми користувачами;*
- б) *аналіз питань, визначених зовнішніми аналітиками;*
- в) *аналіз абсолютних показників прибутку, рентабельності та фінансової стійкості підприємства;*
- г) *аналіз ліквідності, платоспроможності, ефективності використання майна та капіталу;*
- д) *економічна діагностика фінансового стану підприємства.*

- 35.** Основним змістом внутрішнього (традиційного) фінансового аналізу є:
- а) аналіз динаміки прибутку, рентабельності, самоокупності та кредитоспроможності підприємства;
  - б) оцінка використання майна, капіталу, власних фінансових ресурсів;
  - в) аналіз ліквідності балансу та платоспроможності підприємства;
  - г) аналіз питань, визначених внутрішніми користувачами;
  - д) аналіз питань, визначених внутрішніми аналітиками.
- 36.** Прийоми оцінки фінансового стану підприємства — це ...
- а) аналіз відносних показників;
  - б) факторний аналіз;
  - в) аналіз платоспроможності;
  - г) аналіз кредитоспроможності;
  - д) порівняльний аналіз.
- 37.** Предметом фінансового аналізу підприємства є ...
- а) майно та капітал підприємства;
  - б) основні та оборотні кошти підприємства;
  - в) прибуток та цінні папери підприємства;
  - г) фінансові ресурси підприємства, їх формування та використання;
  - д) фінанси підприємства.
- 38.** Методи фінансового аналізу — це ...
- а) комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства;
  - б) статистичні методи;
  - в) математичні методи;
  - г) формалізовані методи;
  - д) неформалізовані методи.
- 39.** Що таке: фінансове планування? перспективний фінансовий план? поточний фінансовий план? оперативний фінансовий план?
- а) Баланс грошових надходжень.
  - б) Баланс доходів і видатків.

- в) Платіжний календар на місяць, на 10 днів, на 5 днів.
  - г) Розрахунок потреби у фінансових ресурсах для операційної та інвестиційної діяльності.
  - д) Розробка фінансового забезпечення загального розвитку підприємства на 5 років.
  - е) Розрахунок витрат і відрахувань.
  - ж) Прогноз звіту про прибутки та збитки.
  - з) Перевірочна таблиця до фінансового плану (шахматка).
  - и) Прогноз балансу активів та пасивів.
  - к) Вивчення цілей фінансової стратегії.
- 40. Балансовий метод — це ...**
- а) економіко-математичне моделювання;
  - б) розрахунково-аналітичний метод;
  - в) метод балансування підсумкових показників;
  - г) нормативний метод;
  - д) відповідність фінансових показників дохідної та видаткової частин фінансового плану.
- 41. Яке призначення: оперативного фінансового планування? поточного фінансового планування? перспективного фінансового планування?**
- а) Контроль за платоспроможністю підприємства.
  - б) Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності.
  - в) Фінансове забезпечення загального розвитку підприємства.
  - г) Контроль за своєчасністю платежів.
  - д) Фінансове забезпечення досягнення стратегічних цілей.
  - е) Контроль за своєчасністю грошових надходжень.
  - ж) Фінансове забезпечення поточної виробничої діяльності.
- 42. До головних факторів, що зумовлюють стратегічну кризу на підприємстві, слід віднести такі:**
- а) дефіцити в організаційній структурі;
  - б) незадовільну структуру капіталу;
  - в) зайві виробничі потужності;
  - г) незадовільну роботу з кредиторами;
  - д) низький рівень контролювання якості.

- 43.** Фінансова санація включає ...
- а) рефінансування дебіторської заборгованості;
  - б) призначення тимчасової адміністрації;
  - в) реалізацію соціального плану;
  - г) реструктуризацію заборгованості;
  - д) технічне переобладнання виробництва.
- 44.** До функціональних завдань менеджменту санації відносять такі:
- а) проведення санаційного аудиту;
  - б) організація реалізації проекту санації;
  - в) розробка санаційної концепції;
  - г) пошук альтернатив.
  - д) організація контролю за виконанням проекту санації.
- 45.** Основною метою санаційного аудиту є ...
- а) визначення достовірності звітності підприємства, її повноти й відповідності чинному законодавству;
  - б) формування висновків щодо реального фінансового стану підприємства;
  - в) оцінка санаційної спроможності підприємства на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності та наявної санаційної концепції;
  - г) розробка санаційної концепції підприємства;
  - д) визначення повноти та правильності нарахування та сплати податкових платежів у бюджет.
- 46.** Замовниками санаційного аудиту підприємства, яке перебуває у фінансовій кризі, можуть бути:
- а) позикодавець (наприклад, банківський консорціум), — якщо вирішується питання про надання санаційного кредиту;
  - б) підприємство-боржник — якщо воно виходить з пропозицією про укладання мирової угоди та проведення санації в ході проведення справи про банкрутство;
  - в) державна комісія з цінних паперів та фондового ринку — у разі емісії цінних паперів;

- г) потенціальний санатор, якщо вирішується питання про санацію підприємства через його реорганізацію (злиття, приєднання);
- д) консалтингова фірма — у разі розробки плану санації.
- 47.** Під час аналізу виробничо-господарської діяльності аудитор проводить таку роботу:
- а) аналізує структуру позичкового капіталу;
  - б) розраховує показники ліквідності та платоспроможності;
  - в) аналізує склад витрат на виробництво;
  - г) аналізує рух основних фондів та амортизаційних відрахувань;
  - д) оцінює показники праці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління Національного банку України від 29 березня 2001 р. № 135 // Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. Додаток до журналу «Вісник Національного банку України». — 2001. — № 5. — С. 43–104.
2. Інструкція про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 19 лютого 2001 р. № 69 // Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. Додаток до журналу «Вісник Національного банку України». — 2001. — № 4. — С. 5–35.
3. Положення «Про операції банків з векселями». Затверджене постановою Правління Національного банку України від 28 травня 1999 р. № 258.
4. Положення Національного банку України «Про кредитування» Затверджене постановою Правління Національного банку України від 28 вересня 1995 р. № 246.
5. Положення про ведення касових операцій у національній валюті: Затверджено постановою 637 Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 р.
6. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними

- операціями банків. Постанова Правління Національного банку України під 6 липня 2000 року № 279. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 серпня 2000 р. за № 474/4695.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
  8. Положення(стандарт)бухгалтерського обліку № 4 «Звіт про рух грошових коштів»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
  9. Положення(стандарт)бухгалтерського обліку № 15 «Дохід»: Затверджено наказом № 290 Міністерства фінансів України від 29 листопаду 1999 р.
  10. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22 травня 1997 р. (№ 283/97-ВР).
  11. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг): Затверджено наказом № 47 Державного комітету промислової політики України від 2 лютого 2001 р.
  12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 2 «Баланс»: Затверджено наказом № 87 Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р.
  13. Аранчій В. А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. — К.: ВД «Професіонал», 2004. — 265 с.
  14. Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємства: Підручник. — К.: Либідь, 2002. — 384 с.
  15. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств. — К.: «Знання», 1999. — 312 с.
  16. Буряк П. Ю., Беркита К. Ф., Ярема Б. П. Податкова система: теорія і практика застосування активних методів навчання.— К.: ВД «Професіонал», 2004. — 171 с.
  17. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством.: Навч. посібник. — К.: ЦУЛ, 2003. — 504 с.
  18. Василик О. Д. Теорія фінансів. Підручник. — К.: КІОС, 2001.— 416 с.
  19. Вахрин П. И. Финансовый практикум. — М.: Дайлков и К°, 2002. — 172 с.

20. Гривківська О. В. Збірник задач та тестів з дисципліни «Фінанси підприємств». — К.: Видавництво Європейського університету, 2003. — 99 с.
21. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. — 2-ге видання, виправлене і доповнене. — Львів: Видавництво «Центр Європи», 1997. — 576 с.
22. Іванова Н. Ю. Аналіз беззбитковості виробництва: теорія та практика. — К.: Лібра, 2002. — 71 с.
23. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. — К.: МАУП, 2001. — 148 с.
24. Ковалев В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 512 с.
25. Ковалева А. М., Лапуста М. Г., Скамай Л. Г. Финансы фирмы: Учебник. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 416 с.
26. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 224 с.
27. Маккоен Пол и Гох Лео. Пособие по финансам для нефинансовых менеджеров / Пер. с англ. под ред. О. Б. Максимовой. — Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2002. — 320 с.
28. Мельник В. М., Грицаєнко І. А., Івашина О. С. Оподаткування підприємницької діяльності: Навч. посібник. — К.: Кондор, 2003. — 160 с.
29. Нікбахт Е., Гропеллі А. Фінанси / Пер. з англ. В. Ф. Овсієнка та В. Я. Мусієнка. — К.: Основи, 1993. — 383 с.
30. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 1999. — 164 с.
31. Партин Г. О., Завгородній А. Г. Фінанси підприємств: Навч. посібник. — Львів: ЛБІНБУ, 2003. — 265 с.
32. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник. — Тернопіль: Економічна думка, 2001. — 454 с.
33. Романенко О. Р. Фінанси: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 307с.

34. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. — К.: Максимум, 2001. — 600 с.
35. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств. — К.: ЦУЛ, 2002. — 460 с.
36. Тарасюк Г. М., Шваб Л. І. Планування діяльності підприємства. — Навч. посібник. — К.: «Каравела», 2003. — 432 с.
37. Терещенко О. Фінансова санація та банкрутство підприємства: Навчально-методичний посібник. — К.: КНЕУ, 2000. — 412 с.
38. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. — К.: КНЕУ, 2003. — 554 с.
39. Финансы предприятий: Учебник / Под редакцией Н. В. Каличиной. — М.: ЮНИТИ, 1998. — 413 с.
40. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навчально-методичний посібник. — К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. — 206 с.
41. Фінанси зарубіжних корпорацій: Навч. посібник / За ред. В. М. Федосова. — К.: Либідь, 1993. — 247 с.
42. Фінанси підприємств: Підручник / Під ред. А. М. Поддєрьогіна. — К.: КНЕУ, 2000. — 460 с.
43. Фінанси підприємств: Навч. посібник / За ред. Г. К. Кірейцева. — К.: ЦУЛ, 2002. — 268 с.
44. Худолій Л. М. Викладання фінансових дисциплін: Навчальний посібник. — К.: Видавництво Європейського університету, 2005. — 75 с.
45. Фінанси: вишкіл студії: Навч. посібник / За ред. С. І. Юрія. — Тернопіль: Карт-бланки, 2002. — 357 с.
46. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник / За ред. Г. Г. Кірейцева. — К.: ЦУЛ, 2002. — 496 с.
47. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. — 2-ге вид., перероб., доп. — Житомир: ЖІТІ, 2001. — 300 с.
48. Шило В. П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С. Б. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: Навч. посібник. — К.: Кондор, 2005. — 216 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток № 3
до Інструкції про порядок надходження,
обліку та витрачання коштів Фонду
соціального страхування з тимчасової втрати
працездатності, затвердженої постановою
правління Фонду
від 26 червня 2001 р. № 16

(повна назва і адреса органу реєстрації Фонду)

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ СТРАХУВАЛЬНИКА

Кому _____
(повна назва підприємства, установи, організації, а для фізичних осіб,

що використовують працю найманих працівників, їх прізвище, ім'я та по батькові)

Адреса страхувальника _____

Ваш реєстраційний номер _____, який необхідно зазначати на всіх документах, що стосуються розрахунків за коштами Фонду з тимчасової втрати працездатності.

Розмір страхових внесків на день реєстрації складає:
для роботодавців _____ %;

для застрахованих осіб _____ % при місячній заробітній
платі нижче прожиткового мінімуму для
працездатної особи (включно)

_____ % при місячній заробітній
платі вище прожиткового мінімуму для
працездатної особи

Різниця між нарахованими для роботодавців і найманих працівників
страховими внесками та витратами, пов'язаними з наданням
матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам,
перераховується на розрахунковий рахунок № _____ в _____

_____ (найменування банку)

_____ код банку _____ код платежу _____

Отримувач: _____
(повна назва органу реєстрації Фонду)

Код за ЄДРПОУ отримувача _____

Перерахування зазначених сум здійснюється один раз на місяць — у день,
встановлений для одержання в установах банку коштів на оплату праці
(п. 1, абз. 1, 2, ст. 23).

Дата подання звіту за коштами Фонду — щоквартально, до 20 місяця
наступного за звітним періодом.

Довідки за телефоном _____

Керівник органу реєстрації

М. П.

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

Дата «__» _____ 200_ року

Примітка. В разі виникнення змін (доповнень) у реєстраційних даних страхувальника, він зобов'язаний в 10-денний термін після їх виникнення подати до органу реєстрації копії документів з указаними змінами відповідно до п. 8 ст. 27 Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від 18.01.2001 р. № 2240-III.

(додаток № 3 із змінами, внесеними згідно з постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 25.06.2004 р. № 56)

Додаток Б

Додаток № 4
до Інструкції про порядок надходження,
обліку та витрачання коштів Фонду
соціального страхування з тимчасової втрати
працездатності, затвердженої постановою
правління Фонду
від 26 червня 2001 р. № 16

(повна назва і адреса органу реєстрації Фонду)

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ СТРАХУВАЛЬНИКА НА ДОБРОВІЛЬНИХ ЗАСАДАХ

Кому _____
(прізвище, ім'я та по батькові)

Адреса страхувальника _____
Ваш реєстраційний номер _____, який необхідно зазначати на всіх документах, що стосуються розрахунків за коштами Фонду з тимчасової втрати працездатності.

ДОДАТКИ

Розмір страхових внесків на день реєстрації складає _____ відсотка суми оподаткованого доходу (прибутку).

Нараховані страхові внески необхідно перераховувати на розрахунковий рахунок № _____ в _____
(найменування банку)
_____ код банку _____ код платежу _____

Отримувач: _____
(повна назва органу реєстрації Фонду)

Код за ЄДРПОУ отримувача _____

Дата сплати страхових внесків _____

Звіт про нараховані і сплачені страхові внески подається страхувальником за формою 4-ФСС-ТВП по місцю реєстрації щоквартально, до 20 місяця наступного за звітним періодом.

Завірена копія річної декларації про суму сукупного оподаткованого доходу за минулий рік подається до органу реєстрації Фонду до 15квітня.

Довідки за телефоном _____

Керівник органу реєстрації

М. П.

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

Дата «__» _____ 200_ року

Примітка. В разі виникнення змін (доповнень) у реєстраційних даних страхувальника, він зобов'язаний в 10-денний термін після їх виникнення подати до органу реєстрації копії документів з указаними змінами відповідно до п. 8 ст. 27 Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від 18.01.2001 р. № 2240-III.

(додаток № 4 із змінами, внесеними згідно з постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 25.06.2004 р. № 56)

Додаток В

Додаток 1

до Порядку подання податковим органам
Повідомлення про відкриття (закриття)
рахунків в установах банків, затвердженого
наказом ДПА України
від 1 серпня 2001 р. № 306

«__» _____

число, місяць (словами), рік

В ДПІ/ДПА _____

(район, місто)

ПОВІДОМЛЕННЯ

ВІД ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ ПРО ВІДКРИТТЯ (ЗАКРИТТЯ)

РАХУНКУ В УСТАНОВІ БАНКУ

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ або ідентифікаційний номер за ДРФО,
або реєстраційний (обліковий) номер

з тимчасового реєстру ДПА

України

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Назва (П. І. Б. — для фізичних осіб) _____

Місцезнаходження (місце проживання) _____

Код банку _____ Назва установи банку _____

Відкрито (закрито) рахунок № _____ Валюта рахунку _____
(непотрібне закреслити)

Вид рахунку _____ Дата операції «__» _____ 20__ року

Керівник (підприємець) _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

М. П.

Банківські реквізити
перевірено

(посада)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Відповідальна особа
установи банку

М. П.

Повідомлення отримано «__» _____ 20__ року

ДОДАТКИ

Відповідальна особа _____
податкового органу _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

М. П.

_____ **Корінець повідомлення**
від платника податків про відкриття рахунку в установі банку
(надається установі банку)

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ або ідентифікаційний номер за ДРФО,
або реєстраційний (обліковий) номер

з тимчасового реєстру ДПА

України

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

У ДП/ДПА _____
(район, місто)

Назва (П. І. Б. — для фізичних осіб) _____

Код банку _____ Назва банку _____

Відкрито рахунок № _____ Дата операції «__» _____ 20__ року

Повідомлення платника від «__» _____ 20__ року
отримано «__» _____ 20__ року

Рахунок узято на облік «__» _____ 20__ р.

Відповідальна особа _____
податкового органу _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали) _____ (телефон)

Дозволяю розпочати
операції на рахунку

Відповідальна особа _____
установи банку _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

М. П.

_____ **Корінець повідомлення від платника**
податків про відкриття (закриття) рахунку в установі банку
(залишається у платника)

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ або ідентифікаційний номер за ДРФО,
або реєстраційний (обліковий) номер
з тимчасового реєстру ДПА
України

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

У ДП/ДПА _____
(район, місто)

Назва (П. І. Б. — для фізичних осіб) _____

Код банку _____ Назва банку _____

Відкрито (закрито) рахунок № _____

(непотрібне закреслити)

Дата операції «__» _____ 20__ року

Повідомлення надано «__» _____ 20__ року,

отримано «__» _____ 20__ року

Відповідальна особа _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)
податкового органу

ШТАМП ПОДАТКОВОГО ОРГАНУ

Примітка. Дані в повідомленні простим шрифтом заповнює платник,
жирним шрифтом — податковий орган, жирним курсивом — установа
банку.

Додаток Г

Приложение № 1
к Распоряжению № 01/05-ЮД
от « 22 » февраля 2005 г.

**ДОДАТКОВА УГОДА № _____
до Договору на відкриття, використання і обслуговування поточних
рахунків у національній і іноземній валюті
№ _____ від 2005 р.**

м. Кривий Ріг

« ____ » _____ 2005 р.

Акціонерний комерційний інноваційний банк «УкрСиббанк» (далі – Банк), в особі заступника начальника Криворізького територіального управління Дніпровського регіонального департаменту Вишнякова Сергія Леонідовича, діючого на підставі доручення № 369 від 13.01.2005 р., з однієї сторони, і _____ (далі – Клієнт), в особі директора _____, який діє на підставі _____, з іншої сторони, при спільному найменуванні – Сторони, уклали дійсну Додаткову угоду до Договору на відкриття, використання і обслуговування поточних рахунків у національній і іноземній валюті № _____ від « ____ » _____ 2005 р. (далі — Договір) про наступне:

1. Внести зміни до Договору та викласти пункти 2.10, 3.2.4. у наступній редакції:

«2.10. Строки здавання Клієнтом готівкової виручки (готівки) для її зарахування на рахунки у Банку встановлюються Клієнтом і за погодженням із Банком визначаються у Договорі шляхом укладення до останнього Додаткової угоди.

Установлення ліміту каси проводиться Клієнтом самостійно, відповідно до вимог чинного законодавства України. До розрахунку приймається строк здавання Клієнтом готівкової виручки до Банку.

Установлений ліміт каси та строки здавання готівкової виручки (готівки) можуть переглядатися. Документи Клієнта, на підставі яких переглянуто ліміт каси, строк здавання готівкової виручки (готівки)

додаються до Договору. Документи повинні бути затверджені (підписані) Клієнтом або уповноваженою ним особою та скріплені печаткою. Клієнт несе відповідальність за достовірність документів наданих до Банку та відповідних показників, що зазначені у цих документах. У разі необхідності внесення змін до Договору — складається Додаткова угода до Договору.

Здавання готівкової виручки (готівки) здійснюється Клієнтом самостійно або через відповідні служби, яким згідно із законодавством України надано право на перевезення валютних цінностей та інкасацію коштів.

Здавання готівкової виручки (готівки) може здійснюватися для зарахування на будь-який банківський рахунок Клієнта на його вибір, з урахуванням режиму дії цього рахунку.

У випадку здавання Клієнтом готівкової виручки (готівки) до іншого банку, Клієнт надає письмову заяву про відмову здавання готівкової виручки (готівки) до Банку, яка зберігається у юридичній справі Клієнта».

«3.2.4. Самостійно встановлювати та змінювати строки здавання готівкової виручки (готівки) та ліміт каси з урахуванням вимог чинного законодавства України та умов Договору».

2. Додаткова угода укладена у 2-х примірниках, що мають однакову юридичну силу, по одному для кожної із Сторін, вступає в силу з моменту її підписання уповноваженими особами Сторін, є невід'ємною частиною Договору.

Продовження додатку Г

Приложение № 2
к Распоряжению № 01/05-ЮД
от « 22 » февраля 2005г.

ДОДАТКОВА УГОДА № _____

до Договору на відкриття, використання і обслуговування поточних рахунків у національній і іноземній валюті

№ _____ від _____ р.

м. Кривий Ріг «__» _____ 2005 р.

Акціонерний комерційний інноваційний банк «УкрСиббанк» (далі — Банк), в особі заступника начальника Криворізького територіального управління Дніпровського регіонального департаменту _____, діючого на підставі доручення № 369 від 13.01.2005 р., з однієї сторони, і _____ (далі — Клієнт), в особі директора _____, який діє на підстав _____, з іншої сторони, при спільному найменуванні – Сторони, уклали дійсну Додаткову угоду до Договору на відкриття, використання і обслуговування поточних рахунків у національній і іноземній валюті № _____ від _____ 2005 р. (далі — Договір) про наступне:

1. Здавання Клієнтом готівкової виручки (готівки) для її зарахування на рахунки у Банку здійснюється у наступний строк, а саме:
— щодня (у день надходження готівки до каси Клієнта)¹;
2. Здавання готівкової виручки здійснюється:
— самостійно Клієнтом у денну/вечірню касу Банку.
3. В разі, якщо Клієнт працює у вихідні та святкові дні і не має змоги, через відсутність відповідної домовленості з Банком на інкасацію, здати одержану ним за ці дні готівку, то вона має здаватися Клієнтом до Банку протягом операційного часу наступного робочого дня Банку та Клієнта.
4. В разі, якщо Клієнт в окремі дні не має перевищення ліміту каси, то він може в ці дні не здавати в установлені строки готівку до Банку.

5. Клієнт несе відповідальність за достовірність документів наданих до Банку та відповідних показників, що зазначені у цих документах.
6. Додаткова угода укладена у 2 примірниках, що мають однакову юридичну силу, по одному для кожної із Сторін, вступає в силу з моменту її підписання уповноваженими особами Сторін, є невід'ємною частиною Договору.
7. Додаткова угода припиняє власну дію із дня закінчення строку дії Договору або із дня отримання Банком письмової заяви Клієнта про відмову здавання готівкової виручки (готівки) до Банку. Подання Клієнтом у даному випадку письмової заяви не є односторонньою зміною умов Договору, а є відкладальною умовою припинення дії цієї Додаткової угоди.
8. З моменту підписання цієї додаткової угоди Додаткова угода № ____ від _____ 200_р. до Договору втрачає свою силу².

«Банк»

_____ (_____)
(підпис)

М. П.

«Клієнт»

_____ (_____)
(підпис)

М. П.

Додаток Д
Форма реєстраційної картки про підтвердження відомостей про юридичну особу

Форма № 6 РЕЄСТРАЦІЙНА КАРТКА	
про підтвердження відомостей про юридичну особу	
I. Відомості про юридичну особу, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців	
Ідентифікаційний код юридичної особи	<input type="text"/>
Повне найменування юридичної особи	<input type="text"/>
Організаційно-правова форма юридичної особи	<input type="text"/>
Код КОПФГ	<input type="text"/>
Назва юридичної особи	<input type="text"/>
Скорочене найменування юридичної особи	<input type="text"/>
Місцезнаходження юридичної особи	<input type="text"/>
Країна	<input type="text"/>
У К Р А І Н А	<input type="text"/>
Область	<input type="text"/>
Район	<input type="text"/>
☐ Район міста	☐
Місто (село)	<input type="text"/>
Вулиця	<input type="text"/>
Будинок	<input type="text"/>
Корпус	<input type="text"/>
Квартира (офіс)	<input type="text"/>
Код КОАТУУ	<input type="text"/>
Поштовий індекс	<input type="text"/>

ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Стаття 154. Статут акціонерного товариства

1. Установчим документом акціонерного товариства є його статут.
2. Статут акціонерного товариства крім відомостей, передбачених статтею 88 цього Кодексу, має містити відомості про: розмір статутного капіталу; умови про категорії акцій, що випускаються товариством, та їхню номінальну вартість і кількість; права акціонерів; склад і компетенцію органів управління товариством та про порядок ухвалення ними рішень. У статуті акціонерного товариства мають також міститися інші відомості, передбачені законом.

Стаття 142. Договір про заснування товариства з обмеженою відповідальністю

1. Якщо товариство з обмеженою відповідальністю засновується кількома особами, ці особи у разі необхідності визначити взаємовідносини між собою щодо створення товариства укладають договір у письмовій формі, який встановлює порядок заснування товариства, умови здійснення спільної діяльності щодо створення товариства, розмір статутного капіталу, частку у статутному капіталі кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови.
2. Договір про заснування товариства з обмеженою відповідальністю не є установчим документом. Подання цього договору при державній реєстрації товариства не є обов'язковим.

Додаток Ж

Початкові дані для розрахунку (приклад)

Структура собівартості

Змінні витрати (на од. продукції), грн.

	Діючий	Прогнозний
Матеріали	30,48	
Пар	11,96	
Електроенергія	3,37	
Пряма праця	0,37	
Збитки від браку	0,19	
Змінні цехові витрати	1,10	
Змінні загально-цехові витрати	0,53	
<i>Всього</i>	47,99	0,00

Постійні витрати, грн. за рік

Непряма праця	114 456	
Витрати на соціальне страхування	77 811	
Амортизація	824 609	
Загально-цехові витрати	138 127	
Загально-виробничі витрати	1 584 579	
<i>Всього</i>	2 739 582	0

Ціна одиниці продукції	85,71	100,00 %		100,00 %
Мінус змінні витрати	47,99	55,99 %	0,00	0,00 %
Вкладений дохід	37,72	44,01 %	0,00	100,00 %

Рівень беззбитковості	72 633	од. прод.	0	од. прод.
Поріг рентабельності	6 225 398	грн.	0	грн.

Оцінка прибутку

План продажу	80 000	од. прод.		од. прод.
Дохід	6 856 800	грн.	0	грн.
Мінус змінні витрати	3 839 360	грн.	0	грн.
Мінус постійні витрати	2 739 582	грн.	0	грн.
Прибуток	277 858	грн.	0	грн.
Межа безпеки	631 402	грн.	0	грн.
<i>Межа безпеки (%)</i>	9,21 %		0,00 %	

Додаток 3

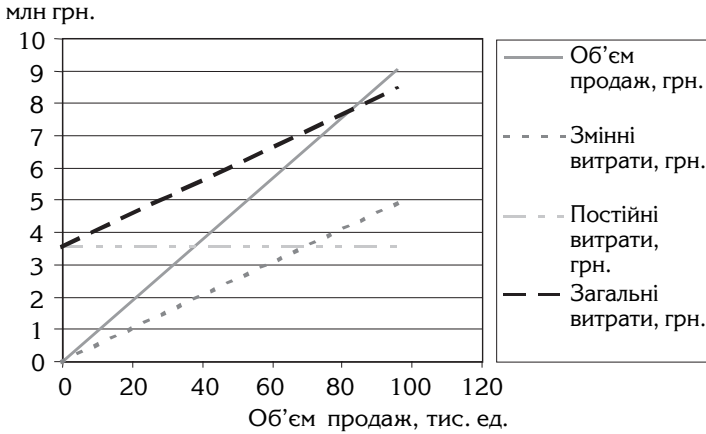

Рис. 1.
Приклад графіку беззбитковості

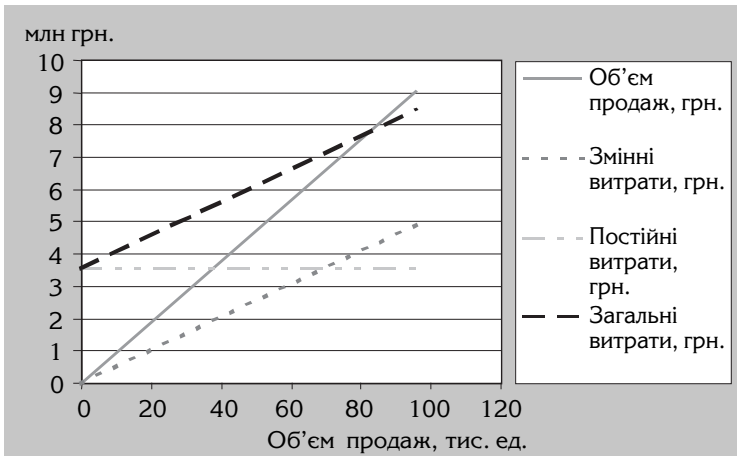

Рис. 2.
Приклад графіку беззбитковості

Додаток І

Таблиця 1.1

Операційний аналіз підприємства на прикладі ВАТ «Український хліб»

Склад витрат

Варіанти	Асортиментна група	Витрати на сировину при виробництві 1 тони хліба та хлібобулочних виробів (грн.)															
		Борошно	Сіль	Дріжджі	Рослинна олія	Вода	Цукор	Маргарин	Олія гірчина	Паточка	Ізюм	Мак	Коріандр	Олія вершкова	Ялице		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
1	Хліб Дарницький	737,16	3,11	14,04	8,64	7,93											
2	Хліб Карносельський	1084,82	6,45	29,71		8,48	39,72										
3	Батон Преображенський	1207,61	6,40	45,31	8,10	8,42	78,79	100,11							150,88		
4	Батон Підмосковний	1226,42	6,49	44,87	8,410	8,42	79,97	152,41									
5	Батон Гірчиний	1182,4	6,25	57,66	8,10	8,42	115,62		276,53								
6	Батон Раменський	1226,42	3,55	59,99	8,10	8,42	48,19	101,88									
7	Батон з Ізюмом	1191,18	6,31	29,07		8,42	77,72	98,75		52,93	839,55						
8	Батон Ветерон	1279,90	6,78	78,11	8,10	8,42	104,39	212,20									
9	Булка Ластовинка	1191,18	4,17	87,26	9,18	8,31	192,69	444,35			346,72				220,40		
10	Булка Домашня	1191,18	5,46	88,42	8,10	8,31	236,38	450,48							221,40		
11	Плетінка з маком	1207,61	6,40	45,31	8,10	8,42	78,79	100,11							150,88		
12	Ріжок Костромський	1253,61	6,61	46,90	8,10	8,31	40,90	103,92									
13	Сайка гірчина	1199,39	6,35	43,91	9,18	8,31	97,82		374,34								
14	Хліб Новий	1078,03	6,21	28,93	8,10	8,21	76,54			139,07	344,51		24,03				
15	Хліб Докторський	1052,03	5,16	23,66	9,18	8,31	99,43						254,56				
16	Хліб Заварний	1413,56	6,00	27,67	9,18	8,38	73,97							13,3			
17	Булка з маком	1025,20	2,15	25,45	5,14	8,25	45,20							13,3			
18	Булка вайліяна	1250,40	6,15	27,30	8,10	8,32	23,50										
19	Булка з горіхами	1120,30	3,00	25,45	3,50	8,32	23,50							13,20			
20	Хліб Подовий	1230,20	2,50	25,45	3,50	8,32	23,50								100,20		

Закінчення табл. 1.1 додатку I

варіанти	Вид продукції	Прямі витрати для виробництва 1 т продукції														
		Транспортні	Електроенергія	Паливо	Оплата праці виробничих працівників	Відрухання на соціальні нестатки	Амортизація основних засобів	Оренда	Заробітна плата службовців	Непрямі витрати	Комерційні витрати	Ціна, 1 тона продукції, грн.	Обсяг реалізації, т	Зміна обсягу реалізації, %	Зміна ціни на продукцію, %	Зміна ціни на паливо, %
1	2	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
1	Хліб Дарницький	4,55	18,50	54,5	132,01	48	250	45	280	545,5	289	3900,00	15	+11	+5	+1
2	Хліб Карносельський	4,55	32,96	34,16	132,01	48	250	45	280	542,4	366	4757,00	11	+10	+2	+1
3	Батон Преображенський	9,47	32,96	34,16	350,74	129	250	45	280	320,20	596	3546,00	12	+5	+6	+1
4	Батон Підмосковний	9,00	32,96	34,16	350,74	129	250	45	280	320,20	581	4654,00	10	+7	+2	+1
5	Батон Причинний	9,76	32,96	34,16	350,74	129	250	45	280	320,20	598	3345,00	17	+6	+6	+1
6	Батон Раменський	8,59	32,96	34,16	350,74	129	250	45	280	320,20	568	4125,00	12	+14	+10	+1
7	Батон з Ізюмом	10,8	32,96	34,16	350,74	129	250	45	280	320,20	726	4550,00	14	+15	+2	+1
8	Батон Вегетон	10,8	32,96	34,16	350,74	129	250	45	280	320,20	638	4600,00	11	+20	+1	+1
9	Булка Ластовинка	14,8	272,0	34,16	870,40	323	250	45	280	320,20	350	5355,00	17	+21	+3	+1
10	Булка Домашня	13,1	272,0	34,16	870,40	323	250	45	280	320,20	330	4278,00	12	+10	+2	+1
11	Плетінка з маком	9,47	32,96	34,16	350,74	129	250	45	280	320,20	289	4900,00	16	+13	+3	+1
12	Ріжон Костромський	8,66	272,0	34,16	870,40	323	250	45	280	320,20	281	4655,00	15	+12	+5	+1
13	Сайка гірчична	10,3	272,0	34,16	870,40	323	250	45	280	320,20	299	4800,00	13	+10	+2	+1
14	Хліб Новий	10,4	272,0	34,16	870,40	323	250	45	280	320,20	287	4550,00	10	+8	+3	+1
15	Хліб Докторський	8,57	272,0	34,16	870,40	323	250	45	280	320,20	280	4350,00	9	+15	+4	+1
16	Хліб Заварний	9,17	272,0	34,16	870,40	323	250	45	280	320,20	287	4850,00	15	+11	+5	+1
17	Булка з маком	9,00	32,96	34,16	870,40	323	250	45	280	545,5	289	4500,00	10	+5	+2	+1
18	Булка ванільна	9,00	32,96	34,16	870,40	323	250	45	280	545,5	289	4100,00	10	+2	+5	+1
19	Хліб Подовий	9,00	32,96	34,16	870,40	323	250	45	280	520,10	287	4900,00	15	+11	+5	+1
20	Хліб Святковий	9,00	32,96	34,16	870,40	323	250	45	280	1056,2	366	4500,00	9	+5	+2	+1

ГЛОСАРІЙ

Основні визначення та терміни, що застосовуються у національних стандартах бухобліку

Аванси за будівельним контрактом

1. Грошові кошти або інші активи, отримані підрядником у рахунок оплати робіт, що виконуватимуться за будівельним контрактом.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Активи

1. Ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)
2. Ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)
3. Ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Активний ринок

1. Ринок, якому притаманні такі умови: предмети, що продаються та купуються на цьому ринку, є однорідними; у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців; інформація про ринкові ціни є загальнодоступною.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»)

Амортизація

1. Систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Амортизована собівартість фінансової інвестиції

1. Собівартість фінансової інвестиції з урахуванням часткового її списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту (премії).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»)

Антирозбавляюча потенційна проста акція

1. Фінансовий інструмент або інша угода, конвертація яких у прості акції приведе до збільшення чистого прибутку (зменшення чистого збитку) на одну просту акцію від звичайної діяльності в майбутньому.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію»)

Асоційоване підприємство

1. Підприємство, в якому інвестору належить блокувальний (більше 25 відсотків) пакет акцій (голосів) і яке не є дочірнім або спільним підприємством інвестора.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Баланс

1. Звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Безнадійна дебіторська заборгованість

1. Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її повернення боржником або за якою минув строк позовної давності.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»)

Близькі члени родини

1. Чоловік або дружина фізичної особи, прямі родичі (діти або батьки) як фізичної особи, так і її чоловіка або дружини, а також чоловік або дружина будь-якого прямого родича фізичної особи або її чоловіка (дружини).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін»)

Будівельний контракт

1. Договір про будівництво.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Будівництво

1. Спорудження нового об'єкта, реконструкція, розширення, добудова, реставрація і ремонт об'єктів, виконання монтажних робіт.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Бухгалтерська звітність

1. Звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Бухгалтерський облік

1. Процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)

Валова заборгованість замовників за роботи за будівельним контрактом

1. Сума перевищення витрат підрядника і визнаного ним прибутку (за вирахуванням визнаних збитків) над сумою проміжних рахунків (без непрямих податків) на дату балансу з початку виконання будівельного контракту. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Валова заборгованість замовникам за роботи за будівельним контрактом

1. Сума перевищення проміжних рахунків (без непрямих податків) над витратами підрядника і визнаним ним прибутком (за вирахуванням визнаних збитків) на дату балансу з початку виконання будівельного контракту. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Валюта звітності

1. Грошова одиниця України. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»)

Валютний курс

1. Установлений Національним банком України курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»)

Валютний ризик

1. Імовірність того, що вартість фінансового інструмента буде змінюватися внаслідок змін валютного курсу. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Вартість, яка амортизується

1. Первісна або перецінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Витрати

1. Зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками). (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)
2. Зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками). (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Витрати (дохід) з податку на прибуток

1. Загальна сума витрат (доходу) з податку на прибуток, яка обчислена з облікового прибутку (збитку) і складається з поточного податку на прибуток з урахуванням відстроченого податкового зобов'язання і відстроченого податкового активу. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Витрати за будівельним контрактом

1. Собівартість робіт за будівельним контрактом. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Відсотковий ризик

1. Імовірність того, що вартість фінансового інструмента буде змінюватися внаслідок змін відсоткових ставок. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Відстрочений податковий актив

1. Сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах унаслідок:
  - 1) тимчасової різниці, що підлягає вирахуванню;
  - 2) перенесення податкового збитку, не включеного до розрахунку зменшення податку на прибуток у звітному періоді;

- 3) перенесення на майбутні періоди податкових пільг, якими скористається у звітному періоді неможливо.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Відстрочене податкове зобов'язання

1. Сума податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних періодах з тимчасових різниць, що підлягають оподаткуванню.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Відстрочений податок на прибуток

1. Сума податку на прибуток, що визнана відстроченим податковим зобов'язанням і відстроченим податковим активом.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Відхилення від ціни за будівельним контрактом

1. Зміна ціни будівельного контракту внаслідок змін попередньо погодженого обсягу робіт, конструктивно якісних характеристик і строків виконання будівельного контракту.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Власний капітал

1. Частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)
2. Частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)
3. Частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Внутрішньогосподарський (управлінський) облік

1. Система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)

Внутрішньогрупове сальдо

1. Сальдо дебіторської заборгованості та зобов'язань на дату балансу, яке утворилося внаслідок внутрішньогрупових операцій.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 20 «Консолідована фінансова звітність»)

Внутрішньогрупові операції

1. Операції між материнським та дочірніми підприємствами або між дочірніми підприємствами однієї групи.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 20 «Консолідована фінансова звітність»)

Гарантована ліквідаційна вартість:

- 1) Для орендаря — частина ліквідаційної вартості, яка гарантується до сплати орендарем або пов'язаною з ним стороною;
- 2) для орендодавця — частина ліквідаційної вартості, яка гарантується до сплати орендарем або незалежною третьою стороною, здатною за своїм фінансовим станом відповідати за гарантією.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Господарська одиниця за межами України

1. Дочірнє, асоційоване, спільне підприємство, філія, представництво або інший підрозділ підприємства, які перебувають або ведуть господарську діяльність за межами України.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»)

Господарська операція

1. Дія або подія, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)

Грошові кошти

1. Готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»)

Група

1. Материнське (холдингове) підприємство та його дочірні підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»)

Група нематеріальних активів

1. Сукупність однотипних за призначенням та умовами використання нематеріальних активів.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»)

Група основних засобів

1. Сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Гудвіл

1. Перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів та зобов'язань на дату придбання.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Дата балансу

1. Дата, на яку складений баланс підприємства. Звичайно датою балансу є кінець останнього дня звітного періоду.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»)

Дата придбання

1. Дата, на яку контроль за чистими активами і діяльністю підприємства, що купується, переходить до покупця.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Дебітори

1. Юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»)

Дебіторська заборгованість

1. Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»)

Дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу

1. Дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Дивіденди

1. Частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»)

Довгострокова дебіторська заборгованість

1. Сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»)

Довгострокові зобов'язання

1. Всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Дослідження

1. Заплановані підприємством дослідження, які проводяться ним уперше з метою отримання і розуміння нових наукових та технічних знань.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»)

Доходи

1. Збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)
2. Збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Дочірнє підприємство

1. Підприємство, яке перебуває під контролем материнського (холдингового) підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Еквіваленти грошових коштів

1. Короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)
2. Короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»)

Економічна вигода

1. Потенційна можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)

Елемент витрат

1. Вкупність економічно однорідних витрат.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»)

Ефективна ставка відсотка

1. Ставка відсотка, що визначається діленням суми річного відсотка та дисконту (або різниці річного відсотка та премії) на середню величину собівартості інвестиції (або зобов'язання) та вартості її погашення.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»)

Забезпечення

1. Зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»)

Заохочувальні виплати за будівельним контрактом

1. Додаткові суми, що сплачуються підряднику за виконання (перевиконання) умов контракту.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Запаси

1. Активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»)

Збиток

1. Перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Звичайна діяльність

1. Будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають внаслідок її проведення.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Звіт про власний капітал

1. Звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Звіт про рух грошових коштів

1. Звіт, який відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Звіт про фінансові результати

1. Звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Злиття

1. Об'єднання підприємств (шляхом створення нової юридичної особи, або приєднання підприємств до головного підприємства), в результаті якого власники (акціонери) підприємств, що об'єднуються, здійснюватимуть контроль над усіма чистими активами об'єднаних підприємств з метою

досягнення подальшого спільного розподілу ризиків та вигод від об'єднання. При цьому жодна зі сторін не може бути визначена як покупець. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Зменшення корисності

1. Втрата економічної вигоди в сумі перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Знос необоротних активів

1. Сума амортизації об'єкта необоротних активів з початку їх корисного використання. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Зобов'язання

1. Заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. (Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)
2. Заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)
3. Заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Ідентифіковані активи та зобов'язання

1. Придбані активи та зобов'язання, які на дату придбання відповідають критеріям визнання статей балансу, встановлених Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Баланс».

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Інвестиційна діяльність

1. Придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»)

Індекс інфляції

1. Індекс інфляції, оприлюднений центральним органом виконавчої влади у галузі статистики. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції»)

Іноземна валюта

1. Валюта інша, ніж валюта звітності. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»)

Інструмент власного капіталу

1. Контракт, який підтверджує право на частину в активах підприємства, що залишається після вирахування сум за всіма його зобов'язаннями. (Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)
2. Звітність, яка відображає фінансовий стан і результати діяльності юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Інструмент хеджування

1. Похідний фінансовий інструмент, фінансовий актив або фінансове зобов'язання, справедлива вартість яких і грошові потоки від яких, як очікується, компенсуватимуть зміни справедливої вартості або потоку грошових коштів об'єкта хеджування. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Коефіцієнт ефективності хеджування

1. Відношення індексу інфляції на дату балансу (кінець звітного року) та індексу інфляції на дату визнання (переоцінки) відповідної статті звітності. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Коефіцієнт коригування

1. Індекс інфляції, оприлюднений центральним органом виконавчої влади у галузі статистики. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції»)

Контракт з фіксованою ціною

1. Договір про будівництво, який передбачає фіксовану (тверду) ціну всього обсягу робіт за будівельним контрактом або фіксовану ставку за одиницю кінцевої продукції, що випускатиметься на об'єкті будівництва. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Контракт за ціною «витрати плюс»

1. Договір про будівництво, який передбачає ціну як суму фактичних витрат підрядника на виконання будівельного контракту та погодженого прибутку (у вигляді процента від витрат або фіксованої величини). (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Контроль

1. Вирішальний вплив на фінансову, господарську і комерційну політику підприємства з метою одержання вигод від його діяльності. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Контрольні учасники

1. Учасники спільної діяльності зі створенням юридичної особи (спільного підприємства), які здійснюють контроль за її діяльністю. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»)

Користувачі звітності

1. Фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Користувачі фінансової звітності

1. Фізичні або юридичні особи, які потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)

Кредитний ризик

1. Імовірність втрат однієї зі сторін — укладачів контракту про придбання фінансового інструмента внаслідок невиконання зобов'язання іншою стороною.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Кумулятивний приріст інфляції

1. Добуток індексів інфляції за період, що складається з трьох останніх років, включаючи звітний
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції»)

Курсова різниця

1. Різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»)

Ліквідаційна вартість

1. Сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Материнське (холдингове) підприємство

1. Підприємство, яке здійснює контроль дочірніх підприємств. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Метод ефективної ставки відсотка

1. Метод нарахування амортизації дисконту або премії, за яким сума амортизації визначається як різниця між доходом за фіксованою ставкою відсотка і добутком ефективної ставки та амортизованої вартості на початок періоду, за який нараховується відсоток. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»)

Метод участі в капіталі

1. Метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Мінімальні орендні платежі

1. Платежі, що підлягають сплаті орендарем протягом строку оренди (за вирахуванням вартості послуг та податків, що підлягають сплаті орендодавцю, і непередбаченої орендної плати), збільшені:
  - 1) для орендаря — на суму його гарантованої ліквідаційної вартості;
  - 2) для орендодавця — на суму його гарантованої ліквідаційної вартості.У разі можливості та наміру орендаря придбати об'єкт оренди за ціною, нижчою за його справедливу вартість на дату придбання, мінімальні орендні платежі складаються з мінімальної орендної плати за весь строк оренди та суми, яку слід сплатити згідно з угодою на придбання об'єкта оренди. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Монетарні статті

1. Статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»)

Надзвичайна подія

1. Подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

1. Нормативно-правовий акт, затверджений Міністерством фінансів України, що визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)

Невідмовна орендна угода

1. Орендна угода, яка може бути розірвана тільки:
  - 1) з дозволу орендодавця;
  - 2) якщо відбулася певна непередбачена подія;
  - 3) у разі укладання орендарем нової угоди про оренду цього самого активу або замість нього іншого аналогічного за призначенням активу з тим самим орендодавцем;
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Негарантована ліквідаційна вартість

1. Частина ліквідаційної вартості об'єкта оренди, отримання якої орендодавцем не забезпечується або гарантується лише пов'язаною з ним стороною.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Негативний гудвіл

1. Перевищення вартості частки покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань над вартістю придбання на дату придбання.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Негрошові операції

1. Операції, які не потребують використання грошових коштів та їх еквівалентів.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»)

Нематеріальний актив

1. Немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»)

Немонетарні активи

1. Всі активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Немонетарні статті

1. Статті інші, ніж монетарні статті балансу.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»)

Необоротні активи

1. Всі активи, що не є оборотними.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Непередбачена орендна плата

1. Частина орендної плати, яка не зафіксована конкретно сумою та розраховується із застосуванням показників інших, ніж строк оренди (обсяг

продажу, рівень використання, індекс інфляції та цін, ринкові ставки відсотка тощо).

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Непередбачене зобов'язання

1. Це:

- 1) зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю; або
- 2) теперішнє зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоймовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»)

Непрямі витрати

1. Витрати, що не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»)

Нереалізовані прибутки та збитки від внутрішньогрупових операцій

1. Прибутки та збитки, які виникають внаслідок внутрішньогрупових операцій (продажу товарів, продукції, виконання робіт, послуг тощо) і включаються до балансової вартості запасів підприємства.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 20 «Консолідована фінансова звітність»)

Несприятливі контракти

1. Контракти, у виконанні яких підприємство не зацікавлено внаслідок їх збитковості або інших причин та готове передати їх іншим підприємствам.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Нормальна потужність

1. Очікуваний середній обсяг діяльності, що може бути досягнутий за умов звичайної діяльності підприємства протягом кількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обслуговування виробництва (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»)

Об'єднання підприємств

1. З'єднання окремих підприємств у результаті приєднання одного підприємства до іншого або внаслідок одержання контролю одним підприємством над чистими активами та діяльністю іншого підприємства. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Об'єкт будівництва

1. Сукупність будівель і споруд або окремі будівлі і споруди, будівництво яких здійснюється за єдиним проектом. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Об'єкт витрат

1. Продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»)

Об'єкт хеджування

1. Актив, зобов'язання або майбутня операція, що створюють для підприємства ризик зміни справедливої вартості цих активів і зобов'язань або зміни грошових потоків, пов'язаних з майбутньою операцією. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Облікова оцінка

1. Попередня оцінка, яка використовується підприємством з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»)

Облікова політика

1. Сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)
2. Сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Обліковий прибуток (збиток)

1. Сума прибутку (збитку) до оподаткування, визначена в бухгалтерському обліку і відображена у Звіті про фінансові результати за звітний період.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Оборотні активи

1. Грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Обтяжливий контракт

1. Контракт, витрати (яких не можна уникнути) на виконання якого перевищують очікувані економічні вигоди від цього контракту.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»)

Об'єкт основних засобів

1. Закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього або окремих конструктивно відокремлених предметів, що призначений для виконання певних самостійних функцій, чи відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів одного або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс — певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно.
Якщо один об'єкт основних засобів складається з частин, які мають різний строк корисного використання (експлуатації), то кожна з цих частин

може визнаватися в бухгалтерському обліку як окремий об'єкт основних засобів.

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Операційна діяльність

1. Основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)
2. Основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»)

Операційний цикл

1. Проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Операція в іноземній валюті

1. Господарська операція, вартість якої визначена в іноземній валюті або яка потребує розрахунків в іноземній валюті.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»)

Оренда

1. Угода, за якою орендар набуває права користування необоротним активом за плату протягом погодженого з орендодавцем строку.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Операційна оренда

1. Оренда інша, ніж фінансова.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Операції пов'язаних сторін

1. Передача активів або зобов'язань однією пов'язаною стороною іншим пов'язаним сторонам.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін»)

Орендна ставка відсотка

1. Ставка відсотка, за якою теперішня вартість суми мінімальних орендних платежів та негарантованої ліквідаційної вартості дорівнює справедливій вартості об'єкта фінансової оренди на початок строку оренди.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Основна діяльність

1. Операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Основні засоби

1. Матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Первісна вартість

1. Історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Первинний документ

1. Документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)

Переоцінена вартість

1. Вартість необоротних активів після їх переоцінки.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Підрядник

1. Юридична особа, яка укладає будівельний контракт, виконує передбачені будівельним контрактом роботи і передає їх замовникові.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Пов'язані сторони

1. Підприємства, стосунки між якими обумовлюють можливість однієї сторони контролювати іншу або здійснювати суттєвий вплив на прийняття фінансових і оперативних рішень іншою стороною.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Податкова база активу і зобов'язання

1. Оцінка активу і зобов'язання, яка використовується з метою оподаткування цього активу і зобов'язання при визначенні податку на прибуток.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Податковий прибуток (збиток)

1. Сума прибутку (збитку), визначена за податковим законодавством об'єктом оподаткування за звітний період.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Подібні об'єкти

1. Об'єкти, які мають однакове функціональне призначення та однакову справедливу вартість.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Подія після дати балансу

1. Подія, яка відбувається між датою балансу і датою затвердження керівництвом фінансової звітності, підготовленої до оприлюднення, яка вплинула або може вплинути на фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»)

Постійна різниця

1. Різниця між податковим прибутком (збитком) і обліковим прибутком (збитком) за певний період, що виникає в поточному звітному періоді та не анулюється у наступних звітних періодах.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Потенційна проста акція

1. Фінансовий інструмент або інша угода, які дають право на отримання простих акцій.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію»)

Поточна дебіторська заборгованість

1. Сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»)

Поточний податок на прибуток

1. Сума податку на прибуток, визначена у звітному періоді відповідно до податкового законодавства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Поточні зобов'язання

1. Зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Похідний фінансовий інструмент

1. Фінансовий інструмент:
  - розрахунки за яким провадитимуться у майбутньому;
  - вартість якого змінюється внаслідок змін відсоткової ставки, курсу цінних паперів, валютного курсу, індексу цін, кредитного рейтингу (індексу) або інших змінних, що є базисними;
  - який не потребує початкових інвестицій.(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Початок строку оренди

1. Дата, яка настає раніше: дата підписання орендної угоди або дата прийняття сторонами зобов'язань щодо основних положень угоди про оренду. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Претензія за будівельним контрактом

1. Сума майнової відповідальності замовника чи іншої сторони, яку вимагає відшкодувати підрядник понад ціну контракту. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Прибуток

1. Сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»)

Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті

1. Різниця між залишком коштів на кінець року до коригування та скоригованим за Положенням (стандартом) 22 залишком коштів на кінець року у звіті про рух грошових коштів. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 «Вплив інфляції»)

Придбання

1. Об'єднання підприємств, в результаті якого покупець набуває контроль над чистими активами та діяльністю інших підприємств в обмін на

передачу активів, прийняття на себе зобов'язань або випуск акцій.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Примітки до фінансових звітів

1. Сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Принцип бухгалтерського обліку

1. Правило, яким слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Провідний управлінський персонал

1. Персонал, відповідальний за керівництво, планування та контролювання діяльності підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін»)

Проміжні рахунки

1. Рахунки за виконані роботи за будівельним контрактом, передані замовнику для оплати.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»)

Проценти

1. Плата за використання грошових коштів, їх еквівалентів або сум, що заборговані підприємству.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»)

Ризик грошового потоку

1. Імовірність зміни величини майбутнього грошового потоку, пов'язаного з монетарним фінансовим інструментом.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Ризик ліквідності

1. Імовірність втрат внаслідок неспроможності виконати свої зобов'язання у зв'язку з неможливістю реалізувати фінансові активи за справедливою вартістю.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Ринкова вартість фінансової інвестиції

1. Сума, яку можна отримати від продажу фінансової інвестиції на активному ринку.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»)

Ринковий ризик

1. Імовірність того, що вартість фінансового інструмента буде змінюватися внаслідок змін ринкових цін незалежно від того, чи спричинені ці зміни факторами, які притаманні конкретному типу цінних паперів чи їх емітенту, або факторами, які впливають на вартість всіх цінних паперів в обігу на ринку.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Розкриття

1. Надання інформації, яка є суттєвою для користувачів фінансової звітності.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Розробка

1. Застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва чи використання.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»)

Розбавляюча потенційна проста акція

1. Фінансовий інструмент або інша угода, конвертація яких у прості акції призведе до зменшення чистого прибутку (збільшення чистого збитку) на одну просту акцію від звичайної діяльності у майбутньому.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію»)

Роялті

1. Платежі за використання нематеріальних активів підприємства (патентів, торговельних марок, авторського права, програмних продуктів тощо).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»)

Рух грошових коштів

1. Надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»)

Середньорічна кількість простих акцій

1. Чистий прибуток (збиток) після вирахування дивідендів на привілейовані акції, скоригований на вплив розбавляючих простих акцій.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію»)

Складний фінансовий інструмент

1. Фінансовий інструмент, що містить компонент фінансового зобов'язання і компонент інструмента власного капіталу.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Скоригована середньорічна кількість простих акцій

1. Середньорічна кількість простих акцій в обігу, скоригована на кількість потенційних простих акцій.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію»)

Спільна діяльність

1. Господарська діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»)

Спільний контроль

1. Розподіл контролю за господарською діяльністю відповідно до угоди про ведення спільної діяльності.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»)

Справедлива вартість

1. Сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Ставка відсотка на можливі позики орендаря

1. Ставка відсотка, яку мав би сплачувати орендар за подібну оренду або (якщо цей показник визначити неможливо) ставка відсотка за позиками для придбання подібного активу (на той самий термін та з подібною гарантією) на початку строку оренди.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Стаття

1. Елемент фінансового звіту, який відповідає критеріям, установленим цим Положенням (стандартом).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Строк корисного використання (експлуатації)

1. Очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Строк оренди

1. Період дії невідомої орендної угоди, а також період продовження цієї угоди, обумовлений на початку строку оренди.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Суборенда

1. Угода про передачу орендарем орендованого ним об'єкта в оренду третій особі.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Сума очікуваного відшкодування

1. Сума, яку підприємство очікує до відшкодування вартості необоротного активу під час його майбутнього використання, включаючи його ліквідаційну вартість.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»)

Сума погашення

1. Недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»)

Сумнівний борг

1. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»)

Суттєва інформація

1. Інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності. Суттєвість інформації визначається відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та керівництвом підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Суттєвий вплив

1. Повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової, господарської та комерційної політики об'єкта інвестування без здійснення контролю цієї політики.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»)

Твердий контракт

1. Контракт у письмовій формі, що передбачає обмін визначеної кількості ресурсів за встановленою ціною на конкретну майбутню дату (дати), має визначений строк виконання, не містить відкладальних або скасувальних умов, не може бути розірваний і змінений в односторонньому порядку, та передбачає забезпечення виконання контракту.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Теперішня вартість

1. Дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»)

Тимчасова різниця

1. Різниця між оцінкою активу або зобов'язання за даними фінансової звітності та податковою базою цього активу або зобов'язання відповідно.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Тимчасова різниця, що підлягає вирахуванню

1. Тимчасова різниця, що призводить до зменшення податкового прибутку (збільшення податкового збитку) у майбутніх періодах.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Тимчасова різниця, що підлягає оподаткуванню

1. Тимчасова різниця, що включається до податкового прибутку (збитку) у майбутніх періодах.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток»)

Фінансова діяльність

1. Діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»)

Фінансова звітність

1. Бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.
(Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»)
2. Бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»)

Фінансовий актив — це:

- а) грошові кошти та їх еквіваленти;
- б) контракт, що надає право отримати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства;
- в) контракт, що надає право обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно вигідних умовах;
- г) інструмент власного капіталу іншого підприємства.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Фінансовий актив, призначений для перепродажу

1. Фінансовий актив, придбаний з метою подальшого продажу для отримання прибутку від короткотермінових змін його ціни та/або винагороди посередника.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Фінансова гарантія

1. Передбачене контрактом право позикодавця отримувати грошові кошти від гаранта і відповідно зобов'язання гаранта сплатити грошові кошти позикодавцеві, якщо позичальник не виконає своїх зобов'язань.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Фінансова оренда

- 1) Оренда, що передбачає передачу орендарю всіх ризиків та вигод, пов'язаних з правом користування та володіння активом. Оренда вважається фінансовою за наявності хоча б однієї з наведених нижче ознак:
  - 1) орендар набуває права власності на орендований актив після закінчення строку оренди;
  - 2) орендар має можливість та намір придбати об'єкт оренди за ціною, нижчою за його справедливу вартість на дату придбання;
  - 3) строк оренди становить більшу частину строку корисного використання (експлуатації) об'єкта оренди;
  - 4) теперішня вартість мінімальних орендних платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує справедливу вартість об'єкта оренди.(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»)

Фінансове зобов'язання

1. Контрактне зобов'язання:
  - а) передати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому підприємству;
  - б) обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно не вигідних умовах.(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Фінансове зобов'язання, призначене для перепродажу

1. Фінансове зобов'язання, що виникає внаслідок випуску фінансового інструмента з метою подальшого продажу для отримання прибутку від короткотермінових коливань його ціни та/або винагороди посередника.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Фінансовий інструмент

1. Контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншого.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію»)

(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Фінансовий інструмент

1. Контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншого.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію»)

Фінансові інвестиції

1. Активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс»)

Хеджування

1. Застосування одного чи декількох інструментів хеджування з метою повної чи часткової компенсації змін справедливої вартості об'єкта хеджування або пов'язаного з ним грошового потоку.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Ціновий ризик

1. Імовірність цінових змін внаслідок валютного, відсоткового та ринкового ризиків.
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»)

Частка меншості

1. Частина чистого прибутку (збитку) та чистих активів дочірнього підприємства, яка не належить материнському підприємству (прямо або через інші дочірні підприємства).
(Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

Чиста вартість реалізації запасів

1. Очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»)

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості

1. Сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з вирахуванням резерву сумнівних боргів. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»)

Чисті активи

1. Активи підприємства за вирахуванням його зобов'язань. (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»)

ЗАПРОШУЄМО:

авторів та книготорговельні організації до співпраці

ЗДІЙСНЮЄМО:

інформаційну підтримку бібліотек вузів

ПРОПОНУЄМО:

*широкий вибір навчальної та довідкової літератури
з економіки та природничих наук*

*Ми маємо гнучку систему знижок, а також здійснюємо
безкоштовну доставку книг замовникові.*

*Якщо вас зацікавило співробітництво з нами,
звертайтеся за телефоном:*

тел./факс (8-044) 451-45-66 (багатоканальний)

або відправляйте листа електронною поштою:

vdbook@profi-book.kiev.ua, ruslan@profi-book.kiev.ua

Завітайте на наш сайт:

www.profi-book.kiev.ua

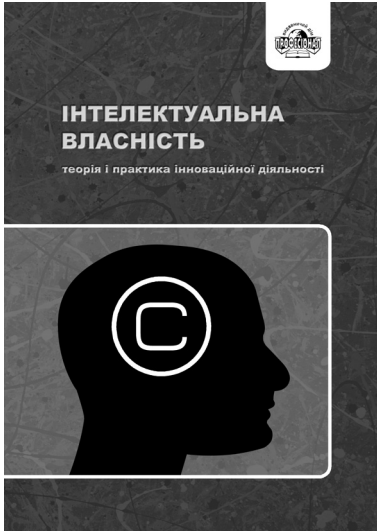
ЗАПИТУЙТЕ ПОВНИЙ АСОРТИМЕНТ КНИГ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

- в м. Вінниця:** СПД Хардін В. В. тел. (0432) 21-67-44, ТОВ «Дружба» тел. (0432) 32-76-93;
- в м. Дніпропетровськ:** «Дніпропетровський бібліотечний колектор» тел. (056) 371-02-78;
- в м. Донецьк:** ТзОВ «Бібліосфера» тел. (062) 311-01-72, ТОВ «Епіграф» тел. (062) 311-02-16;
- в м. Житомир:** ТОВ «Житомир-Книга» тел. (0412) 37-27-74,
«Обласний державний бібліотечний колектор» тел. (0412) 22-89-68;
- в м. Запоріжжя:** ТОВ «Фірма «Константа-І, Лтд» тел. (0612) 20-95-71;
- в м. Івано-Франківськ:** КП «Букініст» тел. (0342) 22-38-28,
ТзОВ «Арка» тел. (0342) 50-14-02;
- в м. Кіровоград:** ТОВ «Школяр» тел. (0522) 22-67-62;
- в м. Кривий Ріг:** КП «Букініст» тел. (0564) 92-37-32;
- в м. Луганськ:** Книгарня «Глобус-книга» тел. (0642) 53-62-30;
- в м. Луцьк:** ТВ ТзОВ «Знання» тел. (03322) 4-23-98, ТВП «Планета» тел. (03322) 2-39-58;
- в м. Львів:** Книгарня «Глобус-книга» тел. (0322) 74-01-77, ПП Василькевич К. І.
тел. (0322) 75-79-86, ТОВ «Книжкові джерела» тел. (0322) 45-00-64;
- в м. Миколаїв:** АВРП «Миколаївкнига» тел. (0512) 55-20-93;
- в м. Полтава:** Книжковий магазин «Планета» тел. (0532) 27-20-19, Книжковий
магазин «Зоря» тел. (0532) 27-21-61, ПП Солдаткіна В. Г. тел. (0532) 66-87-84;
- в м. Рівне:** ТОВ «Іскра» тел. (0362) 23-63-16, ОККП «Рівнекнига» тел. (0362) 22-41-05;
- в м. Суми:** ПП Ніканоров В. І. тел. (0542) 22-22-58;
- в м. Тернопіль:** ТОВ «Кобзар» тел. (0352) 52-23-05, КП «Кооп-книга» тел. (0352) 52-25-40;
- в м. Ужгород:** ТОВ «Кобзар» тел. (03122) 3-35-16;
- в м. Харків:** ДП «Авіоніка-Харків» тел. (057) 214-04-71, ТОВ «Вища Школа»
тел. (057) 700-10-50, Книгарня «Знак» тел. (057) 719-26-24,
книгорозповсюджувач Тимченко Андрій Миколайович тел. (050) 651-83-88;
- в м. Херсон:** ПП Палей М. С. тел. (0552) 24-64-23, ПП Лісова Г. В. тел. (0552) 26-21-71;
- в м. Хмельницький:** ТОВ «Книжковий світ» тел. (03822) 6-60-73;
- в м. Черкаси:** ТОВ «Фірма «Світоч» тел. (0472) 32-92-78;
- в м. Чернівці:** ПП Дроняк В. В. тел. (0372) 58-33-77
-
-

**Видавничий дім “Професіонал”
пропонує:**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих закладів освіти**

**Вачевський М. В.
Кремінь В. Г. та ін.**

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА
ВЛАСНІСТЬ.
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Підручник

**“ВД “Професіонал”,
2006. – 448 с.**

У підручнику викладено теоретичні і практичні основи інтелектуальної власності в обсязі, передбаченому навчальною програмою відповідного курсу аудиторних занять для студентів, які опановують професію менеджера, маркетолога, економіста, підприємця, з метою формування відповідних фахових компетенцій. Розглядаються основи розвитку раціоналізаторства і винахідництва, технічної творчості, охорони об'єктів інтелектуальної власності в Україні, порядок проведення патентних досліджень та оформлення заявок на винаходи, промислові зразки, товарні знаки і заяв на раціоналізаторські пропозиції. Висвітлюються питання правових відносин авторів, патентування винаходів за кордоном, патентна документація та міжнародна класифікація винаходів. Наводяться зразки оформлення правових документів на об'єкти інтелектуальної власності.

**Видавничий дім “Професіонал”
пропонує:**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих закладів освіти**

**Журавель Г. П.,
Хомин П. Я.**

**САМОВЧИТЕЛЬ
З БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ
ЗА СТАНДАРТАМИ**

Навчальний посібник

**“ВД “Професіонал”,
2006. – 304 с.**

Самовчитель призначений для студентів заочної форми навчання, а також підприємців, які мають обмаль часу для засвоєння його сутності за існуючими підручниками й посібниками. Водночас він буде корисним кожному галузевому спеціалісту: будівельнику, інженеру, технологу, продавцю, які значну частину робочого часу витрачають саме на облік. Навіть такі працівники, як референт, секретар-друкарка, оператор комп'ютера значно краще виконують свої обов'язки, коли вони мають певні знання з бухгалтерського обліку.

**Видавничий дім “Професіонал”
пропонує:**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих закладів освіти**

**Балабанова Л. В.
Сардак О. В.**

**УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ**

Навчальний посібник

**“ВД “Професіонал”,
2006. – 512 с.**

У навчальному посібнику розкрито сутність та зміст управління персоналом в системі менеджменту підприємств, особливості управління персоналом як соціальної системи; висвітлено питання формування колективу підприємства і соціального розвитку колективу; наведено характеристику діяльності служб персоналу в сучасних умовах; розглянуто сутність, види та основні напрямки кадрової політики підприємства.

Особливу увагу приділено таким найбільш важливим аспектам управління персоналом підприємства, як: кадрове планування, організація набору і відбору кадрів, оцінка і атестація персоналу, управління процесом розвитку і рухом персоналу, управління процесом вивільнення персоналу, соціальне партнерство у підприємстві, оцінка ефективності управління персоналом.

**Видавничий дім “Професіонал”
пропонує:**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих закладів освіти**

**Воронкова В. Г.
Беліченко А. Г.
Попов О. М. та ін.**

**УПРАВЛІННЯ
ЛЮДСЬКИМИ
РЕСУРСАМИ:
ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ**

Навчальний посібник

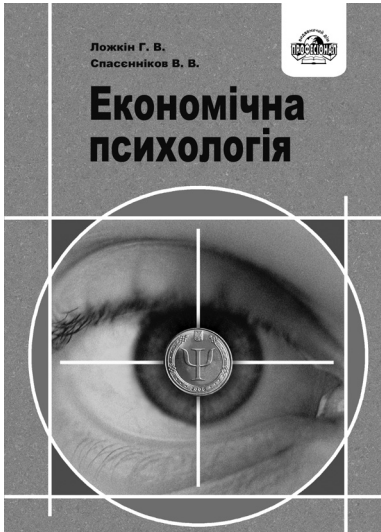
**“ВД “Професіонал”,
2006. – 576 с.**

В навчальному посібнику дається аналіз філософських засад управління людськими ресурсами; синергетично-рефлексивної моделі управління як єдиного соціального організму; кадрової політики організації; маркетингу персоналу, інвестицій в людський капітал; методологія аналізу філософії управління людськими ресурсами, антикризового менеджменту в умовах кризи; зарубіжні теорії управління людськими ресурсами, що в цілому сприяє формуванню парадигми філософії управління XXI ст.

**Видавничий дім “Професіонал”
пропонує:**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих закладів освіти**

**Ложкін Г. В.
Спасенніков В. В.**

**ЕКОНОМІЧНА
ПСИХОЛОГІЯ
2-е вид-ня,
перероб. та доповн.**

Навчальний посібник

**“ВД “Професіонал”,
2006. — 400 с.**

У навчальному посібнику зосереджено увагу на основних проблемах економічної психології, розкрита структура економічної свідомості, визначені особливості поведінки індивіда у сфері господарської діяльності. Розглянуто ставлення людини до грошей, багатства і бідності, підприємницької діяльності. Широко використано досвід іноземних фахівців та результати досліджень, проведених російськими вченими. Посібник розрахований на економістів, психологів, викладачів, аспірантів, студентів економічних і психологічних спеціальностей і всіх, хто цікавиться проблемами, дослідження яких знаходиться на стику економіки і психології.

Теоретично-практичний посібник

В. П. Шило, С. Б. Ільїна,
С. С. Доровська, В. В. Барабанова

**ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ
(ЗА МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ НАВЧАННЯ)**

*Керівник видавничих проєктів О. С. Прокопчук
Коректор О. С. Крутенко
Дизайн обкладинки С. О. Кіцно
Верстка О. Д. Ломарьов
Технічне редагування С. М. Прокопчук*

Формат 60x84/16. Підписано до друку 10.05.2006.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 800 прим.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»
Тел./факс (8-044) 451-45-66 (багатоканальний)
e-mail: vdbook@profi-book.kiev.ua,
ruslan@profi-book.kiev.ua
www.profi-book.kiev.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533*